

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2017 г.

София, 2018 г.

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ.....	3
ВЪВЕДЕНИЕ.....	5
СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО.....	6
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2017 г.....	9
ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ	
В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2017 г.	10
ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ	
В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2017 г.	14
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО.....	31
ПЕНСИИ	32
КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО.....	53
ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ.....	57
ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ.....	60
ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА	70
КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2017 г.	76
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ	
НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2017 г.	77
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ	
НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2017 г.	89
ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК.....	103
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО	105
ФОНД „ПЕНСИИ“	105
ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	109
ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	111
ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	113
ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“	115
ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“	118
БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ	119
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД.....	122
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ	128
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	131
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	137

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ

АД	Акционерно дружество
АЗ	Агенция по заетостта
АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
БЦ	Балнеологичен център
ВМА	Военномедицинска академия
ВСС	Висш съдебен съвет
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ГПК	Граждански процесуален кодекс
ГРАО	Гражданска регистрация и административно обслужване
ДБ	Държавен бюджет
ДВ	Държавен вестник
ДДПО	Допълнително доброволно пенсионно осигуряване
ДДС	Данък върху добавената стойност
ДЗПО	Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДОО	Държавно обществено осигуряване
ДОПК	Данъчно-осигурителен процесуален кодекс
ДФФ	Доброволен пенсионен фонд
ДФФС	Доброволен пенсионен фонд по професионална схема
ДЦК	Държавни ценни книжа
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕДС	Еднократна допълнителна сума
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕИК	Единен идентификационен код
ЕО	Европейска общност
ЕООД	Еднолично дружество с ограничена отговорност
ЕС	Европейски съюз
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗБЛД	Закон за българските лични документи
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДАР	Закон за Държавна агенция „Разузнаване“
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗКПО	Закон за корпоративното подоходно облагане
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
ЗП	Закон за пенсиите
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица
ЗРВСРВ	Закон за резерва на въоръжените сили на Република България
ЗСВ	Закон за съдебната власт
ИА „ГИТ“	Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“
ИОЗ	Инвалидност поради общо заболяване
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
КФН	Комисия за финансов надзор
ЛН/ЛНЧ	Личен номер/Личен номер на чужденец
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОТ	Международна организация на труда

МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НАП	Национална агенция за приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НОИ	Национален осигурителен институт
НПОПДОО	Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
НСИ	Национален статистически институт
ООД	Дружество с ограничена отговорност
ОСВ	Осигурителен стаж и възраст
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПОБ	Парични обезщетения за безработица
ПОП	Парични обезщетения и помощи
ППФ	Професионален пенсионен фонд
ПРО	Профилактика, рехабилитация и отдих
РБ	Република България
СБР	Специализирана болница за рехабилитация
„СБР-НК“ ЕАД	„Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД
СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
СОД	Средномесечен осигурителен доход
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ТНР	Трайно намалена работоспособност
ТП	Териториално поделение
УПФ	Универсален пенсионен фонд
УчПФ	Учителски пенсионен фонд
ХИПЦ	Хармонизиран индекс на потребителските цени
ЦБ	Централен бюджет

ВЪВЕДЕНИЕ

Годишното аналитично издание „Държавното обществено осигуряване“ е основната публикация на Националния осигурителен институт (НОИ), която от 1999 г. насам всяка година проследява развитието и прави обзор на състоянието на държавното обществено осигуряване. Изданието е предназначено за ползване от органите на законодателната и изпълнителната власт, работодателски и синдикални организации, неправителствени организации с отношение към общественото осигуряване, изследователи от научните среди, анализиращи социалноосигурителната система, преподаватели, изучаващи социалното осигуряване и други с интерес в тази област.

Анализът на държавното обществено осигуряване за 2017 г. е разработен в изпълнение на задължението на НОИ, като институция от публичния сектор, която отговаря за сериозен бюджет от обществени средства, да предоставя пълна и обективна информация за тяхното управление и разходване.

Предмет на разглеждане и анализ в настоящото издание „Държавното обществено осигуряване през 2017 г.“ са следните теми:

- Основни демографски, макроикономически и социалноосигурителни показатели, оказващи влияние и характеризирани държавното обществено осигуряване;
- Действащото социалноосигурително законодателство, както и извършените през годината промени в него;
- Условието за ползване на осигурителни права по осигурени социални рискове и равнището на основните показатели характеризирани изпълнението на социалноосигурителните програми;
- Резултати и сравнителен анализ на изпълнението на консолидирания бюджет по приходите и разходите на ДОО, на бюджетите на социално осигурителните фондове на ДОО и бюджета на НОИ.

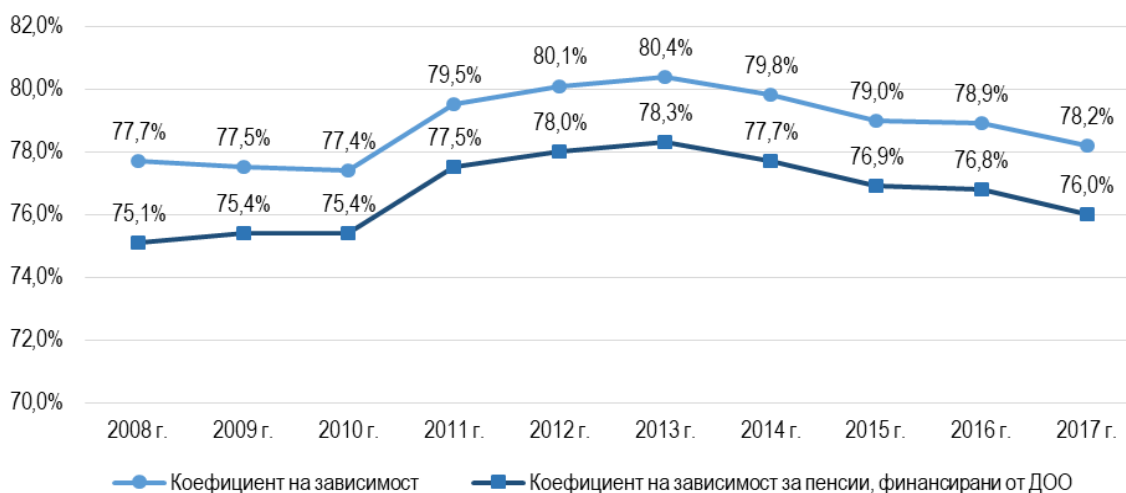
Настоящата публикация е подготвена от отдел „Анализ и управление на риска“ към дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ със съдействието на всички функционални дирекции и структурни единици в Централно управление на Националния осигурителен институт.

СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО

Показателите, които синтезирано дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват общо измерване и сравнение, са следните:

◆ *Системният коефициент на зависимост (т. нар. пенсионерско число)* е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица в държавната пенсионна система.

За 2017 г. коефициентът на зависимост е 78,2% и спрямо 2016 г., се отчита намаление с 0,7 процентни пункта. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост е 76,0% (при 76,8% за 2016 г.) или средно статистически 100 осигурени лица издържат около 76 пенсионера.

Фигура № 1 : Коефициент на зависимост през периода 2008 – 2017 г.

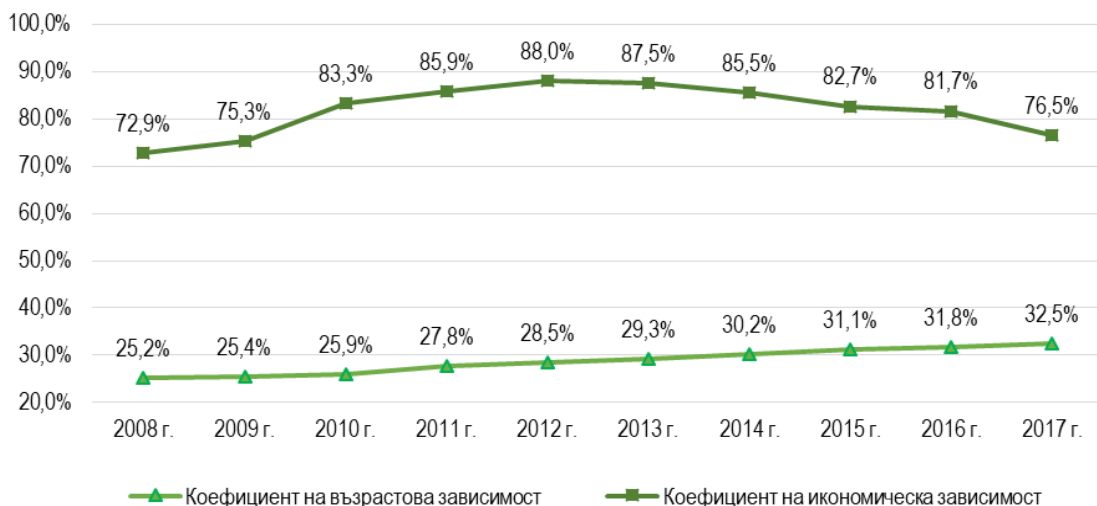
◆ *Коефициентът на възрастова (демографска) зависимост* е процентно съотношение на населението над 65-годишна възраст към населението на възраст 15-64 години.

За 2017 г. коефициентът на възрастова зависимост е 32,5%. По данни на НСИ нарастването на показателя в последните години, макар и с бавни темпове, показва, че *възрастовата структура на населението видимо се влошава* и продължава тенденцията на застаряване на българското население.

◆ *Коефициентът на икономическа зависимост* е процентно съотношение на сбора от безработните и пенсионерите към работещите (заетите) лица.

За 2017 г. коефициентът на икономическа зависимост¹ е 76,5%. През последната година показателят намалява с 5,2 процентни пункта спрямо предходната година поради големия спад на безработните лица – с 48,0 хил. души, придружен с чувствителен ръст (със 133,5 хил. души) на заетите лица спрямо 2016 г.

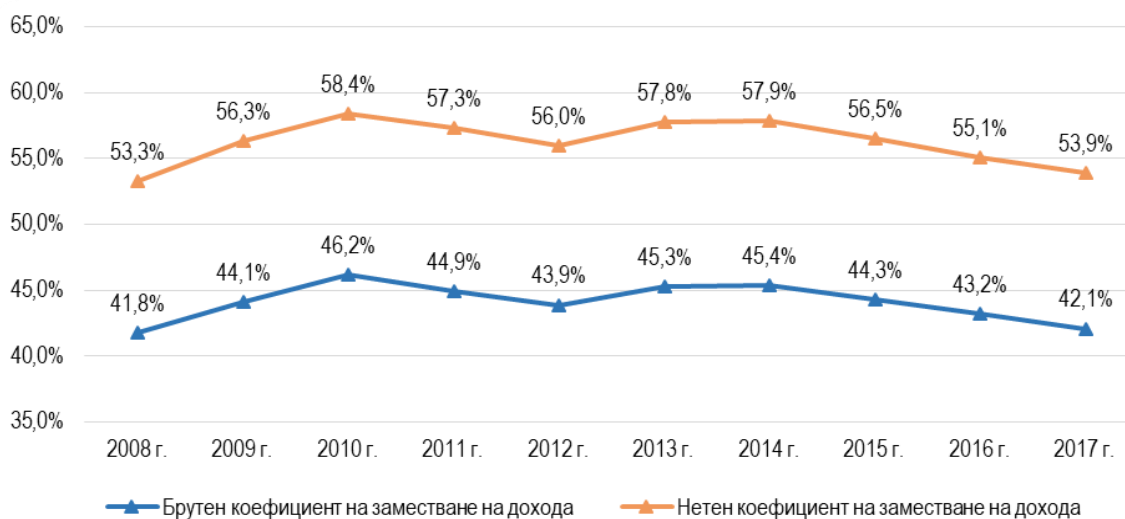
¹ Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ.

Фигура № 2 : Коефициенти на възрастова и икономическа зависимост през периода 2008 – 2017 г.

◆ Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.

За 2017 г. *брутният коефициент на заместване на дохода* е 42,1% (при 43,2% за 2016 г.). *Нетният коефициент на заместване на дохода*, изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удържки върху заплатите) е 53,9%. За сравнение, стойността на коефициента през 2016 г. е бил 55,1%. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход.

Фигура № 3 : Брутен и нетен коефициент на заместване на дохода през периода 2008 – 2017 г.

◆ Средногодишният брой пенсионери през 2017 г. е 2 172 753 души и е намалял с 8 137 души (с 0,4%) спрямо предходната година.

◆ Средногодишният брой на изплатените пенсии през 2017 г. е 2 577 223 (2 625 152 бр. през 2016 г.), като 2 129 621 бр. (2 140 003 бр. през 2016 г.) от тях са пенсии, изплащани от ДОО, а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.

◆ *Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер, през 2017 г. е 1,19 (1,20 за 2016 г.).* Понижението на стойността на показателя спрямо предходната година се дължи на по-големия спад на средногодишния брой на пенсиите в сравнение със спада на средногодишния брой на пенсионерите през годината.

◆ *Средната възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, е 72,7 години.* От тях пенсионирани по чл. 68, 68а, 69а и 69б от КСО са на средна възраст 73,2 години, а по чл. 69 от КСО – 64,4 години.

◆ *Средната продължителност на получаване на лична пенсия през 2017 г. е 21,7 години.* За личните пенсии за осигурителен стаж и възраст тя е 23,4 години. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 27,9 години, при втора категория – 24,8 години, при трета – 26,1 години. Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване се получават средно 11,2 години, а тези за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 33,6 години.

◆ *Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2017 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 38,0 години, а при новоотпуснатите – 36,7 години.* Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст, както и при новоотпуснатите пенсии от този вид е 34,2 години.

◆ *Средна пенсия на пенсионер* е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.

Средната пенсия на пенсионер за 2017 г. е 345,46 лв. (при 332,68 лв. за 2016 г.). Номиналният ръст на средната пенсия на база предходна година е 3,8%. Реалният размер се е увеличил с 2,6%, при 1,2% средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени.

С *гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия са 797 678 пенсионери* или 36,8% от общия брой пенсионери (2 169 237) към 31 декември 2017 г. За сравнение делът им през 2016 г. е бил 20,5%.

Към 31 декември 2017 г. с *максимален ограничен размер на получаваната пенсия/пенсии са 54 421 пенсионери.* През 2017 г. делът на получаващите ограничена пенсия/пенсии от общия брой пенсионери е 2,5% (2,2% през 2016 г.).

Таблица № 1 : Синтезирани показатели за пенсиите и пенсионерите през периода 2008 – 2017 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	ГОДИНА										
	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	
Средногодишен брой пенсионери	2 214 880	2 192 524	2 191 946	2 199 585	2 217 642	2 195 904	2 181 896	2 177 716	2 180 890	2 172 753	
Средногодишен брой на изплатените пенсии - Общо, в т.ч.:	2 686 859	2 664 909	2 666 614	2 675 525	2 696 906	2 677 598	2 669 061	2 658 461	2 625 152	2 577 223	
- изплатени пенсии от ДОО	2 183 806	2 160 936	2 159 417	2 166 277	2 182 887	2 160 098	2 144 685	2 140 003	2 140 003	2 129 621	
Среден брой пенсии, изплащани на един пенсионер	1,21	1,22	1,22	1,22	1,22	1,22	1,22	1,22	1,20	1,19	
Среден брой пенсионери с гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия	507 371	508 041	496 256	478 270	526 777	461 790	449 398	443 747	446 345	797 678	
Среден брой пенсионери с максимален ограничен размер на получаваната пенсия/пенсии	75 260	42 615	46 540	49 917	53 157	53 734	44 666	37 191	46 229	54 421	
Средна възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за ОСВ (години)	70,9	71,2	71,3	71,5	71,8	72,1	72,3	72,4	72,6	72,7	
Средна продължителност за получаване на лична пенсия (години)	19,6	19,8	20,2	20,5	20,8	20,9	21,2	21,5	21,5	21,7	
Среден осигурителен стаж, превърнат към III-та кат. труд към 31.12 на съответната година:											
- при личните първи пенсии за ОСВ (години)	36,3	36,6	36,8	37,1	37,1	37,3	37,5	37,7	37,8	38,0	
- при новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ (години)	39,6	39,7	36,4	38,1	38,3	38,1	37,9	37,5	37,6	36,7	
Средна пенсия на пенсионер (лева)	208,97	244,46	263,44	266,63	271,21	293,96	310,00	321,78	332,68	345,46	

◆ *Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт* е общият разход за пенсии, отнесен към брутния вътрешен продукт по текущи цени.

През 2017 г. делът на разхода за пенсии е 9,1% от БВП, при 9,2% през 2016 г.

◆ *Процент на събираемост* – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (отчет), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица, според бюджетите на фондовете (план). Тук не се включват неданъчните приходи, внесен ДДС и други данъци върху продажбите. За 2017 г. процентът на събираемост е 105,3%, при 101,9% за 2016 г. Преизпълнението на плана е с 299 269,3 хил. лв.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2017 г.

Развитието на социалноосигурителната система е в тясна връзка и зависимост от протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на икономическите, социалните и демографските показатели² дава възможност за идентифициране на факторите и причините за финансовото състояние на осигурителните фондове. Системата на социалното осигуряване се влияе до голяма степен от темповете на икономически растеж, инфлацията, нивото на доходите, измененията в демографската структура на населението и състоянието на пазара на труда.

- Брутният вътрешен продукт (БВП) на България по текущи цени през 2017 г. достигна номинален стойностен обем от 98,6 млрд. лв. и нараства в реално изражение с 3,6% спрямо 2016 г.³
- Годишната инфлация за декември 2017 г. е 1,8% спрямо същия период на 2016 г. (през декември 2016 г. е била -0,5%)⁴.
- Акумулираните нетни активи в системата на допълнителното пенсионно осигуряване към 31.12.2017 г. са 12 663,2 млн. лв. (нараснали са със 17,7% в сравнение с края на 2016 г.) и са натрупани от вноските на осигурените лица в четирите вида пенсионни фондове, разпредели по фондове както следва: УПФ – 3 667 851; ППФ – 284 988; ДПФ – 614 761 и ДПФПС – 7 788.⁵
- Средната брутна месечна работна заплата за 2017 г. общо за страната е 1 060,42 лв. Номиналното нарастване спрямо 2016 г. е с 11,8%. През 2017 г. средната работна заплата в общественения сектор е 1 071,67 лв. и превишава тази в частния сектор 1 056,92 лв.⁶
- През 2017 г. икономически активните лица на възраст 15 – 64 навършени години са 3 277,5 хил., или 71,3% от населението на същата възраст. В сравнение с 2016 г. коефициентът на икономическа активност (15 – 64 навършени години) се увеличи с 2,6 процентни пункта.⁷
- Общият брой на заетите лица е 3 150,3 хил., или 51,9% от населението на 15 и повече навършени години. Заетите лица на възраст 15 – 64 навършени години са 3 073,4 хиляди. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 66,9%, съответно 70,6% за мъжете и 63,1% за жените.⁸

² Показателите в раздела са по данни на НСИ, с изключение на данните за броя на регистрираните безработни и средното равнище на безработицата, които са от АЗ и акумулираните активи и осигурените лица в допълнителното пенсионно осигуряване, които са от КФН.

³ По предварителни данни на НСИ

⁴ В анализа са използвани данните на НСИ за ХИПЦ.

⁵ По данни на Комисията за финансов надзор.

⁶ По данни на НСИ

⁷ По данни на НСИ

⁸ По данни на НСИ

- През 2017 г. средногодишният брой на регистрираните безработни в дирекциите „Бюро по труда“ (ДБТ) е 236 752 лица, като в сравнение с 2016 г. се наблюдава намаление от 16,8% на безработните в страната.⁹
- Средното равнище на безработица за страната е 7,2%, като това е най-ниско достигнатото равнище за последните девет години. Намалението спрямо 2016 г. е с 1,5 п.п.¹⁰
- Към 31.12.2017 г. населението¹¹ на България е 7 050 034 души, което представлява 1,4% от населението на Европейския съюз. В сравнение с 2016 г. населението на страната намалява с 0,7%. Мъжете са 48,5%, а жените – 51,5%.
- Средната продължителност на предстоящия живот общо за населението на страната, изчислена за периода 2015 – 2017 г., е 75,8 години. Средната продължителност на живота при мъжете е 72,2 години, а при жените е 79,5 години.
- Към 31.12.2017 г. общият коефициент на възрастова зависимост в България е 54,5%, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст.
- Средната възраст на населението в края на 2017 г. е 43,6 години.
- Коефициентът на демографско заместване, показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 – 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 – 64 години). Към 31 декември 2017 г. това съотношение е 64.
- През 2017 г. в страната са регистрирани 64 359 родени деца, като от тях 63 955 (99,4%) са живородени.
- Коефициентът на обща раждаемост през 2017 г. е 9,0‰, а на обща смъртност – 15,5‰.
- Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст, е минус 6,5‰.

ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2017 г.

Основният нормативен акт, регламентиращ законодателната уредба в областта на социалното осигуряване в Република България и дейностите на Националния осигурителен институт, е **Кодексът за социално осигуряване** (КСО), Обн., ДВ, бр. 110 от 17.12.1999 г., в сила от 1.01.2000 г., като до средата на 2003 г. се нарича Кодекс за задължително обществено осигуряване (КЗОО). Кодексът урежда обществените отношения, свързани с държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт или във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост; 3) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) е основният финансов план, с който се изпълнява определената за годината държавна политика в сферата на социалното осигуряване. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Законът за бюджета на ДОО за 2017 г. (ДВ, бр. 98 от 09.12.2016 г.) съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, който включва бюджетите

⁹ По данни на административната статистика на Агенция по заетостта

¹⁰ По данни на административната статистика на Агенция по заетостта

¹¹ Демографските показатели са по данни на НСИ

на отделните фондове: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. Със ЗБДОО за 2017 г. са определени нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, минималният осигурителен доход за самоосигуряващите се и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, както и максималният осигурителен доход за всички осигурени лица. Определен е минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, дневният минимален размер на обезщетението за безработица, паричното обезщетение за отглеждане на малко дете и др. помощи. Приети са бюджетите на Учителския пенсионен фонд за 2017 г. и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, и е определен максималният размер на гарантираните вземания за 2017 г. Със закона е определен и размерът на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ по групи основни икономически дейности.

Кодексът на труда (КТ), Обн., ДВ, бр. 26 от 1.04.1986 г. и бр. 27 от 4.04.1986 г., урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и осъществяването на коректен социален диалог между работниците, работодателите и държавата. В него са уредени отделните видове трудови договори, тяхното сключване, форма и съдържание, начините за прекратяване на трудовите правоотношения, дисциплинарна и имуществена отговорност, видовете обезщетения и други.

Законът за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред (ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.) урежда съдебното установяване на трудов и/или осигурителен стаж, придобит след 31 декември 1999 г.; осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване и стаж за времето, което се признава за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31 декември 1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби. В закона е регламентиран редът за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ДВ, бр. 37 от 2004 г.) урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания и определя техния размер. С него към Националния осигурителен институт е създаден специализиран гаранционен фонд наречен „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, от който се изплащат дължимите начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения на работниците и служителите поради несъстоятелност на работодателя. Те се изплащат до определен размер и при наличието на съответните условия.

Законът за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ДВ, бр. 98 от 14.11.2008 г.) регламентира статута и дейността на създадения Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система. Фондът има за цел постигане и гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез акумулиране, инвестиране и трансфериране на допълнителни средства към бюджета на държавното обществено осигуряване за фонд „Пенсии“. Средствата на фонда са самостоятелно обособена част от държавния бюджет и се управляват и структурират в инвестиционни портфейли, които се възлагат за управление на финансови институции.

Основните **подзаконовни нормативни актове**, които детайлизират правната регламентация, осъществявана от съответния закон или кодекс в областта на социалното осигуряване, са следните:

- ✓ Наредба за пенсиите и осигурителния стаж;
- ✓ Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Наредба за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и за обмен на информация;
- ✓ Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица;

- ✓ Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски;
- ✓ Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване;
- ✓ Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица;
- ✓ Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злоупотреки;
- ✓ Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести;
- ✓ Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя;
- ✓ Наредба за медицинската експертиза;
- ✓ Наредба за осигурителните каси;
- ✓ Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица;
- ✓ Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им;
- ✓ Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка;
- ✓ Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация;
- ✓ Наредба за трудоустрояване;
- ✓ Постановление № 94 на МС от 18.05.2010 г. за изплащане на обезщетения на съпругите/съпрузите на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си правоотношения, и на безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии;
- ✓ Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи;
- ✓ Инstrukция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Инstrukция № 5 от 30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателни ведомости и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правопреемник;
- ✓ Инstrukция № 1 от 3 април 2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт.

В групата от документи, които оформят полето на действие на НОИ са и регламентите, действащи в рамките на Европейския съюз. Част от тях имат пряко приложение в сферата на социалното осигуряване в рамките на Съюза като заедно със синхронизираното национално законодателство на Република България пораждат права и задължения за всички субекти.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на следните **Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност**:

- ✓ **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ **Регламент (ЕС) № 1231/2010** на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на

Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство;

- ✓ **Регламент (ЕС) № 465/2012** на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност и на Регламент (ЕО) № 987/2009 за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004.

Освен за държавите-членки на Европейския съюз Регламент (ЕО) № 883/2004 и прилагащия Регламент (ЕО) № 987/2009 се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

В областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти през 2017 г., действат и 12 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Таблица № 2 : Действащи двустранни международни договори в областта на социалното осигуряване, по които Република България е страна (към 31.12.2017 г.)

Държавата, с която Република България е обвързана с международен договор	Дата на подписване	Дата на влизане в сила	Наименование на договора
Тунизийска република	01.10.2015 г.	01.05.2017 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Тунизийската република</u>
Черна гора	01.02.2016 г.	01.10.2016 г.	<u>Спогодба между Република България и Черна гора за социална сигурност</u>
Канада	05.10.2012 г.	01.03.2014 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада</u>
Република Сърбия	19.09.2011 г.	01.02.2013 г.	<u>Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност</u>
Руска федерация	27.02.2009 г.	20.03.2010 г.	<u>Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност</u>
Република Корея	30.10.2008 г.	01.03.2010 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея</u>
Молдова	05.12.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Договор между Република България и Молдова за социално осигуряване</u>
Израел	25.03.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Спогодба между Република България и Държавата Израел за социална сигурност</u>
Република Македония	06.02.2003 г.	01.08.2003 г.	<u>Договор между Република България и Република Македония за социално осигуряване</u>
Украйна	04.09.2001 г.	01.04.2003 г.	<u>Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване</u>
Федеративна народна република Югославия (към момента се прилага в отношенията ни с Босна и Херцеговина)	18.12.1957 г.	01.09.1958 г.	<u>Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия</u>
Народна република Албания	20.05.1952 г.	01.05.1953 г.	<u>Спогодба по държавното обществено осигуряване между Народна република България и Народна република Албания</u>
Република Турция*	04.11.1998 г.	01.03.1999 г.	<u>Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република Турция</u>

Забележка: *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция е за изплащане на български пенсии в Република Турция. НОИ преценява права и изплаща отпуснати по българското законодателство пенсии на лицата, които са се преселили в Турция след 01.05.1989 г.

ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2017 Г.

I. ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г. (ДВ, бр. 98 от 09.12.2016 г., в сила от 01.01.2017 г.).

1.1. Осигурени лица

Прецизира се разпоредбата на чл. 4, ал. 1, като от обхвата на т. 1 се изключват лицата по чл. 114а, ал. 1 от КТ (склучили трудови договори за краткотрайна сезонна селскостопанска работа за период от 1 ден), тъй като тяхното осигуряване е уредено в чл. 4, ал. 10 от КСО, а в кръга на осигурените по т. 7 лица се включват управителите на клонове на чуждестранни юридически лица, които подлежат на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове.

Изменена е разпоредбата на чл. 4, ал. 1, т. 10, като в обхвата на задължително осигурените за всички осигурени социални рискове са включени кандидатите за младши следователи.

1.2. Осигурителни вноски и осигурителен доход

От 01.01.2017 г. осигурителната вноска за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се увеличи с 20 процентни пункта – от 40,8 на сто на 60,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., и от 35,8 на сто на 55,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г. (чл. 6, ал. 1 от КСО).

Прецизиран е чл. 6, ал. 11, т. 1, в резултат на което изрично е определено, че по отношение на тази точка доходите от дейности на лицата участват при формиране на поредността съгласно последователността, посочена в чл. 4, ал. 1 и 10 на КСО.

Създадена е нова т. 2 към ал. 11, в която са включени и доходите от обезщетения, изплащани въз основа на КТ и други специални закони, върху които се дължат осигурителни вноски. Досегашните т. 2 и 3 от ал. 11 на чл. 6 стават съответно т. 3 и 4.

С изменението в ал. 12 от чл. 6 се регламентира, че върху средствата за социални разходи, давани постоянно или периодично на лицата по чл. 4, ал. 1 от КСО в пари или в натура, след 01.01.2017 г., се внасят осигурителни вноски за всички фондове на ДОО, а не само за фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

Прецизирана е ал. 16 на чл. 6, като по отношение на периода, за който е установено сумирано отчитане на работното време за повече от един месец, изрично е уточнено, че става въпрос за месеците от този период.

С новосъздадената ал. 17 на чл. 6 се регламентира начинът за определяне на минималния осигурителен доход при сумирано изчисляване на работното време за повече от един месец – равен е на сбора от минималния месечен осигурителен доход по ал. 2, т. 3 (минимален месечен размер за календарната година по основни икономически дейности и групи професии за месеците от периода, за който е установено сумираното отчитане на работното време), а за лицата, за които не е определен минимален осигурителен доход – минималната работна заплата за страната, за месеците от периода, за който е установено сумираното отчитане на работното време.

1.3. Осигурителен стаж

С допълнение в чл. 9, ал. 1, т. 3 се регламентира зачитането на осигурителен стаж за лицата, за които не е определен минимален осигурителен доход, а именно минималната работна заплата за страната. С изменението на т. 4 е променен редът за зачитане на осигурителен стаж на самоосигуряващите се лица. Съгласно промяната за осигурителен стаж на тези лица се зачита времето, за което има внесени авансови осигурителни вноски по чл. 6, ал. 8 от КСО, без да се следи внесени ли са или не окончателни осигурителни вноски за съответните една или повече календарни години. Осигурителен стаж се зачита за толкова месеци в една година за колкото има внесени авансово дължими вноски. По този начин

осигурителните права и размерът на осигурителните плащания на самоосигуряващите се лица се съобразяват с действителния им принос в осигуряването.

Разпоредбата на чл. 9, ал. 11 е допълнена, като е развита законовата делегация относно съдържанието на подзаконовия нормативен акт и е указано, че не само редът и начинът за изчисляване на осигурителния стаж, но и за удостоверяването му, се определят с НПОС.

1.4. Осигурителни права на осигурените за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица

Прецизирани са разпоредбите на чл. 11, ал. 1, т. 1, буква „в“ и на чл. 13а, т. 1, буква „в“, като към паричните обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене, на които имат право осигурените за тези рискове лица, е добавено и трудоустрояването поради напреднал етап на лечение ин-витро.

1.5. Осигурителни права на осигурените за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт

С допълнение в чл. 13, ал. 2 се установява, че еднократна помощ при смърт на самоосигуряващо се лице се изплаща на наследниците му при внесени осигурителни вноски за последния месец преди смъртта на лицето, за който е изтекъл законоустановеният срок за внасянето им. Понастоящем аналогична разпоредба се съдържа в чл. 38, ал. 4 от Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, но тъй като е свързана с осигурителни права, тя намира своята регламентация в КСО.

1.6. Управление на НОИ

Създадена е нова т. 13 на чл. 33, ал. 5, с която се урежда задължението НОИ всяка календарна година да уведомява лицата не по-късно от 6 месеца преди да навършат възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО, на които не е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст, за условията, при които могат да се пенсионира през следващата календарна година.

С допълненията в ал. 1 на чл. 37 от КСО се регламентира, че до три месеца преди изтичането на мандата на управителя и подуправителя Народното събрание избира нови управител и подуправител. В случай че до изтичане на мандата им не е осъществен нов избор, те продължават да изпълняват своите правомощия до провеждането му.

1.7. Обезщетения за майчинство

Във връзка с изменения и допълнения в чл. 163 и чл. 167 от КТ, относно отпуска поради бременност, раждане и осиновяване и при смърт или тежко заболяване на родител, в сила от 01.06.2017 г. са направени следните промени в чл. 50 от КСО:

- Изменен е текстът на ал. 3. Съгласно изменението е налице ново обстоятелство при което обезщетението за бременност и раждане се изплаща на майката до изтичането на 42 дни от раждането без да се прекъсва неговото ползване – настаняване на детето по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.);
- В ал. 4 са добавени две нови обстоятелства, които настъпвайки след 42-ия ден от раждането на детето, водят до прекратяване на обезщетението за бременност и раждане – настаняване на детето по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето и отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството;
- С промяната в текста на ал. 5, в кръга на лицата с право на обезщетение за бременност и раждане са включени и осигурените лица, при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет. Обезщетението се изплаща за срок в размер на разликата от възрастта на детето в деня на настаняването му до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане;
- Съгласно допълнението в ал. 6, право на парично обезщетение при осиновяване на дете за срок до 15 календарни дни, придобиват и осигурените за общо заболяване и майчинство осиновители-бащи;

- В обхвата ал. 7 към лицата с право на парично обезщетение при раждане на дете, след навършване на 6-месечна възраст на детето за остатък до 410 календарни дни, са включени и родителите на майката (осиновителката) или на бащата (осиновителя) на детето и съпругът на лице, при което е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет. Те могат да ползват отпуска и съответно да получават паричното обезщетение в определени случаи и при изпълнението на определени условия, регламентирани в чл. 163, ал. 10, 11 и 12 от КТ.

С новосъздадения чл. 50а се регламентира нов вид обезщетение (при неизползване на отпуска за бременност и раждане) и се определя кръгът осигурени за общо заболяване и майчинство лица и условията, при които същите имат право на 50 на сто от обезщетението за бременност и раждане за остатък до 410 календарни дни, определено по реда на чл. 49 от КСО. Съгласно новата разпоредба, която влиза в сила от 01.06.2017 г.:

- На основание ал. 1 майката (осиновителката), която е осигурена за общо заболяване и майчинство и е имала право на обезщетение за бременност и раждане, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението за бременност и раждане, когато:
 1. след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, не ползва отпуск за бременност и раждане или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;
 2. след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.
- Алинея 2 регламентира, че когато майката (осиновителката) е починала, лишена е от родителски права или упражняването на родителските права върху детето е предоставено на бащата (осиновителя), това обезщетение се изплаща на бащата (осиновителя), а когато той е починал – на настойника. Обезщетението се изплаща, когато лицето, поело отглеждането на детето, е осигурено за общо заболяване и майчинство.
- Разпоредбата на ал. 3 предвижда обезщетението да не се изплаща при смърт на детето, когато детето е дадено за осиновяване, настанено е по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет. или в детско заведение на пълна държавна издръжка, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

С допълнението в чл. 51 (в сила от 01.06.2017 г.) при смърт или тежко заболяване на майката (осиновителката), което я възпрепятства да гледа детето, на лицето, което ползва отпуска по чл. 167 от КТ, се изплаща парично обезщетение и при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст. В кръга на правоимащите са добавени и лицата, на които е разрешен отпуск при смърт или тежко заболяване на родител, когато осигуреното за общо заболяване и майчинство лице, осиновило дете при условията на пълно осиновяване, е починало или заболяло тежко.

Разпоредбата на чл. 53, ал. 4 е допълнена с още едно основание въз основа на което паричното обезщетение при отглеждане на малко дете не се изплаща, а именно – при настаняване на детето по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет.

В чл. 54, ал. 3 са включени нови обстоятелства, при настъпване на които обезщетението при неизползване на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете не се изплаща – при смърт на детето, когато детето е дадено за осиновяване или е настанено по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет.

1.8. Парични обезщетения за безработица

С измененията в чл. 54в, ал. 1 се установява нов режим при определяне на периода на получаване на парично обезщетение за безработица. Взема се в предвид продължителността на осигурителния стаж, по време на който лицата са били осигурени за безработица, за времето след 31 декември 2001 г. Извършена е промяна и в периодите за които се изплаща обезщетението в зависимост от продължителността на осигурителния стаж. По този начин за

безработните лица с прекратено осигуряване след 1 януари 2017 г. отпада необходимостта от представяне на документи за осигурителен стаж, тъй като в продължителността на осигурителния стаж, от който зависи срокът за изплащане на паричните обезщетения за безработица е обхванат единствено осигурителният принос на лицата във фонд „Безработица“ на ДОО след 2001 г., който включва данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО с които НОИ разполага.

Разпоредбата на чл. 54е, ал. 1 и 2 е прецизирана, като са заменени изчерпателно изброените текстове от различни закони, уреждащи изплащането на обезщетение при уволнение, признато от компетентен орган за незаконно, с по-общия израз „обезщетение за оставане без работа поради незаконно уволнение, определено съгласно нормативен акт“.

1.9. Отпускане и изчисляване на парични обезщетения и помощи

С промяната в чл. 54м се установява нов режим при служебното преизчисляване на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане и при осиновяване на дете (до 30 юни на годината, следваща годината за която се отнасят). Указва се, че когато в резултат на преизчисляването се установи, че изплатеното обезщетение е в по-висок от дължимия размер, разликата се възстановява от осигуреното лице, освен когато е в резултат на неправилно подадени данни за изплащане на паричното обезщетение и/или удостоверяване на осигурителен стаж и доход от осигурителя. До промяната това важеше само за самоосигуряващите се лица.

1.10. Осигуряване за трудова злополука и професионална болест

Промените в чл. 59 и чл. 60 са свързани с прецизиране на текстовете по отношение на съдържащите се в досието за трудова злополука или професионална болест данни и удължаване на срока за произнасяне с разпореждане за приемане или неприемане на злополуката за трудова от 7- на 14-дневен срок от декларирането.

1.11. Задължително пенсионно осигуряване

Изменено е наименованието на чл. 69, което е във връзка с извършената с § 221 от ПЗР на Закона за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт (обн., ДВ, бр. 62 от 9 август 2016 г.) промяна, по силата на която следователите и младши следователите са изключени от лицата по ал. 2 на посочената разпоредба. Предвид това, че правото на пенсия не се погасява по давност и с оглед необходимостта от наличие на изрично основание, на което да се отпускат пенсии на лица, които като следователи и младши следователи са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при условията на чл. 69, ал. 2 от КСО, е създадена преходна разпоредба (§ 5 от ПЗР на ЗБДОО за 2017 г.), която регламентира възможността за упражняване на придобито право на пенсия преди влизане в сила на изменението на чл. 69, ал. 2 от КСО по досегашния ред.

С направената промяна в чл. 69б, ал. 3 отпада изискването 10-те години осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 от КСО (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд) да са положени до 31.12.2015 г.

Извършените промени в чл. 70, ал. 1 прецизират текстовете с оглед избягване на неточни тълкувания. Чрез допълнението в изречение 2-ро се уточнява как се изчислява процентът на нарастване на тежестта на една година осигурителен стаж при условие, че чл. 100 от КСО не се прилага в случаите, когато тежестта е по-малка от 1,5. С промяната в изречение 3-то недвусмислено се указва, че процентът на нарастването на осигурителния доход и на индекса на потребителските цени се определя на базата на прогнозни стойности, използвани при съставянето на бюджета на ДОО. В тази връзка е прецизирана и допълнена и разпоредбата на §1, ал. 1, т. 4а която дефинира понятието „индекс на потребителските цени“.

Допълнението в чл. 70, ал. 3 е свързано с определянето на индивидуалния коефициент за пенсия на самоосигуряващите се лица. Съгласно разпоредбата, в сила от 01.01.2017 г. във формулата при определяне на индивидуалния коефициент на самоосигуряващо се лице се взема предвид доходът, върху който са внесени осигурителните вноски – само авансови и/или окончателни.

1.12. Общи правила за пенсиите

Срокът по чл. 94, ал. 1 от КСО, в който осигурените лица могат да упражнят правото си на пенсия, без да пропуснат получаването на плащане от датата на придобиване на правото,

се намалява от 6- на 2-месеца. В тази връзка се създава и преходна разпоредба, по силата на която пенсиите на лицата, придобили право до 31 декември 2016 г., се отпускат от датата на придобиване на правото, при подадено заявление в 6-месечен срок от тази дата.

Промяната в чл. 98, ал. 2 е редакционна, доколкото с нея се избягва дублирането на текстове, уреждащи една и съща материя. Всички индивидуални административни актове, издавани от органите на НОИ, подлежат на обжалване по реда на чл. 117 и това е регламентирано в посочената разпоредба. Поредността, в която се събират вземанията при наложени запори по реда на Гражданския процесуален кодекс и Данъчно-осигурителния процесуален кодекс не само върху пенсии, а върху всякакви плащания от ДОО, се регламентира в чл. 114а, озаглавен „Удръжки от паричните обезщетения, помощите и пенсиите“.

В резултат на промяната в чл. 99, считано от 01.01.2017 г., преразглеждане по инициатива на пенсионера на влязло в сила разпореждане е възможно само и единствено при представяне от негова страна на нови доказателства за: осигурителен стаж и/или осигурителен доход, придобит преди пенсионирането, както и за гражданското му състояние. По инициатива на пенсионния орган преразглеждането е възможно в случаите на неправилно отпусната или отказана пенсия, както и при престъпно поведение на пенсионера. По този начин специалният ред за изменение или отмяна на влязло в сила пенсионно разпореждане, установен в КСО, се доближава до общия ред на възобновяване на административните производства, установен в чл. 99 от Административнопроцесуалния кодекс.

С новосъздадената т. 5 на чл. 101, ал. 1 се доразвива разпоредбата на т. 2 на същата алинея. При съществуващото ограничение в т. 2 за получаване на две или повече наследствени пенсии, едната от които за осигурителен стаж и възраст, а другата за инвалидност поради общо заболяване, не следва и получаването на две пенсии от един и същи вид (и двете за ОСВ или и двете за ИОЗ). Съгласно новата т. 5 не могат да се получават едновременно наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст или наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване с наследствена пенсия от същия вид.

Промяната в чл. 102, ал. 1 е във връзка с режима за преизчисляване на отпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност въз основа на придобит след пенсионирането осигурителен стаж/стаж и доход, като същото по искане на пенсионера е ограничено до не повече от веднъж в рамките на една календарна година.

Допълнението в чл. 104, ал. 10 въвежда изрична забрана за установяване на условия на труд и на заемана длъжност само въз основа на свидетелски показания. Такива са допустими само при наличие на годни писмени доказателства, които са издадени от работодателя/осигурителя, при който е положен трудът, и то по време на полагането му.

1.13. Контрол

С изменението на чл. 110, ал. 4 отпада задължителността на поканата за доброволно изпълнение при пристъпването към събиране на публични вземания.

С новата ал. 3 на чл. 114а удръжките от пенсии за възстановяване на неоснователно получени суми за осигурителни плащания са определени в следните размери:

- 1) когато пенсионерът получава до 300,00 лв. месечно – една седма част;
- 2) когато пенсионерът получава от 300,01 до 400,00 лв. месечно – една шеста част;
- 3) когато пенсионерът получава от 400,01 до 500,00 лв. месечно – една пета част;
- 4) когато пенсионерът получава от 500,01 до 700,00 лв. месечно – една трета част;
- 5) когато пенсионерът получава над 700,01 лв. месечно – една втора част.

Съгласно новата ал. 4 вземанията се събират в поредност: задължения за издръжка, неоснователно изплатени суми за осигурителни плащания, други публични вземания и частни вземания. С новосъздадената алинея не се създават нови изисквания, а се възпроизвежда на по-подходящо систематично място правилото на отмененото изречение пето на чл. 98, ал. 2 от КСО.

1.14. Спорове

Създадената нова т. 5 на чл. 117, ал. 1 е в съответствие с правилото на чл. 81, ал. 2 от Административнопроцесуалния кодекс, и изрично регламентира възможността съдържанието

на документ за осигурителен стаж и осигурителен доход, издаден от органите на НОИ, да бъде оспорен по административен ред – пред ръководителя на териториалното поделение на НОИ. Също така с допълнение в ал. 1 на чл. 118 се указва, че съдържанието на документ за осигурителен стаж и доход, издаден от органите на НОИ (по чл. 117, ал. 1, т. 5), както и решението на ръководителя на териториалното поделение на Националния осигурителен институт, с което се е произнесъл по оспорване съдържанието на такъв документ, не може да се оспорва пред съд.

С изменението в чл. 117, ал. 2 се съкращава срокът за обжалване на пенсионните разпореждания, в т.ч. за пенсии, отпуснати по международни договори за лица с постоянен адрес в чужбина, от 2-месечен, съответно 3-месечен, на едномесечен, като уеднаквяването на срока е предпоставка за равно третиране на всички лица, чрез предоставяне на срок за упражняване правото на обжалване на разпореждане с еднаква продължителност.

В тази връзка с § 7 от ПЗР на ЗБДОО за 2017 г. е въведена възможност жалбите по чл. 117, ал. 1, т. 2, буква „а“ (срещу разпореждания за пенсии) и ал. 4 (срещу разпореждания, издадени от длъжностното лице) от КСО, връчени до 31.12.2016 г. вкл., да могат да се подават в двумесечен, съответно в тримесечен срок от връчването.

1.15. Допълнителни разпоредби на КСО

С изменението в § 1, ал. 1, т. 3 определението за „осигурено лице“ е съобразено с промените в чл. 9, ал. 1, т. 4 и чл. 6, ал. 8 от КСО, касаещи режима на самоосигуряващите се лица. Самоосигуряващите се лица се смятат за осигурени за времето, през което са внесени дължимите осигурителни вноски по чл. 6, ал. 8, тоест авансово внесените през годината.

С изменението в т. 4а на същата алинея определението за „индексът на потребителските цени“ по чл. 100 е редактирано. Това е хармонизиращият индекс на потребителските цени, а не както беше до този момент индексът, който е приложен при съставяне на държавния бюджет и бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

С новосъздадената т. 13 е дефинирано понятието „упражняване на правото на обезщетение за безработица“, съгласно което това е наличието на период, за който е изплатено отпуснато парично обезщетение за безработица.

С новата т. 14 е дефинирано понятието „детски заведения на пълна държавна издръжка“, съгласно което това са заведенията, в които на децата се осигуряват жилище, храна и облекло за сметка на държавния и на общинските бюджети, без да се заплаща такса.

1.16. Преходни и заключителни разпоредби

С допълнението в ал. 2 на § 4б към лицата имащи право да получат еднократно от НОИ прехвърлените на основание § 4а, ал. 1 средства от ППФ, са добавени и лицата, които се пенсионират при условията на чл. 68а.

С изменението в ал. 3 на § 4б процентът трайно намалена работоспособност, при който лицата могат да получат от НОИ прехвърлените им средства от ППФ, е променен от „над 70,99 на сто“ на „над 89,99 на сто“. С това текстът се съобразява с разпоредбата на чл. 142, ал. 1, т. 2 КСО, изменена с ДВ, бр. 61/2015 г., в сила от 01.01.2016 г., тъй като двете категории лица трябва да имат еднакви права. Отпада и думата „пожизнено“ при израза „определена пожизнено ТНР“, с което текстът се прецизира.

2. Със Закона за изменение и допълнение на Закона за публичното предлагане на ценни книжа (ДВ, бр. 62 от 01.08.2017 г., в сила от 01.08.2017 г.) са извършени следните промени в Кодекса за социално осигуряване:

С новосъздадената т. 17 на чл. 176, ал. 1 се даде възможност на пенсионноосигурителното дружество да може да инвестира средствата на фонд за ДЗПО и в акции, предлагани при условията на първично публично предлагане по законодателството на държава членка, за което е одобрен и публикуван проспект, предвиждащ задължение да се иска приемане на акциите и те да се приемат за търговия на регулиран пазар в държава членка в срок не по-дълъг от 12 месеца от издаването им.

С новосъздадената ал. 13 на чл. 178 се регламентира още един вид ограничение, във връзка с инвестирането на средствата на фонд за ДЗПО, съгласно което не повече от 1 на сто от активите на фонда могат да бъдат инвестирани в ценни книжа по чл. 176, ал. 1, т. 17.

В чл. 251 с новата ал. 8 е въведено и ограничението, съгласно което не повече от 2 на сто от активите на фондовете за ДДПО могат да бъдат инвестирани в ценни книжа по чл. 176, ал. 1, т. 17.

3. Промени в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 92 от 17.11.2017 г., в сила от 21.11.2017 г.¹²).

Направените изменения и допълнения в основната си част се отнасят до допълнителното задължително и допълнителното доброволно пенсионно осигуряване и са вследствие от промени в Закона за Комисията за финансов надзор, с които се осъществяват промени свързани с регламентацията на допълнителното пенсионноосигуряване, с институциите, които осъществяват тази дейност, както и по отношение на правилата за регулация и надзор над дейността им.

Промените които засягат пряко дейността на Националния осигурителен институт са следните:

◆ С направената промяна в чл. 4б, ал. 1 (в сила от 01.01.2018 г.) се указва, че при подаване в НАП на заявление за промяна на осигуряването, периодът от пет години за всяко лице се изчислява спрямо възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, на която съответното лице ще придобие право на пенсия да осигурителен стаж и възраст, като се има предвид постепенното ежегодно нарастване на пенсионната възраст до достигане на 65 години за жените и мъжете.

◆ Изменението в чл. 124а, ал. 1 (в сила от 01.01.2018 г.) кореспондира с промяната в чл. 4б, ал. 1, като чрез нея се прецизира, че при подаване в пенсионноосигурителните дружества на заявление за възобновяване на осигуряването в УПФ, възрастта на лицата по чл. 68, ал. 1 следва да се преценява от гледна точка на това кога конкретното лице ще придобие право на пенсия за осигурителен стаж и възраст.

◆ Съгласно изменената разпоредба на ал. 15 на чл. 129 (в сила от 21.11.2017 г.) при отпускане на пенсия по част първа или при смърт на лице, за което са прехвърлени средства по реда на ал. 12 от чл. 129, те се прехвърлят във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. Текстът е прецизиран, като са коригирани технически грешки и е регламентирано, че средствата от Държавния фонд за гарантиране устойчивостта на държавната пенсионна система се прехвърлят във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ не само при отпускане на пенсия по част първа на КСО, но и в случаите на смърт на лице, което е променило осигуряването си по реда на чл. 4б.

◆ Според промяната на чл. 167, ал. 1, в сила от 21.11.2017 г. осигуреното лице има право на допълнителна пожизнена пенсия за старост при навършване на възрастта му по чл. 68, ал. 1. Новата редакция е свързана с обвързването на правото на пенсия от универсален пенсионен фонд с възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО вместо с придобитото право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО. По този начин е създадена ясна уредба, с която се третира по еднакъв начин всички осигурени лица. Във връзка с това са отменени разпоредбите на § 22д от ПЗР на КСО и § 116 от ПЗР на Закона за изменение и допълнение на КСО (ДВ, бр. 67 от 2003 г.), които изрично предвиждаха, че в случаите на ранно пенсиониране съответните лица придобиват право на допълнителна пожизнена пенсия от УПФ при навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО.

◆ Съгласно ал. 1 на § 154 от ПЗР на ЗИДКСО (в сила от 01.01.2018 г.), лицата на които до 31.12.2018 г. включително остават по-малко от 5 години до навършване на възрастта им по

¹² Значителна част от извършените промени, съгласно § 163, влизат в сила 12 месеца след обнародването на закона (19.11.2018 г.), някои са в сила от 01.01.2018 г., други от 01.04.2018 г., а останалите са по общия ред – 21.11.2017 г.

чл. 68, ал. 1 от КСО и на които не е отпусната пенсия за ОСВ, могат еднократно, в срок до 31.12.2018 г., да упражнят правото на избор по чл. 4б за промяна на осигуряването им от УПФ във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО, по ред на наредбата по чл. 179, ал. 3 от ДОПК.

◆ С алинеи от 2 до 9 на § 154 от ПЗР на ЗИДКСО (в сила от 01.01.2018 г.) се дават права на лицата, на които са отпуснати пенсии за ОСВ с начална дата между 15.08.2015 г. и 31.12.2017 г., включително, с намален индивидуален коефициент, да поискат преизчисляването им без намаление на индивидуалния коефициент, като прехвърлят средствата от индивидуалните си партии в УПФ във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

II. ПРОМЕНИ В ДРУГИ ЗАКОНИ

1. Промени, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г. (ДВ, бр. 98 от 09.12.2016 г., в сила от 01.01.2017 г.).

1.1. В Кодекса на труда с § 8 от преходните и заключителни разпоредби на закона (в сила от 01.06.2017 г.) се извършиха следните изменения и допълнения:

◆ В чл. 163, свързани с отпуска поради бременност, раждане и осиновяване:

- с новосъздадената ал. 7 се регламентира правото на работничката или служителката, при която е настанено дете по реда на чл. 26 от ЗЗДет., на отпуск поради бременност и раждане в размер на разликата от възрастта на детето в деня на настъпяването му до изтичането на срока на полагащия се отпуск за раждане;
- разпоредбата на новата ал. 9 урежда правото на осиновителят на 15-дневен отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване от деня на предаване на детето за осиновяване, при положение, че осиновителят и осиновителката се намират в брак или живеят в едно домакинство;
- с допълнение в текста на ал. 10 (предишна ал. 8 на чл. 163) се даде право със съгласието на майката (осиновителката) след навършване на 6-месечна възраст на детето, когато бащата е неизвестен, отпускът до 410 дни да може да се ползва от един от родителите на майката. Когато бащата (осиновителят) е починал, отпускът може да се ползва от един от родителите на майката (осиновителката) или бащата (осиновителя);
- нова е разпоредбата и на ал. 11, съгласно която със съгласието на работничка или служителка, която сама е осиновила дете, след навършване на 6-месечна възраст на детето един от нейните родители може да ползва вместо нея отпуск за остатъка до 410 дни;
- съгласно новата ал. 12, когато детето е настанено по реда на чл. 26 от ЗЗДет. при съпрузи, със съгласието на работничката или служителката след навършване на 6-месечна възраст на детето нейният съпруг може да ползва вместо нея отпуск за остатъка до 410 дни;
- съгласно новата ал. 15, когато не се ползва отпуск по чл. 163, ал. 1 и 6 или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване, на майката (осиновителката), когато работи по трудово правоотношение, се изплаща парично обезщетение от държавното обществено осигуряване.

◆ Разшири се обхватът на разпоредбата на чл. 167 (отпуск при смърт или тежко заболяване на родител), като:

- с допълнението в ал. 1 в кръга на лицата, които имат право да ползват отпуск при смърт или тежко заболяване на майката (осиновителката) се включват и осиновителите на дете от 2- до 5-годишна възраст;
- съгласно новата ал. 2 при тежко заболяване на майката (осиновителката) на дете до 2-годишна възраст или на осиновителката на дете от 2- до 5-годишна възраст, когато бащата (осиновителят) е починал, съответната част от отпуските за раждане,

при осиновяване и за отглеждане на малко дете, могат да се ползват от един от родителите на майката (осиновителката) или на бащата (осиновителя);

- нова е разпоредбата и на ал. 3, съгласно която при тежко заболяване или смърт на майката на дете до 2-годишна възраст, чийто баща е неизвестен, съответната част от отпуските за раждане и за отглеждане на малко дете, могат да се ползват от един от нейните родители;
- с новата ал. 4 се регламентира, че при тежко заболяване или смърт на работничка или служителка, която сама е осиновила дете до 5-годишна възраст, съответната част от отпуските за раждане, при осиновяване и за отглеждане на малко дете, могат да се ползват от един от нейните родители.

1.2. В Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя с § 9 от ПЗР на ЗБДОО за 2017 г. се извършиха следните изменения и допълнения:

◆ Текстът на чл. 24 е отменен, а с изменението в чл. 26, ал. 2 е създадена нормативна възможност за издаване на разпореждане за спиране на производството по отпускане на гарантираните вземания, когато са налице доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ и когато в рамките на определения срок за издаване на индивидуалния административен акт не могат да се съберат достатъчно доказателства за определяне на правото и размера на гарантираното вземане.

◆ В чл. 27 думите „дължимите осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнително задължително пенсионно осигуряване, здравно осигуряване“ са заличени. С направената промяна отпада задължението на НОИ да внася задължителните осигурителни и здравноосигурителни вноски за сметка на лицето и за сметка на работодателя върху размера на изплатените гарантирани вземания, предвид това, че същите се включват в подлежащите на възстановяване суми от масата на несъстоятелността.

1.3. В Закона за здравето се създаде ал. 11 в чл. 112, с която се регламентира, че срокът за обжалване на болничните листове за НОИ тече от датата на постъпване на данните от тях в електронния регистър по чл. 33, ал. 5, т. 12 от КСО, но не по-рано от представяне на данните за изплащане на обезщетенията за временна неработоспособност, бременност и раждане, подавани от осигурителите и самоосигуряващите се лица по реда на Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.

2. Промени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г., извършени със Закон за изменение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г. (ДВ, бр. 54 от 05.07.2017 г., в сила от 01.07.2017 г.)

С изменената разпоредбата на чл. 10 се определи следният минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО за 2017 г.:

- от 1 януари до 30 юни – 161,38 лв.;
- от 1 юли до 30 септември – 180,00 лв.;
- от 1 октомври до 31 декември – 200,00 лв.

3. Промени в Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, извършени с Кодекса на труда (ДВ, бр. 102 от 22.12.2017 г., в сила от 22.12.2017 г.). Извършените промени най-общо се свеждат до разширяване кръга на правоимащите лица, регламентирани по нов, по-благоприятен начин на определяне на размера на гарантираните вземания, както и удължаване на срока, в който правоимащите лица могат да поискат изплащане на гарантирани вземания от фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

◆ До 21.12.2017 г. правото на гарантирани вземания беше поставено в зависимост от това, лицето да е в трудово правоотношение с работодател, към датата на вписване в търговския регистър на решението за откриване на производство по несъстоятелност, или правоотношението му да е прекратено през последните три месеца преди датата на вписване

на решението по чл. 6 от ЗГВРСНР. След промяната в чл. 4 от ЗГВРСНР, в сила от 22.12.2017 г., право на гарантирани вземания имат работниците и служителите, които са, или са били в трудови правоотношения с работодател, отговарящ на изискванията на закона, независимо от срока на трудовото правоотношение и от продължителността на работното време.

◆ След извършените промени в чл. 22, ал. 1 работниците и служителите имат право да получат последните си до 6 начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и паричните обезщетения, дължими по КТ през последните 36 месеца, предхождащи месеца, в който е вписано решението за откриване на производство по несъстоятелност. До изменението същият обхващаше последните 12 месеца, предхождащи месеца, в който е вписано решението за откриване на производството по несъстоятелност.

◆ В новата ал. 3 на чл. 22 изрично е установено, че когато вземанията на лица, чиито правоотношения са прекратени през последните 36 месеца преди датата на вписване в търговския регистър на решението по чл. 6, са само за начислени, но неизплатени парични обезщетения за сметка на работодателя, дължими по силата на нормативен акт или на колективен трудов договор, гарантираното вземане е в размер на неизплатените обезщетения, но не повече от четирикратния размер на минималната работна заплата, установена за страната към датата на прекратяване на трудовото правоотношение. Без значение е периодът, за който се отнасят начислените, но неизплатени обезщетения, стига да са начислени през 36-месечния период.

◆ С промяната в чл. 25 срокът за подаване на заявление-декларация за отпускане на гарантирано вземане е удължен от 2 на 3 месеца. Срокът тече от датата на вписване на решението за откриване на производството по несъстоятелност в търговския регистър, респективно от датата на информиране на работниците и служителите от българския работодател за обстоятелството, че е открито производство по несъстоятелност по реда на законодателството на другата държава.

◆ С оглед гарантиране на вземанията на работници и служители, които са били в трудово правоотношение с работодател в несъстоятелност, и правоотношението им е било прекратено в срок, по-дълъг от три месеца преди датата на вписване в търговския регистър на решението по чл. 6 от ЗГВРСНР, т.е. лица, за които срокът за подаване на заявлението-декларация е изтекъл, в Закона за пазарите на финансови инструменти, обнародван в ДВ, бр. 15 от 16.02.2018 г., е създадена специална норма. Предвидено е, че посочените лица могат да подадат заявление-декларация за изплащане на гарантирани вземания в 3-месечен срок от влизане в сила на закона, както и че лицата, които вече са подали заявление-декларация преди приемане и обнародване на закона, не е необходимо да подават ново заявление.

III. ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

1. Промени извършени с Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация (ДВ, бр. 103 от 27.12.2016 г., в сила от 01.01.2017 г.).

◆ Съгласно промяната на ал. 2 на чл. 2 правото на парични помощи за профилактика и рехабилитация за самоосигуряващите се лица възниква само ако за тях са внесени дължимите осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията.

◆ Съгласно новата редакция на чл. 8, ал. 1 длъжностното лице, определено със заповед от ръководителя на териториалното поделение на НОИ, въз основа на документите по чл. 7 може да откаже издаването на удостоверение за ползване на паричната помощ за профилактика и рехабилитация по образец (приложение № 3).

◆ Изменението в чл. 19, ал. 1, т. 2 се отнася до прецизиране на условията за участие в процедурата за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация. Специализираните болници за рехабилитация, които имат разрешение от министъра на

здравеопазването за дейностите по чл. 22 от Закона за лечебните заведения трябва да са извършвали тези дейности най-малко две години преди датата на подаване на предложението за участие в процедурата за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация за текущата календарна година, имат право да участват в нея.

2. Промени, извършени с Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 29.12.2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените от тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 5 от 17.01.2017 г., в сила от 01.01.2017 г.).

Измененията и допълненията в наредбата са във връзка с привеждането ѝ в съответствие с приетите помени в КСО и в ЗГВРСНР, които са направени съответно с § 3 и § 9 от ПЗР на ЗБДОО за 2017 г. По-голяма част от тях са в чл. 3 и се отнасят до:

- С допълнение в разпоредбата на ал. 1, т. 5 на чл. 3 е разписано, че декларация образец № 1 се подава без издаване на задължителни предписания, когато в хода на проверка или ревизия органите по приходите служебно установят обстоятелствата по чл. 103, ал. 1 от ДОПК или установят, че декларация не е подадена, или не е следвало да бъде подадена;
- Изменението в ал. 2 е свързано с удължаване на срока, в който лицата имат задължение да подават декларация образец № 3 в компетентната териториална дирекция на НАП. Декларацията се подава до 20 дни след края на месеца, за който се отнасят данните, а не както до този момент – до 10 дни. В т. 4 на ал. 2 към данните за лицата, които Агенцията за социално подпомагане подава са добавени и съпрузите или един от родителите на майката или бащата, които полагат грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ;
- Съгласно новосъздадената т. 3 на ал. 3, след подадена нова декларация в срока по чл. 53, ал. 2 от ЗДДФЛ, с която са направени промени в годишната данъчна декларация, в резултат на което се променя размерът на дължимите осигурителни вноски, самоосигуряващото се лице подава еднократно декларация образец № 6 в срок до 30 септември на годината, следваща годината, за която се отнасят вноските; когато се намалява размерът на декларираното задължение, самоосигуряващото се лице подава декларация образец № 6 с код за корекция на хартиен носител или на електронен носител и хартиен носител след разрешение на НАП;
- Алинея 14 е отменена, а съгласно измененията в ал. 15 Националният осигурителен институт подава данни за дължимия данък върху доходите на лицата, на които са изплатени гарантирани вземания, с декларация образец № 1 и декларация образец № 6. Измененията са във връзка с отмяната на чл. 24 от ЗГВРСНР, в сила от 01.01.2017 г.

От 01.01.2017 г. във връзка с законодателните промени са изменени и допълнени декларациите образец № 1, 3 и 6.

3. Промени в Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж извършени с Постановление № 60 от 30 март 2017 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 29 от 07.04.2017 г., в сила от 01.01.2017 г., § 9, 10, и 14 са в сила от 07.04.2017 г.).

♦ Съгласно допълнението в чл. 1, ал. 1 от 01.01.2017 г. подаването на заявления за отпускане на пенсии и/или добавки по електронен път ще се извършва с квалифициран електронен подпис (КЕП) или с персонален идентификационен код (ПИК) и единен граждански номер (ЕГН)/личен номер (ЛН¹³)/личен номер на чужденец (ЛНЧ) до териториалното поделение на НОИ по постоянен или настоящ адрес на заявителя.

¹³ „ЛН“ личен номер – издава се на гражданин на друга държава – членка на Европейския съюз, съгласно Закона за българските лични документи.

С промяната в ал. 5 се пояснява обхвата на служебното начало. Съгласно допълнението в текста, при прието заявление с нередовни или липсващи документи, заявителят се уведомява за това и от него се изисква допълнителното им представяне само, ако те не могат да бъдат поправени или набавени служебно въз основа на документи, които са налични в НОИ.

◆ С допълнението в чл. 15, ал. 4 (в сила от 07.04.2017 г.) се уточнява, че само при преценяване на правото на пенсия по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО (ал. 1 на чл. 15 от НПОС) осигурителният стаж от първа и втора категория труд се превръща в стаж от трета категория.

◆ В ал. 3 на чл. 26 (в сила от 07.04.2017 г.) се регламентира, че при предоставяне от осигурените лица на придобития осигурителен стаж след датата на инвалидизиране заедно със заявлението за първоначално отпускане на пенсията, срокът след който размерът на пенсията при отпускането ѝ се определя според наличния осигурителен стаж и осигурителен доход към датата на отпускане на пенсията е намален от 6 на 2 месеца.

◆ Съгласно изменението в чл. 20, ал. 1 при изчисляване размера на пенсията за осигурителен стаж и възраст пропорционалната част от процента за месеците осигурителен стаж по чл. 70, ал. 1 от КСО се закръглява до 31 декември 2016 г. до втората цифра, а от 1 януари 2017 г. – до третата цифра след десетичния знак. Когато третата, съответно четвъртата цифра, е под 5, тя не се взема предвид, а когато е 5 и над 5 – цифрата пред нея се увеличава с една единица.

Определената от 1 януари 2017 г. в чл. 20, ал. 3, съответна пропорционалната част от процентите за месеците осигурителен стаж в случаите по чл. 70, ал. 1, изречение второ и трето от КСО е, както следва:

1 месец = 0,094	7 месеца = 0,657
2 месеца = 0,188	8 месеца = 0,751
3 месеца = 0,282	9 месеца = 0,845
4 месеца = 0,375	10 месеца = 0,938
5 месеца = 0,469	11 месеца = 1,032
6 месеца = 0,563	12 месеца = 1,126

◆ Съгласно новия чл. 29а при изчисляване размера на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест от 01.01.2017 г. коефициентите по чл. 79, ал. 1 във връзка с ал. 2 от КСО са, както следва:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто – 0,4096;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 0,3584;
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 0,3072.

Новото при определянето на размера на този вид пенсия произтича от разпоредбата на чл. 79, ал. 2 от КСО, по силата на която след 31.12.2016 г. коефициентите, участващи във формулата за изчисляване на този вид пенсия, нарастват от първо число на всяка следваща календарна година с процент, определен със ЗБДОО за съответната година (1,126 за 2017 г.).

◆ Промените в чл. 34, ал. 1, т. 3 се отнасят до учащите след навършване на 18-годишна възраст в чужбина. Съгласно изменения текст на разпоредбата за документите, издадени от висши училища в държавите-членки на ЕС, Исландия, Норвегия, Лихтенщайн и Швейцария, отпада изискването да бъдат оформени в съответствие с разпоредбите на двустранните международни договори, по които Република България е страна, или на Конвенцията за премахване на изискването за легализация на чуждестранните публични актове, съставена в Хага на 5 октомври 1961 г., а при липса на такива разпоредби – да са преминали процедура по реда на Правилника за легализациите, заверките и преводите на документи и други книжа, утвърден с Постановление № 184 на Министерския съвет от 1958 г.

◆ Съгласно разпоредбата на чл. 38, ал. 8 за осигурителен стаж на самоосигуряващите се лица се зачита времето, за което са внесени дължимите осигурителни вноски по чл. 6, ал. 8 от КСО. Изменението е съобразено с промените в режима на самоосигуряващите се лица съгласно чл. 9, ал. 1, т. 4 от КСО (в сила от 01.01.2017 г.).

◆ С новата ал. 11 на чл. 46, се регламентира, че когато в периода, от който се определя или е определен индивидуалният коефициент, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж на самоосигуряващите се лица, се взема предвид доходът, върху който са внесени осигурителните вноски. Допълнението в наредбата е свързано с промяната в чл. 70, ал. 3 от КСО (в сила от 01.01.2017 г.), където е изменен начинът за определяне на индивидуалния коефициент за пенсия за самоосигуряващите се лица.

◆ В новосъздадената ал. 2 на чл. 65 са определени сроковете за изплащане на пенсиите на пенсионерите при смяна на адрес на получаване на пенсията. Съгласно разпоредбата заявленията на пенсионерите (по ал. 1), получени в териториалното поделение на НОИ до 25-о число на месеца, се изпълняват от първо число на месеца, следващ месеца на подаването им, а получените след 25-о число на месеца се изпълняват от първо число на втория месец, следващ месеца на подаването.

◆ С промените в чл. 85 е създаден специален ред, различен от реда по ГПК за налагане на удържки върху изплащаните пенсии, при събиране на вземания на НОИ, произтичащи от неоснователно изплатени суми за осигурителни плащания. Направени са съответните изменения и допълнения в ал. 1 – 4.

◆ С новата разпоредба на § 8в от ПЗР е създадена правна възможност за самоосигуряващите се лица, на които до 31.12.2016 г. е отпусната пенсия за трудова дейност, да поискат определяне на индивидуалният им коефициент съгласно чл. 46, ал. 11 от НОПС, т.е. въз основа на дохода, върху който са внесени осигурителни вноски – само авансови и/или авансови и окончателни, ако това е по-благоприятно за тях. Новият размер на пенсията се определя от датата на заявлението.

4. Промени в Наредбата за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя, извършени с Постановление № 59 от 20.04.2018 г. за изменение и допълнение на Наредбата (ДВ, бр. 36 от 27.04.2018 г., в сила от 22.12.2017 г.)

◆ Изменението в чл. 3, ал. 2 е във връзка с разширяване на кръга на лицата, които имат право на гарантирано вземане по ЗГВРСНР, и уведомяването им от работодателя за датата на вписването на решението по чл. 6 от ЗГВРСНР и за реда за получаване на вземания от Фонда. Съгласно допълнението в т. 1 на ал. 2 информирането на работниците и служителите, на които трудовото правоотношение не е прекратено към датата на вписване в търговския регистър на решението по чл. 6 от закона, се извършва чрез писмено уведомяване на представителите на работниците и служителите и чрез обява на подходящо място в предприятието. С допълнението в т. 2 на същата алинея, за работниците и служителите, на които трудовото правоотношение е прекратено през месеца на вписване в търговския регистър на решението по чл. 6 от закона или през последните 36 предходни календарни месеца, информирането се извършва чрез изпращане на съобщение с обратна разписка на всеки работник и служител.

◆ С промените в чл. 5, ал. 1 се определя механизмът за извършване на проверки от страна на контролните органи на НОИ. Съгласно допълнението в текста на ал. 1 контролната дейност вече, ще бъде осъществявана на база Инструкция № 1 от 03.04.2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт. Извършената промяна е предпоставка за правна сигурност при осъществяване на дейността от страна на контролните органи на НОИ и за предвидимост на процеса на проверката за работодателите.

◆ Изменението в чл. 8, ал. 1 е в съответствие с промените в ЗГВРСНР, в сила от 22.12.2017 г. Удължен е срокът, през който работниците и служителите имащи право на гарантирано вземане, могат да подадат заявление-декларация за отпускане на гарантираните

вземания, от два на три месеца от вписването в Търговския регистър на решението по чл. 6 от ЗГВРСНР или от датата на информиране на работниците и служителите от българския работодател за обстоятелството, че е открито производство по несъстоятелност по реда на законодателството на другата държава.

◆ Направените изменения в приложение № 1 към чл. 4, ал. 1, са свързани с промяна в указанията за попълване на справка за размера на начислените, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения, дължими от работодателя по КТ и други нормативни актове, за да се гарантира, че са обхванати всички работници и служители, които имат право на гарантирани вземания по реда на ЗГВРСНР.

5. Промени в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица.

5.1. Постановление № 63 от 30.03.2017 г. за изменение и допълнение на Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ДВ, бр. 29 от 07.04.2017 г., в сила от 01.01.2017 г., § 1, 3 и 6 са в сила от 01.07.2017 г.)

◆ Съгласно измененият текст на чл. 1, ал. 1 (в сила от 01.07.2017 г.), паричните обезщетения за безработица по чл. 54а, ал. 1 от КСО се отпускат въз основа на заявление по образец съгласно приложение № 1, към което се прилагат документи, удостоверяващи осигурителен стаж, зачетен на основание международен договор в областта на социалното осигуряване, по който Република България е страна, и акт за прекратяване на правоотношението – за справка. С изменението отпада задължението на лицата да представят документи, удостоверяващи осигурителния им стаж в Република България на хартиен носител, като за преценка на правото и определяне размера на обезщетението се използват данните от информационната система на НОИ.

С допълнението в текста на чл. 1, ал. 4 (в сила от 01.07.2017 г.) се регламентира подаването на заявление (по образец съгласно приложение № 1) за отпускане на ПОБ не само в избрано от лицето териториално поделение на НОИ, но вече и по електронен път, чрез използване на квалифициран електронен подпис или персонален идентификационен код на подателя.

Съгласно новосъздадената ал. 5 на чл. 1 (в сила от 01.01.2017 г.), заявлението по образец съгласно приложение № 3 (ПОБ, придобити при условията на чл. 230 и 231 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България) се подава лично от лицето в избрано от него ТП на НОИ.

От 01.07.2017 г. съгласно допълнението в ал. 6 (предишна ал. 5) на същия член, при прието заявление с нередовни или липсващи документи териториалното поделение на НОИ уведомява лицето в 7-дневен срок от приемането на заявлението, като му дава необходимите указания за отстраняване на нередностите. Уведомяването се извършва чрез лицензиран пощенски оператор с обратна разписка на посочен точен адрес или по електронен път на посочен електронен адрес. Уведомяването може да се извърши и по телефона, което се удостоверява с подпис на извършилото го длъжностно лице. С измененият текст се създава нормативна възможност уведомяването за наличието на нередовни и/или липсващи документи да се извършва по електронен път или по телефона.

С редакция в текста на ал. 7 (предишна ал. 6) на чл. 1 се регламентира, че при невъзможност за уведомяване на лицето за наличието на нередовни и/или липсващи документи по реда на ал. 6, уведомяването се извършва по реда на чл. 110, ал. 4 от КСО (лично, по пощата с обратна разписка, чрез съобщение в общината/кметството/ТП на НОИ и др.).

◆ Предвид възможността за подаване на заявленията по електронен път е изменена разпоредба на чл. 5, ал. 3 (в сила от 01.07.2017 г.), която е свързана с връчването на разпореждането за отпускане на паричното обезщетение. Разпореждането се връчва на лицето лично срещу подпис, чрез лицензиран пощенски оператор с обратна разписка на посочен точен адрес, или по електронен път, по реда на чл. 26, ал. 2 от Закона за електронното управление.

◆ Измененията в чл. 8, ал. 2 произтичат от промяната в чл. 54в от КСО, в сила от 01.01.2017 г. Съгласно т. 2 при преценяването на периода, за който се отпускат паричните обезщетения, се взема предвид времето зачетено за осигурителен стаж след 31.12.2001 г., по време на който лицата са били осигурени за безработица. С отменената от 01.01.2017 г. т. 1 на същата алинея при определяне на срока за изплащане на обезщетението за безработица вече не се взема предвид времето зачетено за трудов стаж по КТ, служебен стаж по ЗДСл, стаж по ЗМВР, ЗОВСРБ и Закона за съдебната власт до 31 декември 2001 г. включително.

◆ От 01.07.2017 г. е изменен и образецът на заявлението за отпускане на парично обезщетение за безработица по чл. 54а, ал. 1 от КСО (Приложение № 1 към чл. 1, ал. 1). Като задължителен реквизит лицето следва да попълни основанието за прекратяване на правоотношението и да избере начина за получаване на документите, които НОИ издава във връзка с исканото от него обезщетение. Измененията в останалите приложения са свързани с добавянето на идентификатора ЛН, в съответствие със ЗБЛД и с отпадане на необходимостта от посочване на адрес на осигурителя, с оглед намаляване на административната тежест.

5.2. Постановление № 322 от 20.12.2017 г. за изменение и допълнение на Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ДВ, бр. 102 от 22.12.2017 г., в сила от 22.12.2017 г.)

◆ С постановлението са отменени т. 4 на чл. 1, ал. 3 от наредбата и т. 4 и 5. От тази дата отпада задължението за прилагане към заявлението за отпускане на паричното обезщетение за безработица на основание чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ на копие от удостоверение за сключен граждански брак и копие на удостоверение за настоящ/постоянен адрес. Информация за семейното положение и за адрес на безработните лица вече се получава чрез извършване на служебна проверка от длъжностните лица в регистър ГРАО.

◆ Допълнена е разпоредбата в чл. 5, ал. 3, с което се регламентира, че разпореждането за изменение размера на паричното обезщетение за безработица във връзка с определен нов минимален и/или максимален дневен размер по чл. 54б, ал. 2 от КСО се връчва при поискване на лицето, като срокът за обжалването му тече от датата на връчването.

6. Промени в Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, извършени с Постановление № 64 от 30.03.2017 г. (ДВ, бр. 29 от 07.04.2017 г., в сила от 01.01.2017 г., § 2 е в сила от 07.04.2017 г.)

◆ Измененията в чл. 1 и чл. 4 са във връзка с промените в чл. 4 и 6 от КСО, в сила от 01.01.2017 г. В алинея 5 на чл. 1 в кръга на лицата, които внасят осигурителни вноски върху полученото, начисленото, но неизплатено или неначислено възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя, са включени и управителите и прокуристите на клоновете на чуждестранни юридически лица.

С допълнение в текста в ал. 6 се регламентира, че лицата, за които не е определен минимален осигурителен доход, се внасят осигурителни вноски върху не по-малко от минималната работна заплата за страната.

Измененията в ал. 8 са във връзка с обхвата на доходите, върху които не се изчисляват и внасят осигурителни вноски, и препращат към новите или изменени текстове в Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за отбрана на въоръжените сили на Република България и др., променени през 2016 г.

С новосъздадената ал. 10 на чл. 1 се определя начинът, по който се формира минималният осигурителен доход при сумирано изчисляване на работното време за повече от един месец, в съответствие с новата ал. 17 на чл. 6 от КСО.

Съгласно новосъздадената ал. 4 на чл. 2, в сила от 07.04.2017 г., осигурителните вноски не се изчисляват и внасят и върху доходите от трудова дейност, получени под формата на разходи в натура по смисъла на § 1, т. 83 от допълнителните разпоредби на Закона за корпоративното подоходно облагане, ако осигурителят е направил избор по чл. 24, ал. 3 от

Закона за данъците върху доходите на физическите лица да облага тези разходи по реда на ЗКПО.

◆ Измененията в чл. 3, ал. 2 са във връзка с променените указания за попълване на справката за окончателния размер на осигурителния доход към годишната данъчна декларация по чл. 50 от ЗДДФЛ.

7. Промени в Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, извършени с Постановление № 68 от 05.04.2017 г. (ДВ, бр. 30 от 11.04.2017 г., в сила от 01.01.2017 г., § 11 и 36 са в сила от 15.04.2017 г., § 2, 21 – 35 и 37 – 41 са в сила от 01.06.2017 г.)

◆ Разпоредбата на чл. 1, ал. 1, т. 1, буква „в“ е допълнена във връзка с привеждане в съответствие с измененията в чл. 11, ал. 1 от КСО, като към трудоустрояването поради бременност или кърмене е добавено и трудоустрояването поради напреднал етап на лечение ин-витро.

◆ Измененията в чл. 4 са свързани с новите обезщетения по чл. 50, ал. 6 от КСО – при осиновяване на дете до 5-годишна възраст и чл. 50а от КСО – когато не се ползва отпуската поради бременност и раждане за остатъка след 135-я до 410-я календарен ден.

◆ С допълненията в чл. 8, 9, 10 и 11 се регламентира, че данните за банковата сметка, по която ще се изплащат обезщетенията на лицата от ДОО, се посочват единствено при представяне на първото удостоверение съгласно приложение № 9, 10 или 11 към наредбата. При промяна на банковата сметка на лицето, по която се изплащат обезщетенията му, се представя ново удостоверение с попълнени данните за новата сметка. С измененията се цели намаляване на административната тежест за задължените по наредбата лица – осигурители/дружества/осигурителни каси и самоосигуряващи се.

◆ Допълнени са данните по чл. 20, ал. 1, т. 1 и 2 от наредбата, по които се идентифицират обезщетението и правоимащото лице, и които при грешка не могат да бъдат коригирани. Към номера на болничния лист, личния идентификатор на лицето и ЕИК на осигурителя за удостоверение, приложение № 9 се добавя брой правоотношения/основания за осигуряване при осигурителя и пореден номер на удостоверението, а към личния идентификатор на лицето, ЕИК на осигурителя, началната дата за изплащане, вида и основанието за обезщетението за удостоверение, приложение № 10, се добавят същите.

◆ Редакцията на чл. 24 указва, че документите необходими за изплащане на обезщетенията на лицата, чиито правоотношения са прекратени по реда на чл. 327, ал. 2 от КТ (служебно от контролните органи на инспекцията по труда), могат да се представят на хартиен носител в ТП на НОИ, лично от лицата или от упълномощени от тях лица.

◆ С допълнението в чл. 29 е създадена възможност за нередовностите в приетите документи за изплащане на обезщетенията да бъдат уведомявани и упълномощените лица, които са ги подали от името на задължените лица.

◆ Промените в чл. 31 и в чл. 32, са във връзка с изчисляването на паричните обезщетения на самоосигуряващите се лица и произтичат от промените в чл. 4, ал. 1, т. 7, чл. 6, ал. 12 от КСО и от определението за осигурено лице по отношение на самоосигуряващите се лица, в сила от 1 януари 2017 г. За самоосигуряващите се лица, които се осигуряват и за общо заболяване и майчинство се пояснява, че текущото изчисляване на паричните им обезщетения ще се извършва от доходите, върху които са внесени осигурителните вноски (авансови и/или окончателни), като месечното им нетно възнаграждение, което се използва при изчисляването, също е осигурителният доход, върху който са внесени осигурителните вноски – авансови и/или окончателни. Измененията в чл. 32, ал. 5 и 6 са във връзка със социалните разходи, върху които от 1 януари 2017 г. се дължат осигурителни вноски за всички фондове на ДОО. За самоосигуряващите се лица месечното нетно възнаграждение е осигурителният доход, върху който са внесени осигурителните вноски.

◆ С редакцията на чл. 42 по нов начин се регламентира служебното преизчисляване до 30 юни на изплатените парични обезщетения, отнасящи се за предходната календарна година, в съответствие с променената разпоредба на чл. 54м от КСО.

◆ В чл. 44, ал. 3, където е уреден редът и документите, които се представят за неработоспособност, бременност или раждане, установени в страна-членка на Европейския съюз, е допълнено, че придружителното писмо се представя в два екземпляра, единият от които остава в съответното ТП на НОИ.

Към НПОПДОО са утвърдени и нови образци на документи - заявления-декларации и удостоверения. Те са в сила от 1 юни 2017 г., с изключение на приложение № 15, което е в сила от 15.04.2017 г. Навсякъде в наредбата и в приложенията към нея, като идентификатор на физическите лица се въвежда и ЛН.

8. Постановление на Министерския съвет № 120 от 23 юни 2017 г. за приемане на Наредба за медицинската експертиза (обн. ДВ, бр. 51 от 27.06.2017 г.).

◆ Отменена е действащата към юни 2017 г. Наредба за медицинската експертиза, приета с ПМС № 87 от 2010 г.

◆ Приемането на новата „Наредба за медицинската експертиза“ е свързано със съдебно оспорване на действащата наредба, при което съдът е установил нарушение на административнопроизводствените правила при изработване на наредбата. С новоприетата наредба е създадена правна регламентация на принципите и критериите на медицинската експертиза и редът за нейното извършване. Прилагането на наредбата засяга широк кръг заинтересовани страни, върху които нормативният акт има пряко въздействие – освидетелстваните, осигурителите, Националния осигурителен институт, Агенцията за социално подпомагане, Агенцията за хората с увреждания и органите на медицинската експертиза на работоспособността. Наредбата е структурирана в четири глави, като всяка от тях съответства на основна тематична част.

Постановления на МС за определяне размерите на пенсиите, за определяне на нови размери на минималната работна заплата за страната през 2017 г. и други:

1. С Постановление на МС № 372 от 22 декември 2016 г. (ДВ, бр. 103 от 27.12.2016 г.) се определя от 1 януари 2017 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната 460 лв. и на минималната часова работна заплата 2,77 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица. Размерът на минималната месечна работна заплата е за пълен работен месец.

2. С Постановление на МС № 22 от 26 януари 2017 г. (ДВ, бр. 11 от 31.01.2017 г.) се определя от 1 януари 2017 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната 460 лв. и на минималната часова работна заплата 2,78 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица. Размерът на минималната месечна работна заплата е за пълен работен месец. С него се отменя Постановление № 372 на Министерския съвет от 2016 г. за определяне на нов размер на минималната работна заплата за страната (ДВ, бр. 103 от 2016 г.).

3. С Постановление на МС № 23 от 26 януари 2017 г. (ДВ, бр. 11 от 31.01.2017 г.) се определя от 1 януари 2017 г. размер на линията на бедност за страната 314 лева.

4. С Постановление на МС № 43 от 2 март 2017 г. (ДВ, бр. 21 от 10.03.2017 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 224 503 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на ветераните от войните, настанени за отдых и лечение в санаториумите на Националния осигурителен институт, и на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

5. С Постановление на МС № 47 от 8 март 2017 г. (ДВ, бр. 22 от 08.03.2017 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер 51 500 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м.

април 2017 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2017 г. е в размер до 314,00 лв. включително.

6. С Постановление на МС № 116 от 22 юни 2017 г. (ДВ, бр. 51 от 27.06.2017 г.) се определи от 1 юли 2017 г. нов размер на социалната пенсия за старост – 120,98 лв. месечно.

7. С Постановление на МС № 141 от 13 юли 2017 г. (ДВ, бр. 57 от 18.07.2017 г.) се определя от 1 януари 2017 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната 460 лв. и на минималната часова работна заплата 2,78 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица. Размерът на минималната месечна работна заплата е за пълен работен месец. Постановлението отменя ПМС № 22 от 26 януари 2017 г.

8. С Постановление на МС № 253 от 16 ноември 2017 г. (ДВ, бр. 93 от 21.11.2017 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер 49 300 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2017 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2017 г. е в размер до 321,00 лв. включително.

9. С Постановление № 272 от 8 декември 2017 г. (ДВ, бр. 99 от 12.12.2017 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 5 756 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата финансово се обезпечават чрез натрупаните средства от законоустановени осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя, при съблюдаване на определени изисквания за осигурително участие и други критерии, обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност.

От деветте включени в Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска: (1/ болест; 2/ инвалидност; 3/ майчинство; 4/ отглеждане на дете; 5/ трудова злополука и професионално заболяване; 6/ старост; 7/ смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството; 8/ безработица; 9/ медицински услуги и здравеопазване), чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се административат осем осигурени социални риска. Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се извършва от Националната здравноосигурителна каса.

От фондовете на държавното обществено осигуряване се изплащат:

- Пенсии за трудова дейност – пенсия за осигурителен стаж и възраст; за инвалидност поради общо заболяване; за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест;
- Пенсии за нетрудова дейност – пенсия за военна инвалидност; за гражданска инвалидност; социална пенсия за старост; социална пенсия за инвалидност и персонални пенсии;
- Пенсии, отпуснати по отменени закони;
- Наследствени пенсии;
- Добавки към пенсиите;
- Парични обезщетения за временна неработоспособност;

- Парични обезщетения за трудоустрояване;
- Парични обезщетения за майчинство;
- Парични обезщетения за безработица по КСО и по ЗОВСРБ;
- Парични помощи.

За европейските граждани, които пребивават или се придвижват и работят в границите на ЕС, за работодателите, дължащи осигурителните вноски се прилагат разпоредбите на Европейския съюз относно координацията на социалната сигурност, чиито правила непрекъснато се адаптират към промените в социалната и правната сфера. С регламенти (ЕО) № 883/2004 и № 987/2009, освен улесняването на мобилността на работниците, засилването ролята на административното сътрудничество и поетапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите, се подобрява и защитата на лицата, които се движат в рамките на Европа.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка с прилагане разпоредбите на регламентите и международните договори в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност по отношение на:

- Паричните обезщетения за болест, майчинство и помощите при смърт;
- Паричните обезщетения за безработица;
- Пенсии за старост, инвалидност и наследствените пенсии.

Двустранните споразумения по обществено осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от съответното национално законодателство. За всеки, който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на даден осигурителен риск. Но важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за трудова дейност

1.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, който се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е за осигурителен стаж и възраст (ОСВ). Условието за придобиване право на пенсия за ОСВ (нарастване на пенсионна възраст и осигурителен стаж), по категории осигурени лица, са представени в приложението в края на материала.

А. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – стандартна пенсионна възраст

Изискванията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст са две:

- навършена пенсионна възраст;
- придобит осигурителен стаж.

През 2017 г. мъжете придобиват право на пенсия при навършена възраст 64 години и наличие на 38 години и 4 месеца осигурителен стаж, а жените – с навършена възраст 61 години и наличие на 35 години и 4 месеца осигурителен стаж (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО).

Таблица № 3 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) за периода 2015 – 2017 г.

Година	Възраст		Осигурителен стаж	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени
2015	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	38 г.	35 г.
2016	63 г. 10 м.	60 г. 10 м.	38 г. 2 м.	35 г. 2 м.
2017	64 г.	61 г.	38 г. 4 м.	35 г. 4 м.

В случай, че лицата не отговарят на горепосочените условия, те придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от 15 години действителен осигурителен стаж и навършена възраст 66 години (чл. 68, ал. 3 от КСО).

Таблица № 4 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68, ал. 3 от КСО) за периода 2015 – 2017 г.

Година	Възраст (мъже и жени)	Минимален действителен осигурителен стаж
2015	65 г. 8 м.	15 г.
2016	65 г. 10 м.	15 г.
2017	66 г.	15 г.

Лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2 от КСО, могат по тяхно желание да се пенсионират до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1. Пенсията се отпуска от датата на заявлението и се изплаща пожизнено, като размерът ѝ се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1. Лицата, на които е отпусната пенсия за ОСВ в намален размер, нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1-3 от КСО (чл. 68а от КСО).

Минималният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО се определя всяка година със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Размерът на пенсията за осигурителен стаж и възраст при непълнен осигурителен стаж (чл. 68, ал. 3 от КСО) не може да бъде по-малък от 85 на сто от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст.

Таблица № 5 : Минимални размери на пенсиите за ОСВ за периода 01.01.2017 – 31.12.2017 г. (лв.)

Период	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 3 от КСО
01.01.2017 – 30.06.2017 г.	161,38 лв.	137,17 лв.
01.07.2017 – 30.09.2017 г.	180,00 лв.	153,00 лв.
01.10.2017 – 31.12.2017 г.	200,00 лв.	170,00 лв.

Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, отпуснати до 31.12.2018 г., без добавките към тях, се определя считано от 1 юли на всяка календарна година в размер на 35%, а от 01.07.2019 г. – 40%, от максималния осигурителен доход за същата календарна година, определен със ЗБДОО. За периода 01.01.2017 – 31.12.2017 г. максималният размер е 910 лв. или 35% от 2 600 лв.

Б. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – ранно пенсиониране

Военнослужещи, полицаи и други служители в сектор „Сигурност“

Военнослужещите придобиват право на пенсия през 2017 г. при навършване на възраст 53 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като военнотружещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и/или като резервисти на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 1 от КСО).

Държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от

Закона за съдебната власт придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като държавни служители по посочените закони, по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ и като военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 2 от КСО).

Държавните служители по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 2 от КСО (чл. 69, ал. 3 от КСО).

Лицата, прослужили 15 години *на длъжности от летателния състав, на длъжност „парашутист“, в екипажите на подводните съдове и във водолазния състав*, в някои от ведомствата по горепосочените в ал. 1, 2 и 3 закони, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 43 години (чл. 69, ал. 4 от КСО).

Държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по закона за Държавна агенция „Разузнаване“, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5 от КСО).

Офицерите и сержантите от Националната служба за охрана придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за Националната служба за охрана, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5а от КСО).

Служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някои от дейностите, свързани с неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване, и химическа, биологическа и радиационна защита по Закона за Министерството на вътрешните работи, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени в системата на гражданска защита (чл. 69, ал. 6 от КСО).

Служителите на длъжност „водолаз“ в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, ако са прослужили на тази длъжност 15 години, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 43 години (чл. 69, ал. 7 от КСО).

Балерини, балетисти и танцьори

Лицата, които имат осигурителен стаж 25 години на длъжност *балерина, балетист или танцьор в културни организации*, придобиват право на пенсия през 2017 г. при навършване на възраст 43 години (чл. 69а от КСО).

Работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд

През 2017 г. право на ранно пенсиониране от фонд „Пенсии“ на ДОО *при положен труд от първа и втора категория* придобиват лицата, които не са придобили право на пенсия за ранно пенсиониране от професионален пенсионен фонд или са променили осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, при изпълнени условия, както е показано в Таблица № 6 (чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО).

Таблица № 6 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО) за периода 2015 – 2017 г.

Година	Възраст				Осиг. стаж		Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Жени		Мъже		Жени и мъже		Жени	Мъже
	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд		
2015	47 г. 8 м.	52 г. 8 м.	52 г. 8 м.	57 г. 8 м.	10 г.	15 г.	94	100
2016	48 г.	53 г.	52 г. 10 м.	57 г. 10 м.	10 г.	15 г.	94	100
2017	48 г. 4 м.	53 г. 4 м.	53 г.	58 г.	10 г.	15 г.	94	100

Забележка: До 31 декември 2015 г. включително, лицата, работили при тежки и вредни условия на труд придобиваха право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от ДОО по реда на §4 от ПЗР на КСО.

Лицата, които до 31 декември 2015 г. имат 10 години осигурителен стаж като *работници, инженерно-технически специалисти и ръководни служители до ръководител на участък включително, заети на работа под земята в подземните рудници*, в подземните геологопроучвателни и хидротехнически обекти, в тунелното и подземното минно строителство, могат да се пенсионират преди навършване на възрастта по чл. 68 от КСО, при условие, че имат сбор от възраст и осигурителен стаж 90 и възраст за 2017 г. – 52 години и 4 месеца за мъжете и 47 години и 4 месеца за жените (чл. 69б, ал. 3 от КСО).

Таблица № 7 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 69б, ал. 3 от КСО) за периода 2015 – 2017 г.

Година	Възраст		Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 от КСО (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
	Жени	Мъже		
2015	47 г.	52 г.	10 г.	90
2016	47 г. 2 м.	52 г. 2 м.	10 г.	90
2017	47 г. 4 м.	52 г. 4 м.	10 г.	90

Ако трудовият договор на горепосочените лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от Кодекса на труда, те могат да се пенсионират през 2017 г. при навършване на 45 години и 4 месеца възраст и ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 90 и 10 години осигурителен стаж, положен при горепосочените условия (чл. 69б, ал. 4 от КСО).

Таблица № 8 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 69б, ал. 4 от КСО) за периода 2015 – 2017 г.

Година	Възраст (жени и мъже)	Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 от КСО (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
2015	45 г.	10 г.	90
2016	45 г. 2 м.	10 г.	90
2017	45 г. 4 м.	10 г.	90

Учители

Учителите през 2017 г. придобиват право на *срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер*, изплащана от Учителския пенсионен фонд, при навършване на възраст 58 години от жените и 61 години от мъжете и учителски осигурителен стаж – 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете (чл. 69в, ал. 1 от КСО).

Срочната пенсия за ранно пенсиониране се изплаща на горепосочените лица до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, след което се изплаща пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии“ на ДОО.

Учителите, които са придобили право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него и се пенсионираат при условията на чл. 68, ал. 1-2, получават пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии“ и добавка от Учителския пенсионен фонд.

Учителите, които имат изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но се пенсионираат след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, получават *срочна пенсия в пълен размер* от Учителския пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, след което пенсията им се изплаща от фонд „Пенсии“.

1.2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;
- до 25-годишна възраст – една година;
- до 30-годишна възраст – три години;
- над 30-годишна възраст – пет години;
- инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпването на работа – една година.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО и в зависимост от намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 9 : Минимални размери на пенсията за инвалидност поради общо заболяване през 2017 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2017 до 30.06.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	185,59 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	169,45 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	137,17 лв.
от 01.07.2017 г. до 30.09.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	207 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	189 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	153 лв.
от 01.10.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	230 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	210 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	170 лв.

Този вид пенсия не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С факта на пенсионирането им с пенсия за осигурителен стаж и възраст те вече са обезщетени за намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност *поради трудова злополука или професионална болест* независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 10 : Минимални размери на пенсията за трудова злополука и професионална болест през 2017 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2017 до 30.06.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	201,73 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	185,59 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	161,38 лв.
от 01.07.2017 г. до 30.09.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	225 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	207 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	180 лв.
от 01.10.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	250 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	230 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	200 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

2. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертано социален характер, не са осигурително плащане и се финансират със средства от държавния бюджет. Въпреки това, поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща административна система на НОИ на територията на страната тези пенсии успешно се обслужват от института и така се спестяват обществени разходи.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, не могат да преминават в наследствени. Със смъртта на носителя на правото на пенсия те се прекратяват (с изключение на пенсиите за военна инвалидност). Пенсиите, несвързани с трудова дейност, са следните:

- *Пенсия за военна инвалидност* се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и лица, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили;
- Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта

при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на пенсия за гражданска инвалидност;

➤ Социална пенсия за старост могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца;

➤ Право на социална пенсия за инвалидност имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане повече от 71 на сто. След 31 декември 2014 г. социални пенсии за инвалидност не могат да се получават заедно с друг вид пенсия, а отпуснатите до този момент и изплащани като втори, трети и т.н., продължават да се получават в определения им към тази дата размер до изтичане на срока, за който са отпуснати.

➤ Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи може да отпусна персонални пенсии на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лицата, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:

- деца без право на наследствена пенсия от починал родител;
- жени, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18-годишната им възраст;
- лица, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са полагали грижи в продължение на повече от 10 години за инвалиди – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ.

За отпускането на тези пенсии е въведено едно допълнително изискване – годишният доход на член от семейството на лицата да е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца преди искането на пенсия.

Размерът на социалната пенсия за старост, като измерител за другите пенсии, несвързани с трудова дейност, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсиите за военна и гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Минималните размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност са както следва:

- Социална пенсия за старост (СПС) – за периода 01.01.2017 – 30.06.2017 г. е 118,14 лв., а от 01.07.2017 г. – 120,98 лв.
- Пенсия за военна инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 11 : Размери на пенсията за военна инвалидност през 2017 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Редници и сержанти		Офицери	
от 01.01.2017 до 30.06.2017 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	177,21 лв.	(160% от СПС)	189,02 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	165,40 лв.	(150% от СПС)	177,21 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	135,86 лв.	(120% от СПС)	141,77 лв.
от 01.07.2017 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	181,47 лв.	(160% от СПС)	193,57 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	169,37 лв.	(150% от СПС)	181,47 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	139,13 лв.	(120% от СПС)	145,18 лв.

- Пенсия за гражданска инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 12 : Размери на пенсията за гражданска инвалидност през 2017 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2017 до 30.06.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	177,21 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	165,40 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	135,86 лв.
от 01.07.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	181,47 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	169,37 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	139,13 лв.

- Размерите на социалната пенсия за инвалидност също са в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 13 : Размери на социалната пенсия за инвалидност през 2017 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2017 до 30.06.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	141,77 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	129,95 лв.
от 01.07.2017 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	145,18 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	133,08 лв.

- Персонална пенсия (90% от СПС) – за периода 01.01.2017 – 30.06.2017 г. размерът е 106,33 лв., а от 01.07.2017 г. – 108,88 лв.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. Наследствена пенсия се отпуска спрямо вида на получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право, при следните условия:

- *Децата* имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако учат и ако са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст. Децата, които полагат стаж след дипломиране, не се смятат за учащи;
- При смърт на двамата родители (осиновители) *децата* имат право на наследствена пенсия, която се определя от сбора на пенсиите на починалите;
- *Преживелият съпруг/съпруга* има право на наследствена пенсия пет години по-рано от възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО или преди тази възраст, ако е неработоспособен;
- *Родителите* имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия;
- *Родителите на лицата, починали по време на наборна военна служба*, имат право на наследствена пенсия независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя според броя на наследниците: при един – 50%; при двама – 75%; при трима и

повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл.68, ал.1 от КСО. За периода 01.01.2017 – 30.06.2017 г. нейният размер е 121,04 лв., от 01.07.2017 г. до 30.09.2017 г. е 135 лв., а от 01.10.2017 г. – 150 лв.

4. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които не са свързани пряко с трудовата дейност или осигурителното участие на лицата. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание се намира в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2017 г. към пенсиите се отпускат и изплащат *следните видове добавки*:

➤ *Добавка за чужда помощ* по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2017 – 30.06.2017 г. той е 88,61 лв., а от 01.07.2017 г. – 90,74 лв.

➤ *Добавка от пенсията на починал съпруг/съпруга* по чл. 84 от КСО – добавка в размер 26,5% от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг/съпруга. Когато починалият не е получавал пенсия, добавката се определя от пенсията или от сбора от пенсиите, на които той е имал право.

➤ *Добавка по Указ 1611 от 1985 г.* Получава се от лицата, пострадали в Отечествената война, с трета група инвалидност (от 50 до 71 на сто трайно намалена работоспособност), които имат отпуснатата пенсия за военна инвалидност или пенсия за трудова злополука. Право на тази добавка имат и получаващите наследствена пенсия за загинали в Отечествената война. Размерът на добавката е 50% от СПС, а именно за периода 01.01.2017 – 30.06.2017 г. е 59,07 лв., а от 01.07.2017 г. – 60,49 лв.

➤ *Добавка на ветераните от войните* (чл. 5 от Закона за ветераните от войните). Ветераните от войните получават към пенсията си добавка в размер на социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2017 – 30.06.2017 г. нейният размер е 118,14 лв., а от 01.07.2017 г. – 120,98 лв. В същия размер е и *добавката по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на българските граждани*, която се изплаща към пенсиите за трудова дейност на тези лица.

➤ *Добавка на репресирани лица*, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане заради техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания (чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица). Месечната добавка към пенсиите по чл. 9 от ЗПГРРЛ е в размер от 30 до 50% от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от вида на репресията и продължителността ѝ.

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са *добавките за миньори* и *добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна възраст лица*.

5. Статистически показатели за пенсиите и добавките към тях за 2017 г.

При изчисляването на статистическите показатели за пенсиите са включени данните за пенсиите, които се отпускат и изплащат по българското законодателство, по европейски регламенти, международни договори и спогодби, както и по споразумението на нашата страна с Република Турция.

5.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2017 г., е 2 557 729. Спрямо предходната година е отчетено понижение с 1,9% или с 50 300 бр. (2 608 029 бр. в края на 2016 г.). Освен всички първи пенсии, които са 2 169 237 бр., тук се включват и пенсиите, получавани като втора (383 223 бр.), трета или четвърта (5 269 общ брой). Делът на личните пенсии от общия брой на пенсиите през 2017 г. е 95,3%, а на наследствените пенсии – 4,7%. Мъжете получават 41,6% от броя на пенсиите, а жените – 58,4%.

Броят на *новоотпуснатите лични и наследствени* пенсии през 2017 г. е 99 041. Спрямо 2016 г. (109 681 бр.) той е намалял с 10 640 пенсии, основно поради по-ниския с 8,8% брой на *новоотпуснатите* пенсии, изплащани като първи (97 637 бр. за 2017 г. при 107 078 за 2016 г.).

Новоотпуснатите първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (лични и наследствени) през 2017 г. са 36 763 бр. или заемат дял от 37,7% от всички *новоотпуснати първи* пенсии. Те са с 6,3% или с 2 489 бр. по-малко спрямо 2016 г., когато са били 39 252 бр.

Броят на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност* през 2017 г. е 28 945. Той е с 2,7% (804 бр.) по-малко в сравнение с 2016 г. (29 749 бр.). От тях *трудовете пенсии за инвалидност* (ИОЗ и ТЗПБ) са 25 722, като броят им е с 681 пенсии по-малък в сравнение със същите през 2016 г. Броят на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване* е 25 638 (26 322 бр. за 2016 г.), а на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* – 84 (при 81 бр. за 2016 г.). Останалите *новоотпуснати 3 223 лични пенсии за инвалидност* са от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, от които 3 219 бр. (3 340 бр. за 2016 г.) са *новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност* и 4 са пенсиите за военна инвалидност.

При *новоотпуснатите първи пенсии* (лични и наследствени) за *осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* (чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б от КСО, без пенсиите за ОСВ по отменени закони) се наблюдава спад с 3,5%. Те наброяват 54 196, при 56 154 бр. за 2016 г. или с 1 958 по-малко. Дължи се на намалението с 1 485 бр. при *новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ*, които от 53 312 бр. през 2016 г. намаляват на 51 827 през 2017 г. Основната причина за този спад е увеличението на минималните изискуеми за отпускането на лична пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО осигурителен стаж и възраст. Другата причина, оказваща влияние, върху стойността на този показател е увеличението на минималната изискуема възраст за отпускането на лична пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 3, чл. 69а и чл. 69б от кодекса.

През 2017 г. пенсиите, отпуснати при условията на чл. 68а от КСО в намален размер, са 2 612 бр. (при 2 059 бр. за 2016 г.).

Почти тройно намаление се наблюдава при отпуснатите *първи пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО* (лични и наследствени) – 2 229 бр. (7 201 бр. за 2016 г.). Този спад се дължи на намалението на *новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* – 1 861 бр. (6 693 бр. за 2016 г.). Нормативните промени в КСО и по-конкретно §49 и §50 от ПЗР на ЗИДКСО/2015 г., дадоха допълнителна възможност за пенсиониране до края на 2015 г., съответно до края на 2018 г., на военнослужещите, полицаите и приравнените на тях лица, под формата на изключения в прилагането на условията, посочени в чл. 69. Вследствие на горепосочените преходни разпоредби, през последното тримесечие на 2015 г. и първото шестмесечие на 2016 г. се отчете голям ръст на *новоотпуснатите пенсии от този вид*. През 2017 г. броят на *новоотпуснатите лични пенсии по чл. 69 от КСО* се нормализира на нивата от 2013 и 2014 г.

Към 31 декември 2017 г. се изплащат общо 2 437 163 лични пенсии, като от тях *личните пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и по чл. 69 от КСО) са 1 612 623. В сравнение с предходната година те са с 11 474 бр. по-малко (1 624 097 бр. за 2016 г.). Към края на 2017 г. се изплащат 385 432 *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване* (вкл. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони и по чл. 69 от КСО), които заемат 47,0% дял от личните пенсии за инвалидност (819 251 бр.). Броят им нараства с 363 или с 0,1% спрямо 2016 г. (385 069 бр.). Броят на *личните пенсии за инвалидност поради*

трудова злополука и професионална болест (10 493 бр. към 31 декември 2017 г.) е намалял с 5,9% спрямо 2016 г.

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 611 795 бр., вкл. лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК и по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2017 г. представляват 66,1% от всички лични пенсии, като от тях *отпуснатите при непълнен осигурителен стаж* пенсии са 108 593 бр. (6,7%). От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст в края на 2017 г., 1 385 469 бр. са отпуснати при условията на чл. 68 от КСО, 4 973 бр. – при условията на чл. 68а, 123 964 бр. – при условията на чл. 69б и 4 812 бр. са лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК. Пенсиите по чл. 69 от КСО (на военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) са 92 577 бр. и заемат дял от 5,7% от личните пенсии за ОСВ.

Личните пенсии за инвалидност към 31 декември 2017 г. са 819 251 бр., и заемат дял 33,6% от всички лични пенсии. Тук се включват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (вкл. пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (вкл. пенсии за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), социалните пенсии за инвалидност, както и пенсиите за военна и гражданска инвалидност. От тях с най-голям дял 51,6% (422 697 бр.) са пенсиите за инвалидност с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто. Пенсиите на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто са 27,2%. Останалите 21% са пенсии на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. С неуточнена група инвалидност са 0,2%. Общо личните пенсии за инвалидност *намаляват с 36 479* (4,3%) спрямо броя им към 31 декември 2016 г. (855 730 бр.).

От Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ към края на 2017 г. са изплатени 428 615 лични пенсии, което е с 35 895 по-малко спрямо броя им към края на 2016 г. От общия брой лични пенсии през 2017 г. – 420 596 са *социални пенсии за инвалидност*, като 50 428 са първи пенсии и 370 168 са изплащани към друг вид пенсия в размер 25% от социалната пенсия за инвалидност. Изплатени са също и 3 364 *социални пенсии за старост*, 10 за *особени заслуги* към държавата и нацията, 1 800 *персонални пенсии*, 216 за *гражданска инвалидност*, 2 514 за *военна инвалидност* и други.

5.2. Брой на пенсионерите

Общият брой на пенсионерите за 2017 г. бележи *спад* в сравнение с 2016 г. Към 31 декември 2017 г. те наброяват 2 169 237 души, което е с 12 119 (с 0,6%) по-малко спрямо броя им в края на 2016 г. (2 181 356). През 2017 г. *лични първи пенсии* са получавали 2 059 464 пенсионери (94,9% от пенсионерската съвкупност), а *наследствени* – 109 773 (5,1%). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено намаление с 9 889 души (2 069 353 в края на 2016 г.), дължащо се основно на спада (с 9 433 бр.) на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б). Пенсионерите с наследствени пенсии в края на 2017 г. са 109 773 бр., като при тях има спад от 2,0% (с 2 230 бр. по-малко) спрямо 2016 г.

Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 2 109 581 пенсионери, а чрез трансфер от Държавния бюджет – останалите 59 656 пенсионери.

Общият брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии (в т.ч. преминали от едно ТП на НОИ в друго и променилите вида на пенсията си) през 2017 г. е 129 660 (140 824 бр. за 2016 г.). От тях с лични пенсии са 86,0% (111 533 души), а с наследствени – 14,0% (18 127 души). В разпределението на новоотпуснатите пенсии по пол делът на мъжете и жените е съответно 43,6% и 56,4%.

Пенсиониралите се през 2017 г. лица са 97 637, което е с 9 441 бр. или с 8,8% по-малко спрямо 2016 г. (107 078 бр.). Лични пенсии са отпуснати на 83 541 души (90 493 души за 2016 г.), а наследствени – на 14 096 лица (16 585 лица за 2016 г.). В разпределението по пол делът на мъжете е 46,5%, а на жените – 53,5%.

5.3. Разпределение на пенсионерите по вид на получаваната пенсия, пол и възрастови групи

Според *разпределението по пол* в общата съвкупност от 2 169 237 пенсионери се отчита превес на жените. Съотношението между двата пола е 58,2% жени и 41,8% мъже, а абсолютният им брой е 1 261 731 жени и 907 506 мъже. С лични пенсии са 1 173 611 жени (57,0%) и 885 853 мъже (43,0%). От получаващите наследствени пенсии делът на жените (80,3%) е значително по-голям от този на мъжете (19,7%), което се дължи на по-ниската изискваща се пенсионна възраст за жените и на тяхната по-висока продължителност на живот.

В съвкупността на пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии“ (за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност поради общо заболяване, без пенсиите за лицата по чл. 69 от КСО), които наброяват 2 004 347 души, жените са 1 225 409 (61,1%), а мъжете – 778 938 (38,9%).

Към 31 декември 2017 г. пенсионерите получаващи *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* са 1 517 968 бр. (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони), от които 586 145 мъже (38,6%) и 931 823 жени (61,4%). В сравнение с броя им в края на 2016 г. (1 528 328) е отчетен спад с 0,7%.

През 2017 г. е регистрирано нарастване с 0,1% на общия брой пенсионери с *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“* спрямо предходната година. Към 31 декември 2017 г. те наброяват 385 226 (в т.ч. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони). При пенсионерите с лични пенсии от този вид делът на жените е 55,3% и е по-голям от този на мъжете (44,7%).

От 1 януари 2016 г. пенсиите за ОСВ и ИОЗ за лицата по чл. 69 се изплащат от новосъздадения фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“. При получаващите *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* (военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) се наблюдава спад с 0,7%. Към 31 декември 2017 г. техният брой е 92 571 или с 639 по-малко от предходната година (93 210 бр. за 2016 г.). Разпределението по пол показва, че *мъжете са 89 753 (97,0%), а жените – 2 818 (3,0%)*. Получаващите *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване лица от специализираните ведомства* (военнослужещи, полицаи и др.) към края на 2017 г. са 60 бр. (61 бр. за 2016 г.). Делът на мъжете, получаващи този вид пенсия е 95,0%, а на жените – едва 5,0%.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при лицата, които получават *пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест*. От 8 037 пенсионери *мъжете са 4 213 бр. (52,4%), а жените – 3 824 бр. (47,6%)*. При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче делът на мъжете е 69,6%, а на жените – 30,4%. Дължи се на факта, че в секторите, където са регистрирани повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, като то е в полза на жените с дял от 88,2%.

През 2017 г. 59 656 пенсионери получават пенсии от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, като делът на *жените е 42,4%, а на мъжете – 57,6%*. В съвкупността мъжете са с преобладаващ брой (със 7 150 пенсионери) при получаващите социална пенсия за инвалидност, както и поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В *разпределението на пенсионерите по възрастови групи* през 2017 г. най-голям дял заемат пенсионерите на *възраст между 65 и 69 години*. Техният дял е 21,8%, а общият им брой е 473 768. Най-много мъже и най-много жени има в същата възрастовата група (22,5% за мъжете и 21,4% за жените).

От получаващите *лична пенсия* най-много са пенсионерите на *възраст между 65 и 69 години – 460 790 души (22,4%)*. Групирането по пол показва, че *най-много мъже (202 285 души или 22,8%) и най-много жени (258 505 души или 22,0%)* има в *същата възрастова група*.

При получаващите *наследствена пенсия* най-многобройна е групата на лицата *до 44-годишна възраст – 29 488 души (26,9%)*, в която попадат всички учащи младежи с право на

наследствена пенсия от починал родител. Съотношението по пол е с близки стойности, като от тях жените са 15 016 бр. (50,9%), а мъжете – 14 472 бр. (49,1%).

При жените с наследствени пенсии най-висок е дялът на 60-64 годишните – 27,4% (24 121 бр.). Мъжете, получаващи наследствени пенсии са най-многобройни в групата на лицата на възраст до 44 години – 14 472 бр. с относителен дял от 66,8%.

Броят на пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии през 2017 г. е 97 637, от които 83 541 лични и 14 096 наследствени. В общия брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2017 г. най-много са пенсионерите на възраст 60-64 години – 40 412 души (41,4%).

Същата възрастова група е най-многобройна (37 655 души или 45,1%) и при пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии, като разпределението по пол показва, че в нея попадат най-много от жените (54,4%) и най-много от мъжете (35,9%) с този вид пенсия.

В структурата на пенсионерите с новоотпуснати наследствени пенсии най-голям дял заемат лицата на възраст от 55 до 59 години (48,5%). Най-голям дял жени с новоотпуснати наследствени пенсии (59,8%) са в същата възрастова група, а при мъжете най-голяма е група на лицата до 44 годишна възраст (54,6%).

5.4. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България на населението в над пенсионна възраст, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, референтния период на осигурително участие преди пенсиониране в масовия случай и при облекчени изисквания и др.

През 2017 г. нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за мъжете е 64 години, а за жените – 61 години при пълен осигурителен стаж.

Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии към 31 декември 2017 г. е 69,5 години (69,4 години за 2016 г.). На мъжете пенсионери средната възраст е 68,1 години, а на жените – 70,6 години. Разликата от 2,5 години в полза на жените е основно поради по-голямата средна продължителност на техния живот. При получаващите лични пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) средната възраст на пенсионерите е 72,7 години, като при мъжете е 71,7, а при жените – 73,5 години. От тях получаващите лична пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“ са на средна възраст 73,2 години (мъже – 72,9 и жени – 73,4 години). При пенсионерите по чл. 69 от КСО средната възраст от 64,4 години е значително по-ниска, съответно 64,4 години при мъжете и 64,8 при жените.

Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии (ефективна възраст на пенсиониране) през 2017 г. е 58,3 години (57,8 години за 2016 г.). Тук са включени пенсионерите, получаващи всички видове пенсии. Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст през 2017 г. е 62,4 години (61,3 години през 2016 г.), като тя остава сравнително ниска спрямо нормативно определената при масовия случай, което се дължи на съществуването на нормативни разпоредби за ранно пенсиониране – чл. 68а, чл. 69, чл. 69а и чл. 69б от КСО.

Възрастта, на която са се пенсионирали лицата с пенсия за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ през 2017 г. средно е 62,8 години (мъже – 63,4, жени – 62,2 години). За сравнение, за 2016 г. стойността е 62,7 години (мъже – 63,3 години, жени – 62,1 години). Основната причина за повишаването на средната ефективна възраст спрямо предходната година е нарастването на минималната изискуема възраст за отпускането на пенсия по чл. 68 (ал. 1 и 3), чл. 69а и чл. 69б от КСО.

Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по реда на чл. 69 от КСО на военнослужещи, полицаи, следователи и др. за 2017 г. е 51,5 години (50,3 години за 2016 г.).

При новоотпуснатите наследствени пенсии за ОСВ средната възраст на пенсионерите е 57,4 години (за жените – 58,8 г. и за мъжете – 45,0 г.).

Средната възраст на получаващите лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2017 г. е 59,9 години (59,7 години в края на 2016 г.). Разпределението по пол показва, че за жените тя е 60,7 години или с 1,9 години повече спрямо тази на мъжете (58,8 години).

При новоотпуснатите лични пенсии за ИОЗ средната възраст е 53,1 години, а при наследствените – 45,3 години. По групи трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, средната възраст на лицата с новоотпуснати лични пенсии за ИОЗ е следната:

- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто – 54,3 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 53,3 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 52,5 години.

Сравнително по-ниска е средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ – 45,6 години към 31 декември 2017 г. Мъжете средно са получили пенсия на 44,9 години, а жените – на 47,8 години. Възрастта на пенсионерите, получаващи наследствени пенсии от този вид, средно е 50,8 години (за жените е 54,9 години, а за мъжете – 19,6 години).

5.5. Среден индивидуален коефициент (СИК)

Индивидуалният коефициент (ИК) е важен показател, характеризиращ размера на пенсията, тъй като има основно участие в пенсионната формула. Индивидуалният коефициент е пряко свързан с дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за период от три последователни години от последните 15 години осигурителен стаж до 31 декември 1996 г., и с дохода, върху който са внасяни вноски за периода след тази дата до датата на пенсионирането на лицето. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а съответно и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент на пенсионер за личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2017 г. е 1,305. За мъжете е 1,561, а за жените – 1,120. При новоотпуснатите пенсии средният индивидуален коефициент е – 1,174, като за жените е 1,089, а за мъжете – 1,269.

- С индивидуален коефициент до 1 са 35,7% (575 453) от общия брой лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 609 715). От тях 24,5% (140 719) се получават от мъже, а много по-голямата част от 75,5% (434 734) – от жени;
- С коефициент от 1 до 2 са 51,2% или 823 769 пенсионери. От тях мъжете са 46,9% (386 487), а жените – 53,1% (437 282). Тук съотношението между мъжете и жените е много близко, макар и с лек превес на жените;
- Получаваните пенсии с индивидуален коефициент от 2 до 3 са 9,4% (151 382) от личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Разпределението по пол е в полза на мъжете – 73,6% (111 452 бр.), а дялът на жените е 26,4% (39 930 бр.);
- С коефициент от 3 до 4 са 1,9% (31 156) от пенсиите. От тях мъжете са 76,0% (23 674), а жените – 24,0% (7 482);
- Със стойност на индивидуалния коефициент над 4 са 0,3% (5 198) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 77,1% (4 009) са на мъже и 22,9% (1 189) са на жени;
- Без индивидуален коефициент (отпуснати в минимален размер) са 1,4% (22 757) от получаваните лични пенсии за ОСВ. Съотношението по пол показва, че 41,9% (9 530) се получават от мъже и 58,1% (13 227) от жени. Запазва се тенденцията за преобладаващия брой на жените в тази група.

Данните показват, че с високи индивидуални коефициенти над 2, 3 и 4, зад които стоят високи работни заплати и респективно висок осигурителен доход, категорично с дял от около 75% са мъжете. Съществено по-малък е относителният дял на жените с високи индивидуални

коефициенти – около 25%. Същевременно близо 75% от най-ниските индивидуални коефициенти със стойност до 1 са на жени.

По категория труд средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2017 г. е както следва:

- За работилите при условията на първа категория труд ИК е 1,764. При мъжете е 1,856, а при жените – 1,569. За новоотпуснатите пенсии ИК е 1,806 (2,352 за мъжете и 0,715 за жените);
- За втора категория труд средният ИК е 1,432 (мъже – 1,580, жени – 1,268). При новоотпуснатите пенсии средният ИК е 1,271 (мъже – 1,380, жени – 1,194);
- За работилите при най-масовата трета категория труд средният ИК е 1,179 (1,473 – мъже и 1,108 – жени). При новоотпуснатите пенсии ИК е 1,132 (мъже – 1,307, жени – 1,076).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) е 0,920 (мъже – 1,021 и жени – 0,837). С индивидуален коефициент 0,952 са пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, с коефициент 0,933 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с 0,893 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

При новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) средният ИК е 0,872 (мъже – 0,941 и жени – 0,795). За пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто средният ИК е 0,892. С коефициент 0,898 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и коефициент 0,852 тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

На пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест средният ИК е 1,113 (мъже – 1,196 и жени – 0,922). Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто е 1,148, от 71 до 90 на сто е 1,124 и с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто коефициентът е 1,105.

Новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест са със среден ИК – 0,901, като за мъжете и 0,916 и 0,856 за жените. Според степента на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, разпределението е следното: над 90 на сто средният коефициент е 0,855; с коефициент средно 1,090 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и 0,840 е стойността на ИК при трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

Запазва се тенденцията индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените. Заплащането на положения труд, съответно и на осигурителния доход зависи от множество фактори, сред които професиите и видът на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и други фактори.

5.6. Среден осигурителен стаж

През 2017 г. нормативно изискващият се осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО е 38 години и 4 месеца за мъжете и 35 години и 4 месеца за жените.

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2017 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) е 38,0 години, а при новоотпуснатите – 36,7 години. За мъжете е 43,3, като при новоотпуснатите намалява на 38,4 години. При жените тази стойност е 34,1, като при новоотпуснатите се повишава на 35,2 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен

стаж и възраст е 34,2 години (мъже – 36,2; жени – 32,8), а за *новоотпуснатите* пенсии – 34,2 години (мъже – 34,2; жени – 34,3).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с *лични първи пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“* е 34,3 години, а превърнатият – 37,3 години. Стойностите по пол показват, че за мъжете действителният стаж в края на 2017 г. е 36,6 години, а превърнатият – 42,5 години. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък и разликата между действителния и превърнатия стаж е значително по-малка, като стойностите са съответно 32,8 и 34,1 години. При *новоотпуснатите пенсии* действителният стаж е 34,3 години (мъже – 34,4; жени – 34,3), а превърнатият – 36,3 години (мъже – 37,6; жени – 35,1).

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО е 32,9 години действителен, а превърнатият – 48,9 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените, съответно 33,0 и 31,3 години. За мъжете превърнатият стаж е 49,0 години, а за жените – 45,5 години. *Разликата* между действителния стаж (31,4 г.) и превърнатия (49,1 г.) при *новоотпуснатите пенсии* е 17,7 години.

При пенсиите за *инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО)* към 31 декември 2017 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 21,4 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 13,0 години. За мъжете действителният стаж е 21,3 години, а за жените – 21,6 години, признатият – съответно 14,8 и 11,5 години. При *новоотпуснатите пенсии* тези показатели са доста по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 17,7 години, като при мъжете е 17,5 години, а при жените – 17,8 години. Признатият стаж е 11,6 години, като при мъжете е 11,7 години, а при жените – 11,6 години.

Като цяло *жените средно имат по-ниска продължителност на осигурителния стаж* поради по-ниската законова възраст за пенсиониране, по-чести отсъствия от пазара на труда поради грижа за зависими членове на домакинството и др.

5.7. Средногодишни месечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по видове и пол

Средният основен месечен размер на пенсията е 303,35 лв. средногодишно за 2017 г., като за мъжете стойността му е 380,54 лв., а за жените – 247,66 лв. В него не са включени различните добавки, които се изплащат към пенсиите на правоимащите пенсионери.

Средният месечен размер на пенсията на пенсионер за 2017 г. е 345,46 лв. (332,68 лв. за 2016 г.). Средните месечни размери на изплащаните пенсии се изчисляват от разхода за тях, като в него са включени разходите за основните размери на водещите пенсии, за пенсиите, получавани като втори, трети и т.н., както и за добавките и за еднократните допълнителни суми към пенсиите за м. април и за м. декември 2017 г., и средствата са разпределени според вида на водещата пенсия.

Средногодишният месечен размер на пенсията за *осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) за 2017 г. е 379,38 лв. (365,21 лв. за 2016 г.).

При пенсионерите с *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* (без пенсиите за ОСВ по отменени закони), средният месечен размер на изплащаната пенсия за 2017 г. е 365,71 лв. (352,28 лв. за 2016 г.). В разпределението по пол средният изплащан месечен размер на пенсията при мъжете (440,69 лв.) е значително по-голям от този при жените (318,08 лв.). Средният основен месечен размер (изчислен средногодишно за 2017 г.) за този вид пенсия е 319,80 лв. (410,38 лв. за мъжете и 262,24 лв. за жените), при 305,75 лв. за 2016 г.

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* за 2017 г. е 619,07 лв. (594,02 лв. за 2016 г.). Пенсиите на *мъжете* средномесечно са 618,95 лв., а на *жените* – 622,81 лв. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема както при останалите видове пенсии. Средният основен месечен размер на личните

пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО (без получаваните добавки, изчислен средногодишно за 2017 г.) е 602,13 лв. (602,71 лв. за мъжете и 583,52 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“* (без пенсиите за ИОЗ по отменени закони) е 264,53 лв. (254,37 лв. за 2016 г.). И тук, както и при личните пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“, разликата в размера на пенсиите между двата пола е в полза на мъжете. Те получават 276,85 лв. или с 22,30 лв. повече от жените (254,55 лв.). Средният основен месечен размер е 223,28 лв. (242,56 лв. за мъжете и 207,66 лв. за жените).

При *личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО* (военнослужещи, полицаи и приравнените на тях) средният месечен размер пенсия за 2017 г. е 348,52 лв. (346,01 лв. за 2016 г.). За мъжете е 351,92 лв., а за жените – 282,80 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 293,48 лв. (297,14 лв. за мъжете и 222,65 лв. за жените).

Незначителна е разликата между двата пола в средните месечни размери на изплащаните *лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (без пенсиите за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО). Общо средният изплащан месечен размер е 302,54 лв. (290,14 лв. за 2016 г.), като за мъжете е 301,76 лв., а за жените – 304,41 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 236,27 лв. (249,19 лв. за мъжете и 205,47 лв. за жените).

5.8. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове и пол към 31 декември 2017 г.

При пенсионерите с *лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2017 г. *общият средномесечен основен размер* на пенсията е 349,01 лв. Той е нараснал с 18,87 лв. спрямо 2016 г. (330,14 лв.). В структурното разпределение по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при мъжете (447,69 лв.) да е значително по-голям от този на жените (277,59 лв.). Тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените, съответно по-ниските им индивидуални коефициенти, както и по-ниският среден осигурителен стаж в сравнение със същите показатели за мъжете, средностатистически жените получават по-ниски пенсии.

Средният основен месечен размер на пенсиите на лицата, получаващи *пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“*, е 333,03 лв. (314,27 лв. за 2016 г.). Пенсиите на мъжете средномесечно са 422,07 лв., а на жените – 276,88 лв. или жените получават със 145,19 лв. средно по-малко от мъжете.

За пенсионерите по *чл. 69 от КСО средният основен месечен размер* на пенсиите (612,68 лв.) надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, придобили право на пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“ (333,03 лв.). Разликата от 279,65 лв. средно е в полза на пенсионерите от специализираните ведомства. Показателят се е увеличил с 3,3 на сто спрямо предходната година, когато стойността му е била 592,89 лв.

Разликата в основните средномесечни размери на пенсиите на жените и мъжете пенсионери, пенсионирани по чл. 69 от КСО и през 2017 г. е сравнително малка (18,10 лв.). Мъжете получават лични първи пенсии в размер 613,23 лв., а жените – 595,13 лв., което се дължи на факта, че нормативните изисквания за придобиване право на този вид пенсия са еднакви за двата пола и съответно във формулата за изчисляване размера на пенсията участва почти еднакъв осигурителен стаж, с леко предимство за мъжете при превръщането му в трета категория труд. Допълнително влияние за минималната разлика между размерите на двата пола за този вид пенсия оказва и минималната разлика в средните индивидуални коефициенти (2,013 за мъжете и 1,982 за жените).

Пенсионерите с *лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за *лицата по чл. 69 от КСО*) имат среден основен месечен размер на пенсията 245,97 лв.

(221,98 лв. за 2016 г.). И тук разликата в размера на пенсията между двата пола е в полза на мъжете. Те получават 265,49 лв. или с 35,40 лв. повече от жените (230,09 лв.).

Съществена е разликата в средните основни месечни размери на пенсиите на военнослужещите, полицаите и приравнените на тях (300,19 лв.) и на останалите трудови пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (246,02 лв.). Пенсиониралите се с лична пенсия за ИОЗ лица по чл. 69 от КСО получават средно с 54,17 лв. по-висока пенсия за инвалидност.

Средният основен размер на пенсията за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* е 252,83 лв. (228,28 лв. за 2016 г.). Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за ТЗПБ към 31 декември 2017 г. показва, че мъжете получават средно 264,88 лв., а жените – 225,10 лв.

5.9. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове, възрастови групи и пол към 31 декември 2017 г.

Осигурителен стаж и възраст

През 2017 г. с най-висок средномесечен размер на пенсиите за осигурителен стаж и възраст са пенсионерите между 40 и 44 години и до 40-годишна възраст, съответно 842,94 лв. и 748,41 лв. В тези възрастови групи попадат 167 пенсионери. Следват групите на пенсионерите на възраст между 45 и 49 години (666,78 лв.) и между 50 и 54 години (657,50 лв.). Получаващите пенсия за ОСВ в тези две възрастови групи са 22 364 пенсионери или 1,4% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 586 958 души). Това са предимно хора, работили в условията на първа и втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук са включени и пенсионери, които са военнослужещи, полицаи и други ползващи специален режим на ранно пенсиониране. Най-голямата по брой група на 65-69-годишните (24,4%) е със среден основен месечен размер 361,65 лв.

С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите са лицата на възраст над 95 години (260,19 лв.) и във възрастовите групи на 90-94-годишните (268,64 лв.) и 85-89-годишните (285,57 лв.). Трите групи заемат 8,3% от общия брой на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ. Най-възрастните пенсионери получават сравнително по-ниски пенсии, което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им. Този факт е очевиден и прилаганите до сега механизми за осъвременяване и индексирание на пенсиите не преодоляват тенденцията за изоставящи размери на пенсиите на пенсионерите в по-високите възрастови групи. Обективно това изоставане не се преодолява, тъй като по-старите генерации са се пенсионирали при други социално-икономически условия.

Според *разпределението по пол и възраст мъжете*, попадащи във възрастовата група между 40 и 44 години и до 40 години, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно 851,61 лв. и 777,27 лв. При *жените* със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на 45-49-годишните (572,14 лв.) и 50-54-годишните (560,50 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при най-възрастните или над 95-годишните – 358,18 лв. за мъжете и 205,30 лв. за жените.

Инвалидност поради общо заболяване

Разпределението по възрастови групи *при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* показва, че най-висок е средният размер (259,68 лв.) на хората на възраст 60-64 години, следвани от 80-84-годишните със средна пенсия от 255,02 лв. След тях е възрастовата група от 55-59-г., които получават средна месечна пенсия от 254,49 лв. Тези три групи представляват 42,4% от общата съвкупност (336 835) на пенсионерите с лични първи пенсии за ИОЗ. С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите са лицата до 20 г. (179,80 лв.), следвана от тази на 20-24-годишните (198,99 лв.), като те заемат 0,2% от общия брой пенсионери. По-краткият осигурителен стаж и ниските възнаграждения, съответно осигурителен доход на по-младите хора са причина за ниските размери на пенсиите им.

В *разпределението по пол и възраст* с най-висок средномесечен размер на пенсията за ИОЗ при мъжете са тези от възрастовата група на *90-94-годишните* (333,32 лв.), докато при жените тя е при *55-59-годишните* (242,17 лв.). С най-нисък размер на пенсията при мъжете и жените е групата на лицата до 20 години (178,93 лв. за мъжете и 180,91 лв. за жените).

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок средномесечен размер на *пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (269,79 лв.) получават пенсионерите на възраст *60-64 години*, следвани от групата на *65-69-годишните* със среден размер 259,49 лв. Те съставляват 30,1% от получаващите (5 396 души) този вид пенсия. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите са групите на лицата на възраст над 95 години (223,18 лв.) и на *20-24 годишните* (215,71 лв.).

Според *разпределението по пол и възраст* с най-висок среден размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест при мъжете е групата на *60-64-годишните* (281,93 лв.), докато за жените се наблюдава при *50-54 годишните* (230,84 лв.). С най-нисък размер на пенсията сред жените е групата на лицата над 95 години (206 лв.), а при мъжете – тези на възраст от 20 до 24 години (215,71 лв.).

5.10. Средна продължителност на получаване на пенсиите по видове и пол

Средната продължителност на получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпуснати тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През 2017 г. *средната продължителност на получаване на една пенсия е 21,7 години*. Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените (*24,7 години*) да е по-висока от тази при мъжете (*18,6 години*) или те получават пенсия с 6,1 години по-дълго.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии за *осигурителен стаж и възраст* е *23,4 години* (за жените е 26,5 години, а за мъжете – 20,1 години). От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 27,9 години (жени – 28,0 години, мъже – 27,9 години), втора категория – 24,8 години (жени – 25,6 години, мъже – 24,5 години) и трета категория – 26,1 години (жени – 27,6 години, мъже – 22,7 години).

При пенсиите за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* стойността на показателя е *33,6 години*. Мъжете получават пенсия средно 34,1 г., а жените – 32,6 г.

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* за 2017 г. е *11,2 години*. Мъжете са получавали този вид пенсия средно 10,1 години, а жените – 12,4 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че средната продължителност за получаване на една лична пенсия е най-дълга за пенсионерите с пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Най-кратко получават лична пенсия лицата с пенсии за инвалидност поради общо заболяване, тъй като това са срочни пенсии.

5.11. Брой на изменените пенсии

Общият брой на *изменените пенсии* (лични и наследствени) за 2017 г. е *261 994* (287 848 бр. за 2016 г.). С най-голям дял от тях са личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) – 60,3% или 158 080 бр. На второ място с дял от 25,0% или 65 575 бр., са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО). На трето място са личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО – 32 311 бр. или 12,3% от всички изменени пенсии през годината.

5.12. Прекратени пенсии по причина за прекратяване и по видове

През 2017 г. общият брой на *прекратените и спрени пенсии* е 141 779 (137 591 броя за 2016 г.). От тях 121 897 са лични и 19 882 наследствени. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ.

В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 101 496 броя или 71,6%. Поради промяна на вида на пенсията са прекратени 19 687 пенсии (13,9%), а поради рехабилитиране на инвалиди – 5 974 пенсии (4,2%).

Броят на *прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 79 922, от които 39 414 (49,3%) на мъже и 40 508 (50,7%) на жени.

През 2017 г. са *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, общо 20 865 лични пенсии за инвалидност. От тях 10 803 (51,8%) са на мъже и 10 062 (48,2%) на жени. От прекратените поради рехабилитиране (4 696 бр.) 52,8% са на жени и 47,2% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 6,1 години, като средната стойност за жените е 6,2 години, а за мъжете – 5,9 години.

Прекратените (по причина на смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* през 2017 г. са 20 540 бр. От тях на мъже са 10 577 бр. (51,5%), а на жени – 9 963 бр. (48,5%).

Най-малък брой пенсии, *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, са тези за *инвалидност трудова злополука и професионална болест* – 325 пенсии, като 69,5% от тях са на мъже (226 бр.) и 30,5% на жени (99 бр.).

5.13. Статистически показатели за добавките към пенсиите по видове и пол

Изплащаните *добавки към пенсиите* към 31 декември 2017 г. наброяват 870 413 или с 12 436 броя по-малко в сравнение с края на 2016 г. (882 849 бр.).

От общия брой на добавките с най-голям относителен дял са т.н. *вдовишки добавки по чл. 84 от КСО*. Отпускат се на преживелия съпруг/съпруга в размер 26,5 на сто от пенсията/пенсиите на починалия съпруг/съпруга. Към 31 декември 2017 г. *броят на тези добавки е 739 811* (в т.ч. 254 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от 584 178 души. Броят на добавките, които се получават от жени (600 348 бр.), е близо четири пъти повече от добавките, които се получават от мъже (139 463 бр.). *Средният месечен размер* на добавката по чл. 84 от КСО към 31 декември 2017 г. е 68,76 лв. (64,87 лв. в края на 2016 г.) Данните показват, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно вдовишките добавки, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. В края на 2017 г. вдовишката добавка при жените средно е 73,22 лв. (69,81 лв. в края на 2016 г.), а при мъжете – 49,59 лв. (43,96 лв. в края на 2016 г.).

Към края на 2017 г. към инвалидни пенсии са изплащани 81 012 *добавки за чужда помощ* (85 688 бр. за 2016 г.). За сметка на ДОО се изплащат 66 000 добавки (81,5% от всички добавки за чужда помощ), а останалите 15 012 бр. се изплащат със средства от ДБ.

Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за получаване. Такива са добавките за навършена 75- и 80-годишна възраст, които след деноминацията на лева през 1999 г. останаха в пренебрежително малък размер – съответно 0,15 лв. и 0,23 лв. Продължава да се изплаща и добавката в размер 33,30 лв. за лица, пенсионирали се като миньори по отмененото ПМС № 40 от 1968 г. или отговаряли на неговите условия. Към 31 декември 2017 г. техният брой е съответно 13 463 *добавки за старост* и 25 772 *миньорски добавки*.

Към края на 2017 г. са изплатени 8 853 *добавки* съгласно чл. 9 от Закона за *политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица*, а на основание Указ № 1611 от

1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени 1 756 добавки на ветерани и доброволци от войните.

Броят на пенсиите, към които се получават различните видове добавки (без тези по чл. 84 от КСО), за 2017 г. е 116 569 бр. при 124 087 бр. за 2016 г. или с 6,1% по-малко.

5.14. Статистически показатели за пенсиите и добавките, изплащани по европейски регламенти и международни договори и споразумения

През 2017 г. *общият брой на пенсионерите, получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори* в България и чужбина е 37 700 (33 925 бр. за 2016 г.). От тях пенсионерите живеещи в България са 68,9%, а в чужбина – 31,1%.

Броят на пенсионерите с пенсии по ЕРМД включва, както пенсионерите с пенсии отпуснати при прилагане на европейските регламенти и международни договори, така и пенсионери с пенсии отпуснати изцяло по българското законодателство, изплащани в друга държава.

Общият брой на българските пенсии (лични и наследствени), изплащани на лица със стаж в други държави към 31 декември 2017 г., е 37 736. Спрямо предходната година е отчетено повишение с 11,1% или с 3 773 повече (33 963 бр. за 2016 г.). Делът на личните пенсии от общия брой на българските пенсии по ЕРМД е 95,3% (35 952 бр.), а на наследствените – 4,7% (1 784 бр.).

Към 31 декември 2017 г. *личните пенсии за ОСВ* са 30 200 и заемат 84,0% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави (35 952). Те са с 3 101 бр. (или с 11,4%) повече спрямо броя им през 2016 г. (27 099 бр.).

Общо личните пенсии за ИОЗ към 31 декември 2017 г. са 5 752 бр., което представлява 16,0% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави. Спрямо предходната година, личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са се увеличили с 514 бр. или с 9,8%.

Броят на *наследствените пенсии* на лицата със стаж в други държави към 31 декември 2017 г. е 1 784 бр. От тях *наследствените пенсии за ОСВ* са 566 или 31,7%, а *наследствените пенсии за ИОЗ* – 1 218 или 68,3%. Спрямо 2016 г. се наблюдава увеличение и при двата вида наследствени пенсии, съответно с 4,2% при пенсиите за ОСВ и с 12,5% при пенсиите за ИОЗ.

Всички изплащани *добавки* към пенсиите към 31 декември 2017 г., на лица със стаж в други държави са 2 585 бр. Спрямо 2016 г., когато са били 2 373, броят им се е увеличил с 212 добавки или с 8,9%.

Съгласно *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция* за изплащане на български пенсии в Турция се урежда само начина на изплащане на пенсии, отпуснати в България на лица, живеещи в Турция. Предвидено е Споразумението да действа до влизане в сила на Спогодба за социално осигуряване между двете страни. Към 31 декември 2017 г. *пенсионерите с пенсии*, отпуснати въз основа на споразумението между България и Турция са 16 121 броя. В сравнение с предходната година намаляват с 661 души или с 3,9%.

Броят на пенсии и добавки, отпуснати въз основа на споразумението към 31 декември 2017 г. е 20 606 бр., което е намаление с 0,7% спрямо 2016 г. (20 760 бр.). *Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст* са 14 931 бр. и заемат дял от 72,5% от общия брой на пенсиите и добавките, изплащани към 31 декември 2017 г. От всички видове пенсии, отпуснати въз основа на споразумението с Турция, най-малък е броят на *наследствените пенсии за ОСВ* – 297. *Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване* са 542 бр., на *наследствените* – 493 бр.

През 2017 г. *новоотпуснатите пенсии* по споразумението между България и Турция са 348 бр., което е с 26,0% по-малко спрямо отпуснатите през 2016 г. (470 бр.).

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване и майчинство

Паричните обезщетения на осигурените лица за временна неработоспособност, бременност, раждане и при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, за отглеждане на малко дете, трудоустрояване, както и помощите от държавното обществено осигуряване, се изчисляват и изплащат от ТП на НОИ. Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парични обезщетения за периодите на *временна неработоспособност и трудоустрояване*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.
- Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на *парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест*, както и на обезщетение *при трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в *размер 80 на сто*, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест в *размер 90 на сто* от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

- На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност *за времето, през което е под карантина*.
- Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато *не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа*. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.
- На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на *санаторно-курортно лечение* се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.
- Паричното обезщетение за *гледане на болен член от семейството* се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:
 - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
 - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на *болно дете до 18-годишна* възраст (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
 - *гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст*, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
 - *гледане на болно дете до 3-годишна възраст*, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
 - *гледане на здраво дете*, върнато от детско заведение *поради карантина* (докато трае карантината).

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата. Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство.

- Право на обезщетение имат осигурените лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са *трудоустроени на по-нископлатена работа*. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се изплаща за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 календарни месеца.
- Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение in-vitro* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждение.
- Осигурената за общо заболяване и майчинство майка има право на парично обезщетение за *бременност и раждане*, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурена за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 календарни дни, от които 45 дни преди раждането. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.
- Осигурената или осигуреният за общо заболяване и майчинство, които осиновят дете или при които е настанено дете по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето, има право на *обезщетение за бременност и раждане* в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване, съответно настаняването му по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето, до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.
- Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща (осиновител) има право на *парично обезщетение при раждане (осиновяване) на дете за срок до 15 календарни дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 8 и 9 от Кодекса на труда. Към датата, от която започва ползването на отпуска, бащата (осиновителят) трябва да има 12 месеца осигурителен стаж или да придобие този стаж по време на отпуска, с оглед отпускане на обезщетението за остатъка до изтичането му. Той трябва да е осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.
- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на *парично обезщетение при раждане на дете* след навършване на 6-месечна възраст на детето за *остатъка до 410 календарни дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 10, 11 или 12 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично обезщетение при бременност и раждане е равен на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

В случаите когато през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете осигурената придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно за лицето.

- Майката (осиновителката), която е осигурена за общо заболяване и майчинство и е имала право на обезщетение за бременност и раждане, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от него, когато:

- след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, не ползва отпуск за бременност и раждане или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;

- след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

- Когато майката (осиновителката) е починала, лишена е от родителски права или упражняването на родителските права върху детето е предоставено на бащата (осиновителя), това обезщетение се изплаща на бащата (осиновителя), а когато той е починал – на настойника. Обезщетението се изплаща, когато лицето, поело отглеждането на детето, е осигурено за общо заболяване и майчинство. Това обезщетение не се изплаща при смърт на детето, когато детето е дадено за осиновяване, настанено е по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето или в детско заведение на пълна държавна издръжка, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

- След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на *допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете* на майката/осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно *парично обезщетение* в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. *За 2017 г. е в размер на 340 лв.* Обезщетението могат да получат осигурените и самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този социален риск. Обезщетението за отглеждане на малко дете *се изплаща* до навършване *2-годишна възраст* на детето. Обезщетението не се изплаща при смърт на детето, даване за осиновяване или при настаняване на детето по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето или в детско заведение, включително и детски ясли, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

- *Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на малко дете* се изплаща на:

- майката/осиновителката, ако не ползва този отпуск или лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;

- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на малко дете започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на дете, ако лицето е осигурено за общо заболяване и майчинство.

- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на *обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст* при условията на пълно осиновяване, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурено за този риск и ползва отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението е за срок от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5-годишна възраст на детето.

2. Средни показатели за паричните обезщетения

Обезщетенията за *временна неработоспособност поради общо заболяване* включват случаите на ползвана временна неработоспособност при наличие на: общо заболяване, нетрудова злополука, изследване поради общо заболяване, карантина, трудоустрояване поради общо заболяване, санаторно-курортно лечение поради общо заболяване, придружаване на дете до 3-годишна възраст в болнично заведение, придружаване и гледане на дете до 18-годишна възраст, придружаване и гледане на болен над 18-годишна възраст.

През 2017 г. са начислени¹⁴ 2 582 844 (2 507 185 за 2016 г.) парични обезщетения за временна неработоспособност за 17 055 882 дни със среднодневен размер 28,50 лв. От тях 1 054 462 (40,8%) са на мъже, за 7 173 473 дни със среднодневен размер 30,59 лв. Съществено по-висок е броят на начислените обезщетения за временна неработоспособност на жени – 1 528 382 (59,2%) за 9 882 409 дни, но с по-нисък среднодневен размер (26,99 лв.).

Броят на лицата с начислени парични обезщетения за временна неработоспособност за 2017 г. е 1 989 929 души (при 1 927 086 за 2016 г.). Жените са 1 173 469 и заемат дел от 59,0% (мъжете – 41,0%, или 816 460 души). Структурата на ползващите този вид обезщетение е следствие от факта, че традиционно жените ползват болнични при гледане на болни деца и членове на семейството. От общия брой на жените с обезщетение за временна неработоспособност, 141 928 или 12,1% са го ползвали за гледане на болен член от семейството, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 15 089 души, което е 1,8% от всички мъже с обезщетение за временна неработоспособност.

Средният размер на начислено обезщетение за временна неработоспособност за 2017 г. е 188,23 лв. и нараства с 5,8% спрямо предходната година (177,86 лв. за 2016 г.). Разликата в размера на средните обезщетения по пол е в полза на мъжете. Средният начислен размер на обезщетението при мъжете е 208,11 лв., докато при жените е 174,52 лв. или със 16,1% по-ниско. Съотношението на средното обезщетение на жените към общото средно обезщетение е 92,7%, докато при мъжете е 110,6%. Върху размера на обезщетението влияние оказва както броя на дните във временна неработоспособност, така и среднодневният размер на обезщетението. През 2017 г. среднодневният размер на обезщетението е 28,50 лв. и е нараснал спрямо 2016 г., когато е 26,86 лв., с 6,1%. Среднодневният размер на обезщетението на мъжете е 30,59 лв. и е с 13,3% по-висок от този на жените (26,99 лв.).

Броят на начислените парични обезщетения за бременност и раждане за 2017 г. е 708 053 (14 079 797 дни със среднодневен размер 26,42 лв.), като е отчетено намаление на броят им с 3,3% спрямо 2016 г. (732 077 бр.). Средният размер на обезщетението за бременност и раждане за 2017 г. (525,45 лв.) се е увеличил с 10,4% (или с 49,35 лв.) спрямо предходната година. От начислените обезщетения 32 489 са на мъже за 281 371 дни със среднодневен размер 41,63 лв. Основният брой на обезщетенията за бременност и раждане се изплащат на жени – 675 564 за 13 798 426 дни, но с по-нисък среднодневен размер – 26,11 лв.

Структурата на обезщетенията за бременност и раждане по пол логично се характеризира с ниски дялове на мъжете. Статистика по пол на този показател се води от 2008 г., когато е предоставена възможност на бащите, при изпълнение на законовите изисквания и съгласие на майката, да ползват част от отпуска за бременност и раждане. След нормативните промени в унисон с принципа за насърчаване равнопоставеността на половете делът на мъжете, ползващи обезщетение в предвидените от закона случаи, е нараснал от 0,1% през 2008 г. на 4,6% през 2017 г.

Паричните обезщетенията за отглеждане на малко дете за 2017 г. са 528 525 (10 015 971 дни със среднодневен размер 15,51 лв.) и се увеличават спрямо предходната година със 107 броя. Относителният дял на обезщетенията на жените (98,7%) почти изцяло доминира спрямо този на мъжете (1,3%). Начислените обезщетения за отглеждане на малко дете на мъже през 2017 г. са 6 828 за 129 380 дни със среднодневен размер 16,12 лв. Преобладаващият брой на обезщетенията за отглеждане на малко дете до навършване на двегодишна възраст е на жени – 521 697 обезщетения за 9 886 591 дни със среднодневен размер 15,50 лв.

През 2017 г. са начислени 22 364 парични обезщетения за трудова злополука или професионална болест (при 22 118 за 2016 г.) за 221 942 дни със среднодневен размер 37,14 лв. Средното обезщетение за трудова злополука или професионална болест за 2017 г. е 368,55 лв. (345,21 лв. за 2016 г.). От начислените обезщетения 13 682 са на мъже за 136 403 дни със среднодневен размер 37,99 лв. Значително по-нисък е броят на обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест на жени – 8 682 бр.

¹⁴ Начислените обезщетения са от болнични листове с период през 2017 г.

за 85 539 дни със среднодневен размер 35,78 лв. Броят на лицата, които са получили обезщетение за трудова злополука или професионална болест за годината, е 14 413 (при 14 117 лица за 2016 г.), от които 5 610 жени (38,9%) и 8 803 мъже (61,1%).

3. Парични помощи

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават следните видове помощи:

- Еднократна помощ *при смърт на осигуреното лице* се изплаща на съпругът/ съпругата, децата и родителите, като се разпределя поравно между тях. Размерът ѝ се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО – за 2017 г. е 540 лв.

- Парична помощ *за инвалидност поради общо заболяване* (когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто), но няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Помощта е в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност (чл. 11, ал. 3 от КСО).

- Осигурените лица имат право на парични помощи *за профилактика и рехабилитация* и за *помощно-технически средства*, свързани с увреждането. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни.

4. Средни показатели за паричните помощи

През годината са изплатени 10 677 еднократни помощи *при смърт* на осигурено лице със среден размер от 200,88 лв.

Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж през 2017 г. е отпусната на 3 лица, със среден размер на помощта 539,67 лв. Преценката за правото на този вид помощ зависи от изричното волеизявление на лицето и поради това вероятна причина за малкия брой изплатени помощи е недостатъчната информираност на осигурените лица за факта, че биха могли да са потенциални бенефициенти и да се възползват от него.

Парични помощи за профилактика и рехабилитация през 2017 г. са ползвали 43 214 лица, като средният брой на дните, за които е изплатено обезщетението за едно лице, е 10 дни. Средният разход на едно лице е в размер на 414,49 лв. Ползвалите този вид помощ са с 6 468 души повече в сравнение с 2016 г.

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат осигурените за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица, за които са били внесени или са дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, а за самоосигуряващите се лица, внесени дължимите осигурителни вноски за шест последователни календарни месеца от предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест календарни месеца не се отнася за лица с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, не е изтекъл, също имат право на този вид парична помощ.

Паричната помощ се изплаща еднократно за една календарна година за 10 дни престой, като през 2017 г. помощта за всяко правоимащо лице включва:

- средства за не повече от общо четири основни диагностични и терапевтични

процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на НОИ;

- частична парична помощ за хранене в размер на седем лева за един храноден;
- лимит за една нощувка с крайна цена в размер на 18,00 лв.

Ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. За 2017 г. предвидените средства за профилактика и рехабилитация са в размер на 20 103,1 хил. лв.

За изпълнение на програмата за профилактика и рехабилитация НОИ сключи договори с 18 юридически лица за общо 49 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация, разположени на територията на 17 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново, Хасково и Смолян.

Анализът на резултатите от програмата (по данни от Регистър „Рехабилитация“) показва, че през 2017 г. *изплатената сума* е в размер на 19 577,0 хил. лв. Разпределението на изразходваните средства по фондовете на държавното обществено осигуряване е следното:

- фонд „Общо заболяване и майчинство“ – 18 969,7 хил. лв.;
- фонд „Пенсии“ – 588,5 хил. лв.;
- фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – 1,3 хил. лв.;
- фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ – 12,8 хил. лв.;
- фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – 4,7 хил. лв.

Издадени са общо 46 335 удостоверения за профилактика и рехабилитация. Към 31 декември 2017 г. са изплатени средства по 45 967 удостоверения, разпределени по фондове, както следва:

- фонд „Общо заболяване и майчинство“ – 44 529 бр.;
- фонд „Пенсии“ – 1 394 бр.;
- фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – 3 бр.
- фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ – 30 бр.;
- фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – 11 бр.

С най-голям относителен дял (96,9%) са лицата, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация от фонд „Общо заболяване и майчинство“, едва 3,0% са тези от фонд „Пенсии“ и под 1% – от фондовете „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

От лицата, възползвали се от профилактика и рехабилитация с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно двигателния апарат – 70,7% и на периферната нервна система – 23,8%.

Според възрастовото разпределение най-голям дял заемат лицата над 51-годишна възраст – 65%, което кореспондира с повишаване на заболяемостта след тази възраст. На второ място с 33,4% е дялът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е дялът на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 1,6%.

В разпределението на лицата по полов признак се отчита превес на дялът на жените (62,2%), ползвали парична помощ.

Данните за резултатите и ефекта от лечението през годината показват, че с подобрение са 45 910 от лицата, с непроменено здравословно състояние са 29 и с влошено – 28 лица.

Таблица № 14 : Разпределение на лицата, преминали през изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2017 г.

Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица	
	Брой	%
„ПРО“ ЕАД	24 167	52,58
„СБР – НК“ ЕАД	8 799	19,14
ВМА	3 844	8,36
„СБР Стайков и фамилия“ ЕООД	2 494	5,43
БЦ „Камена“ ЕАД	944	2,05
„СБР – Варна“ АД	865	1,88
„СБР – Бургаски минерални бани“ ЕАД	861	1,87
СБР „Мари“ ООД	640	1,39
„СБР – Орфей“ ЕООД	537	1,17
„СБР – Здраве“ ЕАД	500	1,09
„СБР – Сапарева баня“ АД	477	1,04
„СБРФРМ – Димина“ ЕООД	419	0,91
„СБР – Тузлата“ ЕООД	388	0,84
„СБР – Марикостиново“ ЕООД	343	0,75
„СБР – Несебър“ АД	339	0,74
„СБР – Петрич“ ЕООД	172	0,37
„СБР – Баня“ АД	168	0,37
„СБР – Родопи“ ЕООД	10	0,02
Общо:	45 967	100,00

От общия брой лица 52,6% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД. За тях са изплатени 10 175,9 хил. лв. Към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 19,1% от общия брой лица и са изплатени 3 748,4 хил. лв. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминалите лица – 8,4% и изплатени 1 631,8 хил. лв.

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване се осъществява от ТП на НОИ, на територията на които се намират изпълнителите на дейността. С Инструкцията за контролната дейност по ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация са уредени условията, редът и сроковете за извършване на контрол в ТП на НОИ и при изпълнителя на дейността. Контролната дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се извършва от инспекторите по осигуряването, съвместно с лекарите, експерти по експертиза на временната неработоспособност. Извършваната три пъти годишно контролна дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се отнася както до услугите, предоставени на лица, пребиваващи в изпълнителя към момента на извършване на контрола, така и за лица, спрямо които дейността вече е извършена.

През 2017 г. са извършени 147 проверки при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За допуснати нарушения са съставени 39 ревизионни актове за начет, в размер на 6 906,82 лв. На изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД са съставени ревизионни актове на обща стойност 3 068,23 лв., на „СБР – Несебър“ АД на стойност 2 504,61 лв. Следват изпълнителите на дейността към „СБР – Национален комплекс“ ЕАД с общ начет 470,25 лв., „СБР – Варна“ АД на стойност 398,34 лв. и др.

През 2017 г. в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения по отношение на условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

За насърчване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място е въведено задължението осигурителят/предприятието ползвател да поддържа регистър на трудовите злополуки и да съхранява декларациите за трудова злополука не по-малко от 5 години считано от датата на регистрацията.

Съгласно КСО, ако осигурителят или предприятието ползвател не декларира пред ТП на НОИ трудовата злополука в срок от 3 работни дни от узнаване на нейното настъпване, то пострадалият или неговите наследници имат право в срок една година от злополуката да я декларират, поради което статистическата информация за трудовите злополуки с окончателни данни се изготвя една година по-късно.

Контролът по спазване на нормативните изисквания за установяване, разследване и регистриране на трудовите злополуки се осъществява от контролните органи на НОИ. За всяка злополука се извършва разследване от комисия под ръководството на ТП на НОИ и задължителното участие на представители на ИА „ГИТ“, по един представител на работодателя и на работещите от комитета или от групата по условия на труд, както и на други компетентни органи в зависимост от конкретния случай.

В териториалните поделения на НОИ се съставят досиета на злополуките и се води регистър, в който се включват и данните от декларациите за трудова злополука.

Националният осигурителен институт подава периодично информация за трудовите злополуки на Министерството на труда и социалната политика и на Националния статистически институт. Периодичността, видът и обемът на информацията се определят съвместно от министъра на труда и социалната политика, от управителя на НОИ и от председателя на НСИ.

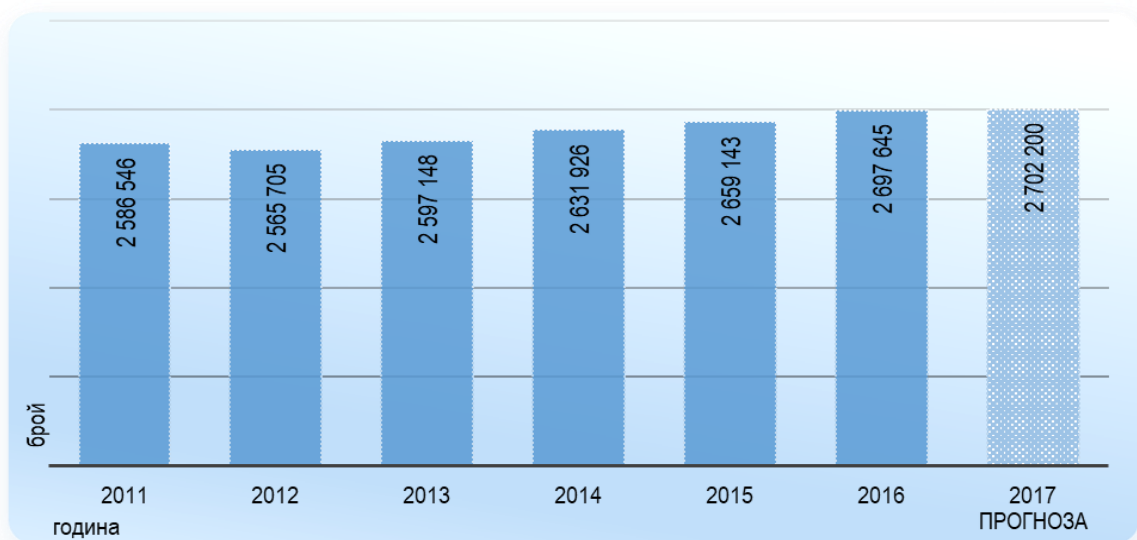
Разработена е методология на Европейската статистика на трудовите злополуки (ЕСТЗ), включваща хармонизираните инструменти за анализиране на причините и обстоятелствата, при които са настъпили трудовите злополуки (събиране на данни, класификации, правила за кодиране). Данните за трудовите злополуки, които България предоставя на Европейската Комисия, Евростат, напълно отговарят на европейската методология и са сравними с тези на другите страни от съюза. Информацията се предоставя годишно и се изпраща не по-късно от 18 месеца след края на референтната година – отчетния период. Референтният период, за който се отнасят статистическите данни за трудовите злополуки е календарната година, през която злополуките са съобщени на компетентния национален орган, като за България това е Националният осигурителен институт.

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2016 г.

От регистрираните 3 078 злополуки през 2016 г., за трудови са приети общо 2 917 бр.. Броят на злополуките не приети за трудови е 153, а 8 случая са в процедура на разследване.

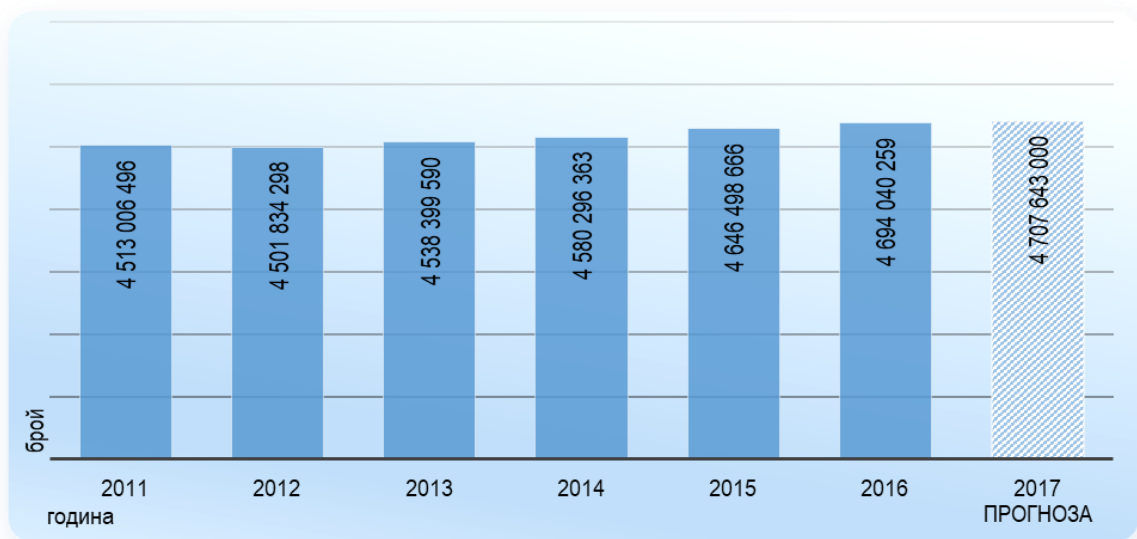
- *Трудовите злополуки*, станали на работното място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт (чл. 55, ал. 1 от КСО) са 2 312 бр., или 79,3% от общия брой на трудовите злополуки, регистрирани през 2016 г.
- *Смъртните трудови злополуки* са общо 105 бр. (3,6%), а *инвалидните* – 54 бр. (1,9%).

През 2016 г. *средносписъчният брой на осигурените лица* за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е 2 697 645. Отработени са 4 694 040 259 човекочаса. Осигурените лица са с 38 502 души, а отработените човекочасове с 47 541 593 повече, спрямо 2015 година.

Фигура № 4 : Средносписъчен брой на наетите /осигурените лица

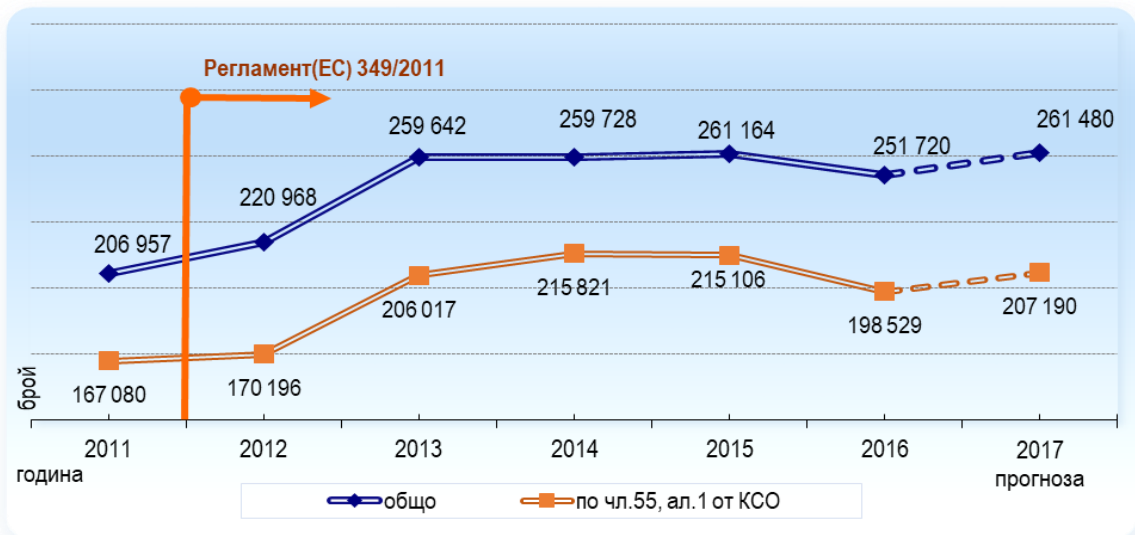
Годишният фонд работно време на един осигурен при 8-часов работен ден е 217,53 за 2014 г., 218,42 за 2015 г. и 217,5 дни за 2016 г.

Фигура № 5 : Отработени човечесове

През 2016 г. загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 251 720, като спрямо 2015 г. са намалели с 9 444 дни.

Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2016 г. са загубени 198 529 календарни дни, което представлява 78,9% от общия брой загубени календарни дни.

Фигура № 6 : Загубени календарни дни от трудови злополуки

Стойностите на средните за страната *показатели на трудовите злополуки* за 2016 г. са както следва:

- Коефициент на честота $K_{\text{ч}} = 1,08 (0,86)^{15}$
(брой трудови злополуки на 1 000 осигурени);
- Индекс на честота $I_{\text{ч}} = 0,62 (0,49)$
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса);
- Коефициент на тежест $K_{\text{т}} = 0,093 (0,074)$
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест $I_{\text{т}} = 54 (42)$
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени човекочасове);

Конкретните стойности на показателите на трудовите злополуки общо за страната за 2016 г. спрямо 2015 г. се променят, както следва:

- $K_{\text{ч}}$ е намалял с 0,02 пункта;
- $I_{\text{ч}}$ е намалял с 0,01 пункта;
- $K_{\text{т}}$ намалява с 0,005 пункта;
- $I_{\text{т}}$ стойностите намаляват с 2 пункта.

2. Трудови злополуки през 2016 г. по регионален признак

Разпределението на трудовите злополуки по региони показва броя на регистрираните трудови злополуки при осигурители, регистрирани в съответното ТП на НОИ. През 2016 г. най-голям е абсолютният брой на трудовите злополуки, регистрирани и признати по чл. 55, ал. 1 от КСО в София град (757). Следват: Пловдив (240), Варна (194), Стара Загора (122), Смолян (114), Русе (111), което представлява 66,5% от общия брой на признатите злополуки. Най-малко трудови злополуки са регистрирани в ТП на НОИ – Видин (4).

Трудовите злополуки станали през време и във връзка, или по повод на извършваната работа завършили със *смъртни случаи* са разпределени както следва: в София-град (22), Пловдив (8), Варна (6), в Бургас, Велико Търново, Монтана и Смолян по 5, Перник (3). По две са смъртните злополуки във Враца, Русе, София-област, Добрич и Шумен, и по една в Благоевград, Габрово, Ловеч, Разград и Ямбол. В девет ТП на НОИ – Видин, Кърджали,

¹⁵ Числата в скобите показват стойностите на показателите на трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Кюстендил, Пазарджик, Плевен, Силистра, Сливен, Търговище и Хасково няма регистрирани смъртни трудови злополуки.

От злополуките, *причинили инвалидност* най-много са регистрирани в Стара Загора (8), Плевен, Велико Търново, Пловдив по 4. В седем ТП на НОИ – Видин, Кърджали, Пазарджик, Разград, Силистра, Търговище и Ямбол не са регистрирани трудови злополуки, довели до инвалидност.

3. Разпределение на трудовете злополуки през 2016 г. по Класификацията на икономическите дейности – 2008

Разпределението на трудовете злополуки съгласно Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008) се извършва по четирите йерархични равнища - сектор, раздел, група и клас. Съпоставяйки показателите на трудовете злополуки *по сектори* на КИД-2008 спрямо общите за страната и през 2016 г. сектор „Добивна промишленост“ е с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота са 4-5 пъти, а за тежест около 3 пъти над средните за страната. В сектора са заети 1,1% от осигурените лица и са допуснати 167 трудови злополуки или 5,7% от всички случаи.

В сектор „Преработваща промишленост“, обхващащ 24 икономически раздела от КИД-2008, през 2016 г. са работили 22,3% от осигурените лица. В този сектор са регистрирани и признати *най-много злополуки* като абсолютен брой – 787 или 27% от всички злополуки.

Следват: „Транспорт, складиране и пощи“ (365), „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ (274), „Държавно управление“ (226), „Строителство“ (223), „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (174), „Добивна промишленост“ (167) и „Образование“ (125). Трудовите злополуки, отчетени в тези сектори са 53,3% от общия брой.

Най-много *смъртни злополуки* са регистрирани в секторите: „Преработваща промишленост“ и „Строителство“ по 25, „Транспорт, складиране и пощи“ (19) и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ (11).

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2016 г. общо за страната е 0,39. В пет сектора този коефициент е над общия за страната, като най-висок е в секторите „Строителство“ (1,73), „Транспорт, складиране и пощи“ (1,13), „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ (0,78), „Култура, спорт и развлечения“ (0,49) и „Преработваща промишленост“ (0,42). Под общия за страната са дванайсет сектора, като най-малък коефициентът е в „Образование“ (0,06), „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (0,07), „Хотелиерство и ресторантьорство“ (0,13), „Административни и спомагателни дейности“ (0,17), „Държавно управление“ (0,18), „Селско, горско и рибно стопанство“ (0,23). В четири сектора не са регистрирани смъртни трудови злополуки.

Секторите с най-голям брой злополуки, довели до инвалидност са „Преработваща промишленост“ (19), „Строителство“ (11), Добивна промишленост“, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ и „Държавно управление“ по 5.

Анализът на данните за трудовете злополуки по икономически дейности показва, че най-много злополуки са станали в „Държавно управление“ (226), „Сухопътен транспорт“ (199), „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ (163), „Хуманно здравеопазване“ (160), „Образование“ (125), „Добив на метални руди“ (117) и „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ (113).

Икономическите дейности, в които са се случили най-много *трудовете злополуки довели до инвалидност* са в „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ (7), „Строителство на сгради“ и „Държавно управление“ по 5, „Добив на въглища“ и „Производство на хранителни продукти“ по 4, „Строителство на съоръжения“, „Специализирани строителни дейности“ и „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ по 3.

Смъртните злополуки по икономически дейности са най-многобройни в икономическите дейности „Сухопътен транспорт“ (15), „Строителство на сгради“ (13),

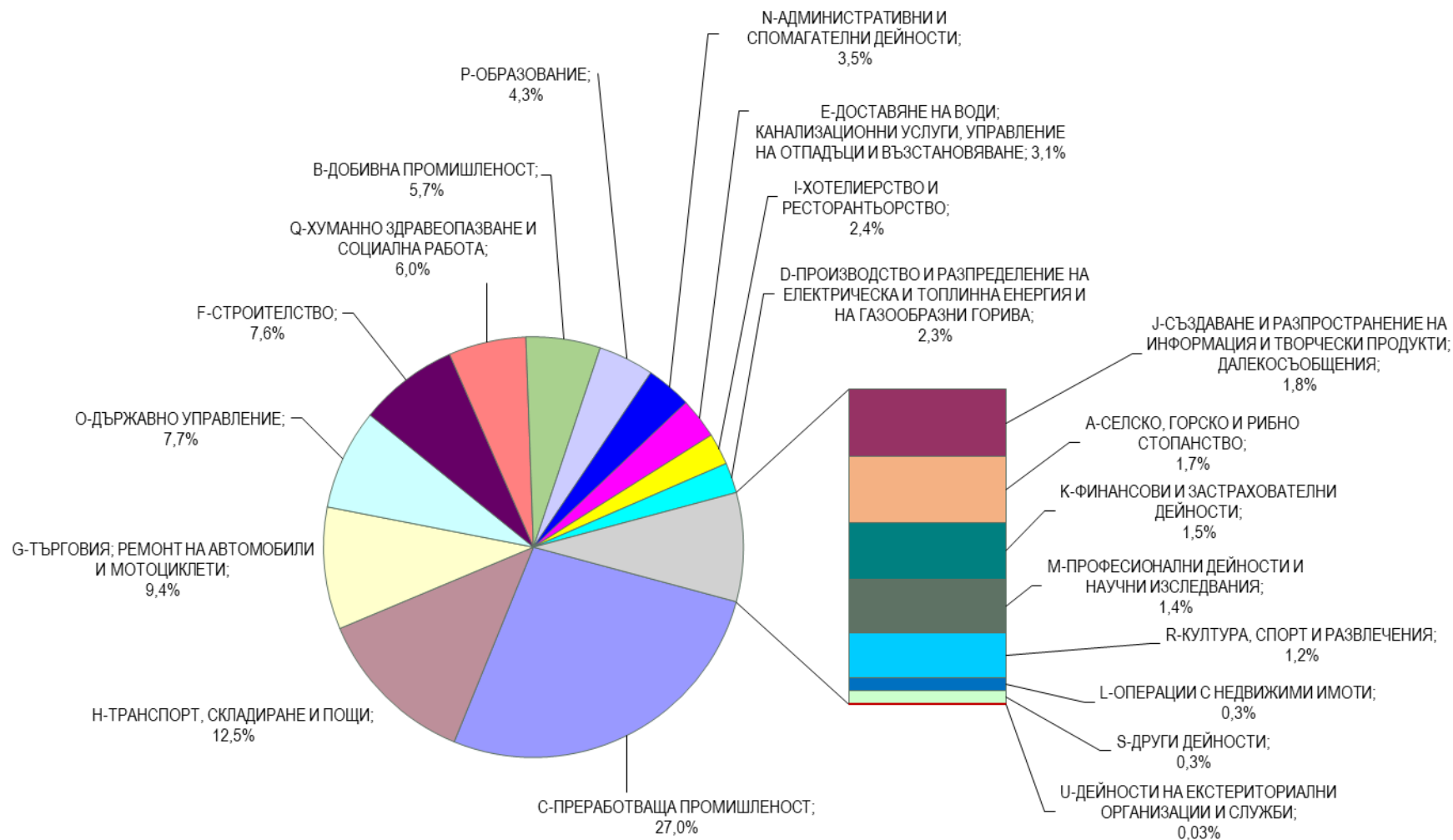
„Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ (7), в „Строителство на съоръжения“, „Специализирани строителни дейности“ и „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ по б.

Най-високи общи показатели за честота ($K_{ч}$; $I_{ч}$) са в икономическите дейности: „Добив на метални руди“ ($K_{ч} - 15,60$; $I_{ч} - 8,52$), „Спомагателни дейности в добива“ ($K_{ч} - 5,52$; $I_{ч} - 3,36$), „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ ($K_{ч} - 4,67$; $I_{ч} - 2,71$), „Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци“ ($K_{ч} - 4,48$; $I_{ч} - 2,50$), „Производство на основни метали“ ($K_{ч} - 3,91$; $I_{ч} - 2,08$), „Воден транспорт“ ($K_{ч} - 3,63$; $I_{ч} - 2,49$) и „Пощенски и куриерски дейности“ ($K_{ч} - 3,26$; $I_{ч} - 1,87$).

Почти в същите дейности са и най-високи общите показатели за тежест ($K_{т}$; $I_{т}$): „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ ($K_{т} - 0,841$; $I_{т} - 488$), „Добив на метални руди“ ($K_{т} - 0,766$; $I_{т} - 418$), „Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци“ ($K_{т} - 0,365$; $I_{т} - 204$) и „Производство на основни метали“ ($K_{т} - 0,327$; $I_{т} - 174$).

Таблица № 15 : Трудови злополуки през 2016 г. по сектори на Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)

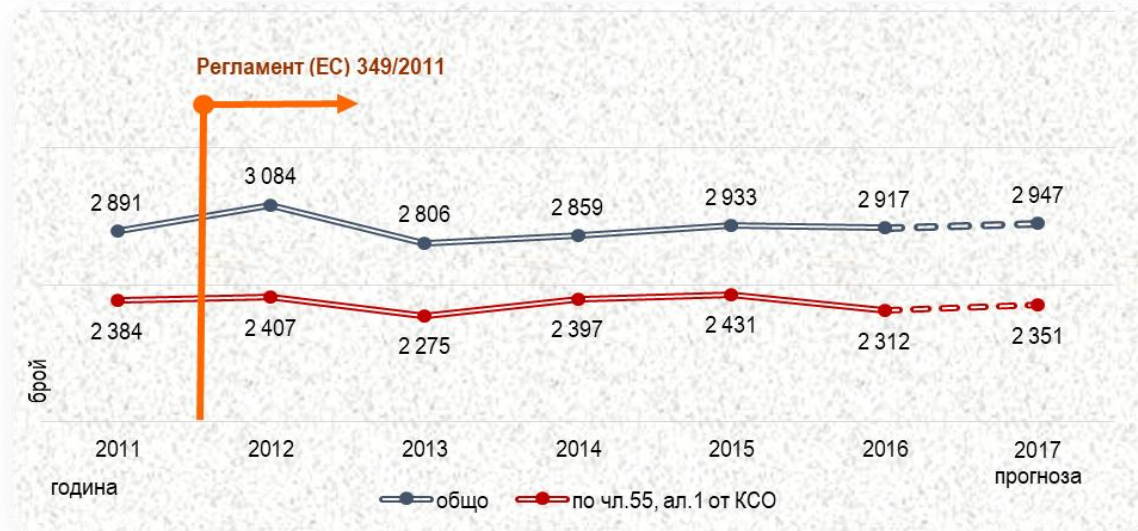
Наименование на позицията	Код по КИД - 2008 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Обработени човекочасове	2016								ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали:				Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т	
						смърт		инвалидност											
				общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1от КСО		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2 697 645	4 694 040 259	2 917	2 312	105	81	54	50	251 720	198 529	1,08	0,86	0,093	0,074	0,62	0,49	54	42
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	A	86 919	144 817 818	51	42	2	2	2	2	6 413	5 042	0,59	0,48	0,074	0,058	0,35	0,29	44	35
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	B	30 386	55 961 343	167	163	1	1	5	5	11 497	11 113	5,50	5,36	0,378	0,366	2,98	2,91	205	199
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	601 779	1 089 889 314	787	632	25	15	19	18	68 570	56 310	1,31	1,05	0,114	0,094	0,72	0,58	63	52
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗОБРАЗНИ ГОРИВА	D	39 880	75 912 748	68	58	1	1			6 275	5 065	1,71	1,45	0,157	0,127	0,90	0,76	83	67
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	E	38 504	72 040 586	91	85	3	3			7 517	6 989	2,36	2,21	0,195	0,182	1,26	1,18	104	97
СТРОИТЕЛСТВО	F	144 565	239 422 130	223	205	25	20	11	10	24 056	22 473	1,54	1,42	0,166	0,155	0,93	0,86	100	94
ТЪРГОВИЯ; РЕМОТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	G	428 170	733 055 553	274	242	11	7	5	5	20 635	18 424	0,64	0,57	0,048	0,043	0,37	0,33	28	25
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	H	168 655	296 116 222	365	325	19	19	3	3	31 087	27 522	2,16	1,93	0,184	0,163	1,23	1,10	105	93
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	I	156 269	251 007 523	71	57	2	1	2	2	4 276	3 470	0,45	0,36	0,027	0,022	0,28	0,23	17	14
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	J	91 569	166 678 458	52	31	3	3			4 231	2 679	0,57	0,34	0,046	0,029	0,31	0,19	25	16
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	K	94 728	171 826 712	44	11					3 343	520	0,46	0,12	0,035	0,005	0,26	0,06	19	3
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	L	28 634	44 549 795	10	9	1	1			685	560	0,35	0,31	0,024	0,020	0,22	0,20	15	13
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	M	94 816	156 880 420	41	24	3	2			2 452	1 663	0,43	0,25	0,026	0,018	0,26	0,15	16	11
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	119 939	204 511 107	102	78	2	2	1	1	9 404	7 095	0,85	0,65	0,078	0,059	0,50	0,38	46	35
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	O	166 357	287 106 717	226	140	3	3	5	4	17 655	10 100	1,36	0,84	0,106	0,061	0,79	0,49	61	35
ОБРАЗОВАНИЕ	P	170 029	307 955 971	125	70	1		1		12 674	7 076	0,74	0,41	0,075	0,042	0,41	0,23	41	23
ХУМАНО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	Q	137 363	233 375 058	174	102	1				16 813	9 006	1,27	0,74	0,122	0,066	0,75	0,44	72	39
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	R	40 705	70 615 075	35	30	2	1			2 984	2 738	0,86	0,74	0,073	0,067	0,50	0,42	42	39
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	S	56 417	88 787 961	10	7					1 094	625	0,18	0,12	0,019	0,011	0,11	0,08	12	7
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ	T	977	1 698 941																
ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ	U	984	1 830 807	1	1					59	59	1,02	1,02	0,060	0,060	0,55	0,55	32	32

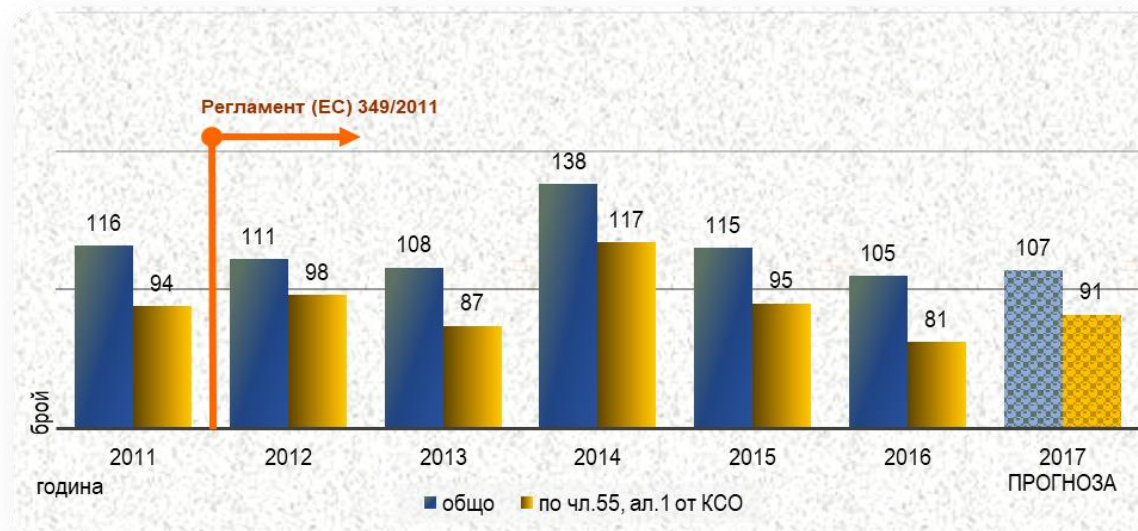
Фигура № 7 : Разпределение на общия брой трудови злополуки, регистрирани през 2016 г. по сектори на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008)

4. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2011 – 2016 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за 2011–2016 г., както и на предварителните данни за 2017 г. е представена графично на следващата фигура. Стойностите за 2017 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. През 2017 г. се очаква увеличаване на общия брой трудови злополуки, включително и на смъртните.

Фигура № 8 : Трудови злополуки

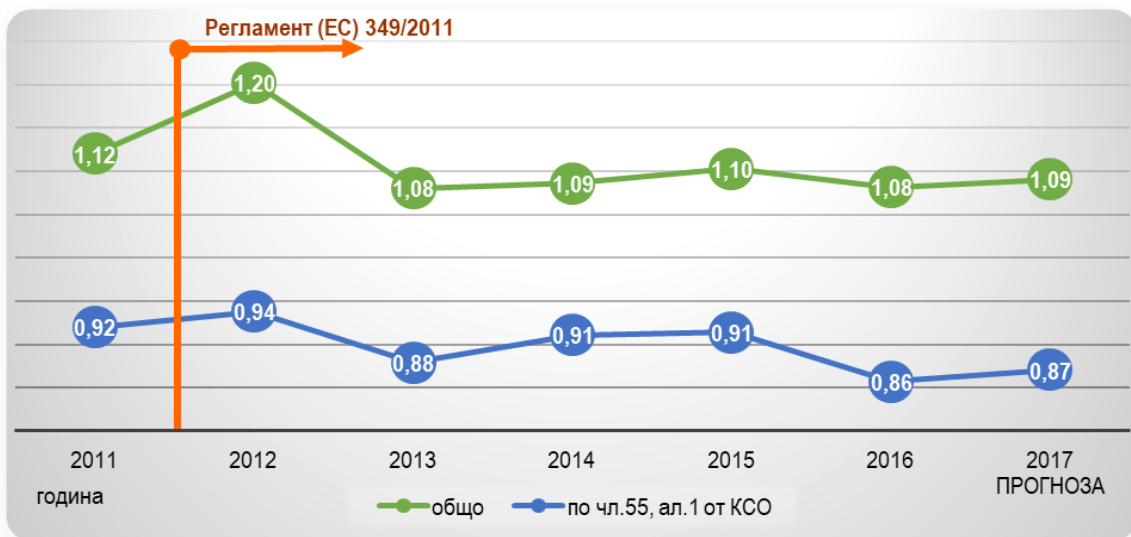
Фигура № 9 : Смъртни трудови злополуки

Показателите за честота и тежест на трудовите злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Съпоставянето на окончателната информация за трудовите злополуки за периода 2011–2016 г. показва, че показателите характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест през 2012 г. се увеличават в сравнение с 2011 г. Коефициентът на честота се е увеличил с 0,08

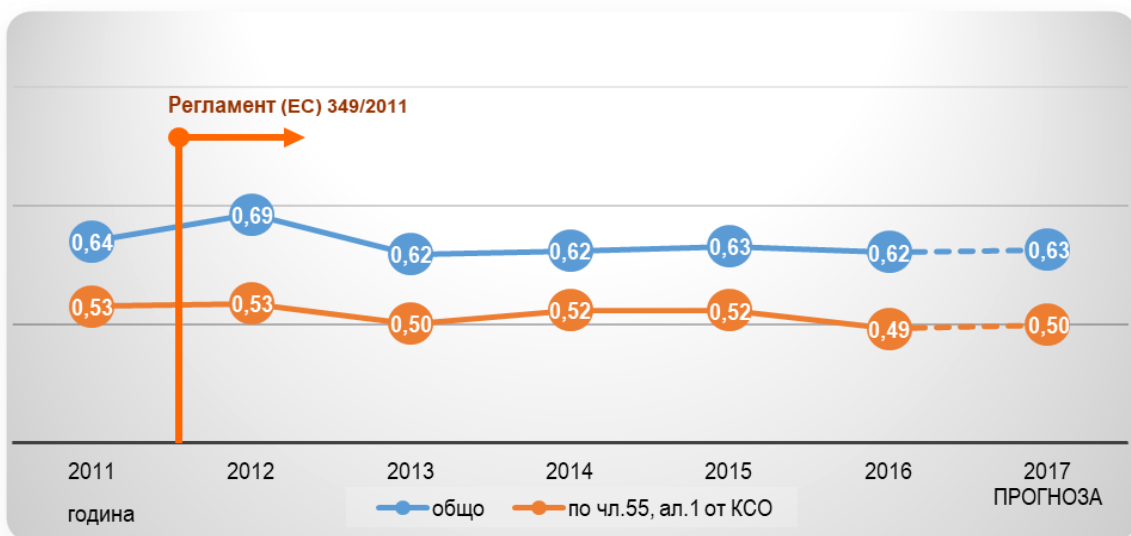
пункта, а индексът на честота с 0,05 пункта, спрямо показателите през 2011 г., докато през 2013 г. същите намаляват и до 2016 г. остават относително стабилни.

През 2016 г. честотата на общия травматизъм е намалена с 0,02 пункта, а честотата на травматизма на работното място с 0,05 спрямо 2015 г.

Фигура № 10 : Коефициент на честота Кч

(брой трудови злополуки на 1 000 наети /осигурени лица)

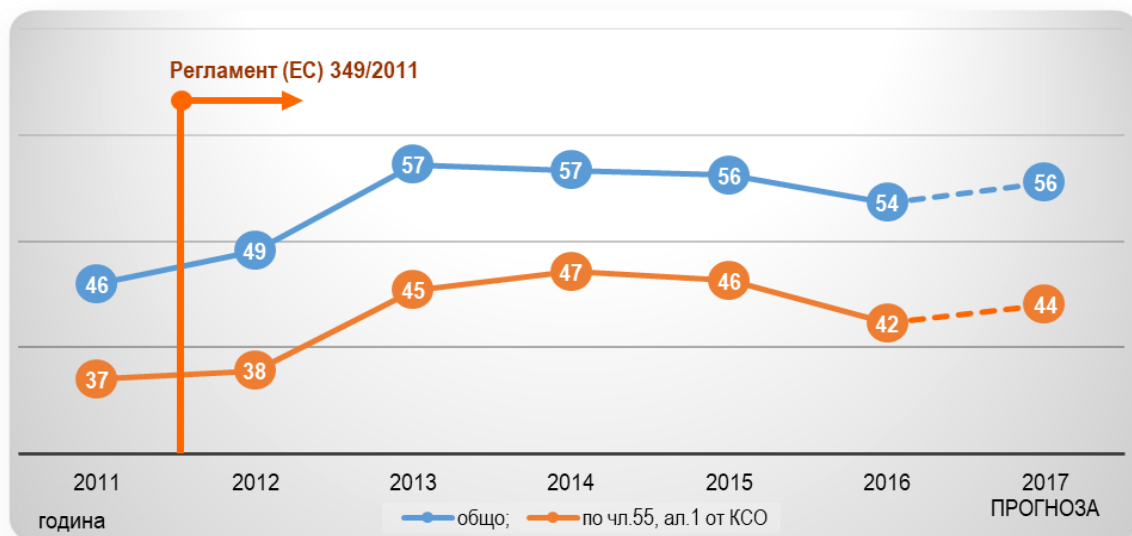
Фигура № 11 : Индекс на честота Ич

(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса)

За периода 2011–2013 г. показателите за тежест бележат тенденция на нарастване. За този период, коефициентът на тежест се е увеличил с 0,020 пункта, а индекса на тежест с 11. След 2013 г. показателите за тежест се стабилизират с тенденция към намаляване. Коефициентът на тежест за общия брой трудови злополуки през 2016 г. спрямо 2015 г. е намалял, съответно с 0,005 пункта, а индекса на тежест с 2 пункта.

Фигура № 12 : Коефициент на тежест Кт
(брой загубени календарни дни на 1 нает /осигурен)

Фигура № 13 : Индекс на тежест Ит
(брой загубени календарни дни на 1 млн. отработени човекочаса)

5. Трудови злополуки през 2017 г.

По оперативни данни през 2017 г. в Националния осигурителен институт са регистрирани 3 133 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови са 2 947 бр., от които 2 351 са станали на работното място. Смъртните трудови злополуки са 107 бр., а довелите до инвалидност – 27 броя.

Разпределението на трудовете злополуки по икономически сектори показва, че 23,4% от тях са станали в „Преработваща промишленост“; 14,4% в „Транспорт, складиране и пощи“; 9,4% в „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“; 7,8% в „Държавно управление“, 6,5% в „Строителство“; 5,9% в „Хуманно здравеопазване и социална работа“ и 4,3% в „Добивна промишленост“. Най-много смъртни трудови злополуки са регистрирани в

секторите „Транспорт, складиране и пощи“ (23), „Строителство“ (22), „Преработваща промишленост“ (21) и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ (10).

ОБЕЗЩЕТИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица

Право на парично обезщетение за безработица по Кодекса за социално осигуряване имат лицата, осигурени за този риск най-малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

- имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж в Република България, или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в минимален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО;
- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО, с изключение на лицата по чл. 114а, ал. 1 (сключили трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа за един ден), или законодателството на друга държава.

При определяне на правото на парично обезщетение за безработица се зачита и времето: на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; на платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, отпуска при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст; на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година, както и времето зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна.

От началото на 2017 г. настъпиха съществени промени в периода, за който се изплащат паричните обезщетения за безработица. Това се отнася за лицата, осигуряването за безработица, на които е прекратено след 31.12.2016 г. При преценяването на периода, за който се отпускат паричните обезщетения, се има в предвид само осигурителният стаж за безработица за времето след 31.12.2001 г., т. е. времето, през което лицата са осигурявани във фонд „Безработица“ на държавното обществено осигуряване и според него се определя продължителността на получаване на обезщетение за безработица, както е посочено в следващата таблица.

Таблица № 16 : Период за изплащане на обезщетение за безработица

Осигурителен стаж с осигуряване за безработица за времето след 31.12.2001 г. (години)	Период на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
от 3 до 6	6
от 6 до 9	8
от 9 до 12	10
над 12	12

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, ако:

- заявлението за отпускането му е подадено в 3-месечен срок от тази дата;
- лицето се е регистрирало като безработно в Агенцията по заетостта в срок 7 работни дни от тази дата.

Ако заявлението е подадено по неуважителни причини след изтичане на тримесечния срок, паричното обезщетение се изплаща от датата на заявлението за определения период, намален със закъснението. В случаите, в които заявлението е подадено в този срок, но

регистрацията на лицето като безработно в Агенцията по заетостта е направена след изтичане на срока от 7 работни дни от прекратяване на осигуряването по неуважителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на регистрацията за определения период, намален със закъснението.

Ако по време на получаване на паричното обезщетение лицето започне да упражнява дейност – основание за задължително осигуряване или трудова дейност по законодателството на друга държава, която бъде преустановена след по-малко от 9 месеца, изплащането на паричното обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяването период, ако регистрацията на лицето в Агенцията по заетостта е направена в срок 7 работни дни от прекратяване на трудовата дейност. При регистрация направена след този срок по неуважителни причини, изплащането на паричното обезщетение се възстановява от датата на новата регистрация за оставащия към датата на прекратяването период, намален със закъснението.

Заявлението за отпускане на обезщетение за безработица се подава лично от лицето в избрано от него ТП на НОИ или по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис или персонален идентификационен код на подателя. От 01.07.2017 г. към заявлението лицата вече не следва да представят документи, удостоверяващи осигурителния им стаж в Република България на хартиен носител, тъй като за преценка на правото и определяне размера на обезщетението се използват данните от информационната система на НОИ.

По отношение на размера на паричното обезщетение за безработица и начина по който се изчислява, няма изменения в нормативната уредба през 2017 г. Дневното парично обезщетение за безработица е в размер на 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния дневен размер на обезщетението за безработица, който се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2017 г. минималният дневен размер на обезщетението е 7,20 лв. Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася. Максималният размер на паричното обезщетение за безработица не може да бъде по-голямо от 60 на сто от максималния осигурителен доход за периода, от който е изчислено.

Когато в 24-месечния период, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, както и отпуска при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст – доходът, от който е определено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период.

Минимален размер на обезщетението за срок 4 месеца получават безработните лица, придобили право на парично обезщетение преди изтичането на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение за безработица, като и тези чиито правоотношения са

били прекратени по тяхно желание или с тяхно съгласие, или поради виновното им поведение, на основание определени разпоредби от КТ, ЗДСл, ЗОВСРБ, ЗМВР, ЗДАР, ЗСВ или по други закони.

Лицата, наети на работа на непълно работно време в срока за изплащане на паричното обезщетение и получаващи възнаграждение по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, получават обезщетение за безработица в размер 50 на сто от полагащото им се парично обезщетение за оставащия период на изплащането.

Възстановяването на добросъвестно получено парично обезщетение за безработица е регламентирано в чл. 54е, ал. 1 и ал. 3 от КСО. Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата без лихва до изтичане на срока за доброволно погасяване на задължението за следните периоди:

- за периода на полученото обезщетение за оставане без работа поради незаконно уволнение, определено съгласно нормативен акт, като в 7-дневен срок от изплащане на обезщетението за оставане без работа поради незаконно уволнение осигурителят е длъжен да представи копия от съдебното решение и платежните документи в съответното териториално поделение на НОИ;
- за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България, или пенсия за старост в друга държава, пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168;
- за периода, за който лицето е получило парично обезщетение за временна неработоспособност, за бременност и раждане или обезщетение за оставане без работа, определено съгласно нормативен акт.

Правото и редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на съпругите (съпрузите) на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им от едно в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си правоотношения, както и на безработните съпруги (съпрузи) на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии е регламентирано в чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица. Размерът на месечното обезщетение за безработица на тази категория лица за 2017 г. е 340 лв. и се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България.

Обезщетението се изплаща от НОИ за сметка на държавния бюджет, от датата на преместването/заминаването на военнослужещия, ако безработната/ият съпруга/съпруг се е регистрирала/л в Агенцията по Заетостта в срок до един месец от датата на преместването/заминаването. На безработните съпруги на преместените военнослужещи обезщетението се изплаща за периода, през който не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване, но за не повече от 12 месеца. На безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международна операция/мисия обезщетението се изплаща за периода на участие в операцията/мисията.

Паричните обезщетения за безработица се изплащат от Националния осигурителен институт на лицата по декларирани от тях лична банкова сметка.

Изплащането на паричното обезщетение се прекратява, когато лицето започне да упражнява трудова дейност, за която подлежи на задължително осигуряване по КСО, прекрати регистрацията си в АЗ, придобие право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България (вкл. пенсия в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО) или пенсия за старост в друга държава, както и в случай че безработният почине.

2. Средни показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2017 г.

През 2017 г. средногодишният брой на осигурените лица за фонд „Безработица“ е 2 526 804 лица, което е увеличение с 46 149 лица (с 1,9%) спрямо осигурените през 2016 г.

Броят на регистрираните¹⁶ през 2017 г. в бюрата по труда безработни лица е с 47 955 (16,8%) по-малко спрямо предходната година, като средногодишният им брой възлиза на 236 752 лица. Относителният дял на безработните жени през 2017 г. е 55,1%, а на мъжете – 44,9%. Средногодишното равнище на безработицата за страната е 7,2%, като отбелязва намаление с 1,5 процентни пункта спрямо предходната година. Това е най-ниско достигнатото равнище за последните девет години.

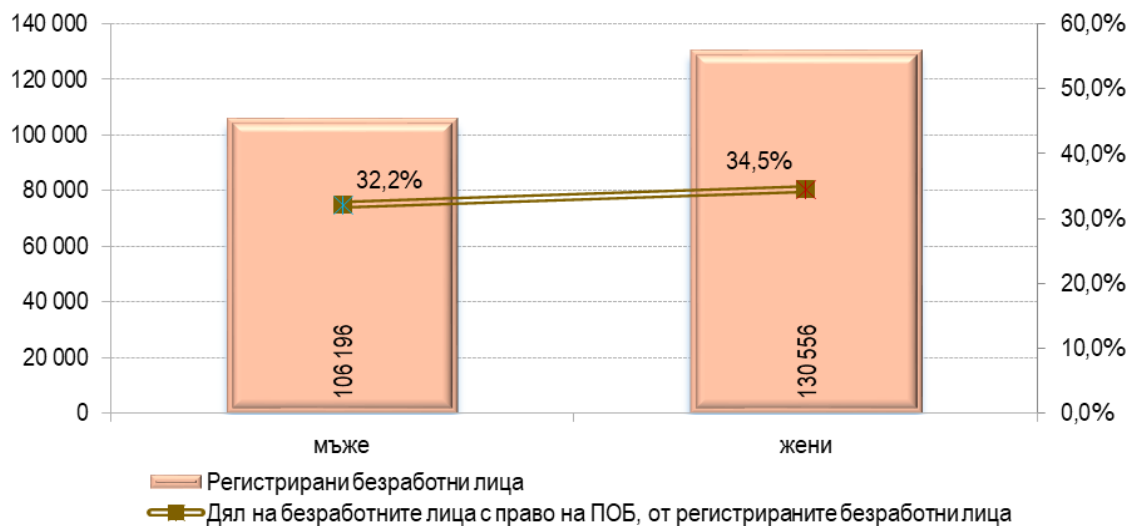
Според разпределението по възраст традиционно най-голям дял (26,7 на сто през 2017 г.) заемат безработните лица над 55-годишна възраст, следвани от групата от 50 до 54 годишните с дял от 12,7 на сто. Въпреки, че лицата в тези възрастови групи изпитват съществени трудности при намирането на работа, то през отчетната година дялът им се свива, съответно с 0,7 п. п. и 0,6 процентни пункта на годишна база за сметка на останалите групи. Общата тенденция на снижаване на регистрираните безработни лица е показателна и от факта, че в разпределението по възраст всички групи отбелязват намаление спрямо 2016 година, като най-значимо е намалението при групите на лицата от 50 до 54 годишна възраст и над 55-годишна възраст, съответно с 20,2% и 19,2%.

Таблица № 17 : Осигурени лица за безработица, регистрирани безработни лица и безработни лица с право на парични обезщетения за безработица през 2017 г.

Показатели	Осигурени лица за фонд „Безработица“		Регистрирани безработни лица		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ	
	брой	%	брой	%	брой	%
Брой лица, в т.ч.	2 526 804	100,0%	236 752	100,0%	79 207	100,0%
По пол						
Мъже	1 281 506	50,7%	106 196	44,9%	34 196	43,2%
Жени	1 245 298	49,3%	130 556	55,1%	45 011	56,8%
По възраст						
до 19 г.	14 452	0,6%	2 064	0,9%	49	0,1%
от 20 до 24 г.	124 007	4,9%	10 908	4,6%	2 265	2,9%
от 25 до 29 г.	233 440	9,2%	20 690	8,7%	7 137	9,0%
от 30 до 34 г.	270 378	10,7%	26 092	11,0%	9 796	12,4%
от 35 до 39 г.	302 264	12,0%	27 700	11,7%	10 399	13,1%
от 40 до 44 г.	347 043	13,7%	27 786	11,7%	10 680	13,5%
от 45 до 49 г.	329 597	13,0%	28 260	11,9%	10 213	12,9%
от 50 до 54 г.	291 669	11,5%	30 127	12,7%	10 101	12,8%
над 55 г.	613 954	24,3%	63 125	26,7%	18 567	23,4%

През 2017 г. средногодишният брой на регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица (ПОБ) е 79 207 броя или с 9,8% по-малко спрямо 2016 г. (87 837). Дялът им от общия брой на регистрираните безработни лица е 33,5%, а разпределението по пол е показано във фигура № 14:

¹⁶ Източник на данните за броя на регистрираните безработни лица и за равнището на безработица е АЗ

Фигура № 14 : Дял на безработните лица с право на ПОБ, от регистрираните безработни през 2017 г. (по пол)

Анализът на данните *по възрастови групи* показва намаление на безработните лица с право на ПОБ във всички групи възрасти в сравнение с 2016 г., с изключение на групата на лицата на възраст до 19 г., където се отчита минимално нарастване на броя им с 2 на сто. И през 2017 г. най-много регистрирани безработни лица с право на обезщетение (18 567 бр., или 23,4%) са във възрастовата група над 55 години. Следващите по големина групи са във възрастовия интервал от 40 до 44 г. (10 680 бр., или 13,5%) и от 35 до 39 г. (10 399 бр., или 13,1%). Значителен спад на безработните се забелязва в групата на 50 – 54-годишните (10 101 бр., или 12,8%), те са с 15,9% по-малко спрямо 2016 г. Безработните лица до 29-годишна възраст са 9 451 бр., или 12% от общата съвкупност. Продължилата няколко години тенденция на намаление на делът на безработните младежи с право на ПОБ беше прекъсната през 2017 г., като е отчетено увеличение на делът им с 0,3 п. п. спрямо 2016 г. (11,7%).

За осигурителната система и поддържането на финансова стабилност на фондовете на ДОО от съществено значение е разширяването на активните и превантивните мерки на пазара на труда, целево насочени към социално-икономическата интеграция на рисковите групи безработни – младежи до 29 години, хора с трайни увреждания, лица с ниска професионална квалификация или ниско образование, както и към безработните над 50 години и лицата в предпенсионна възраст, особено с оглед повишаването на пенсионната възраст.

*Средният размер*¹⁷ на паричното обезщетение за безработица общо за страната през 2017 г. е 395,70 лв. и е с 16,3% по-висок спрямо предходната година. За нарастването от 55,32 лв. влияние оказва увеличението на минималната работна заплата от началото на 2017 г. (с 9,5 на сто), ръста на осигурителните доходи на осигурените лица, а също и нарастващия брой на безработните лица с право на парично обезщетение за безработица по европейски регламенти (от 1 914 бр. през 2016 г. на 3 033 бр. през 2017 г.), чийто среден размер е 1 276,72 лв. и е над три пъти по-висок от общия среден размер на ПОБ.

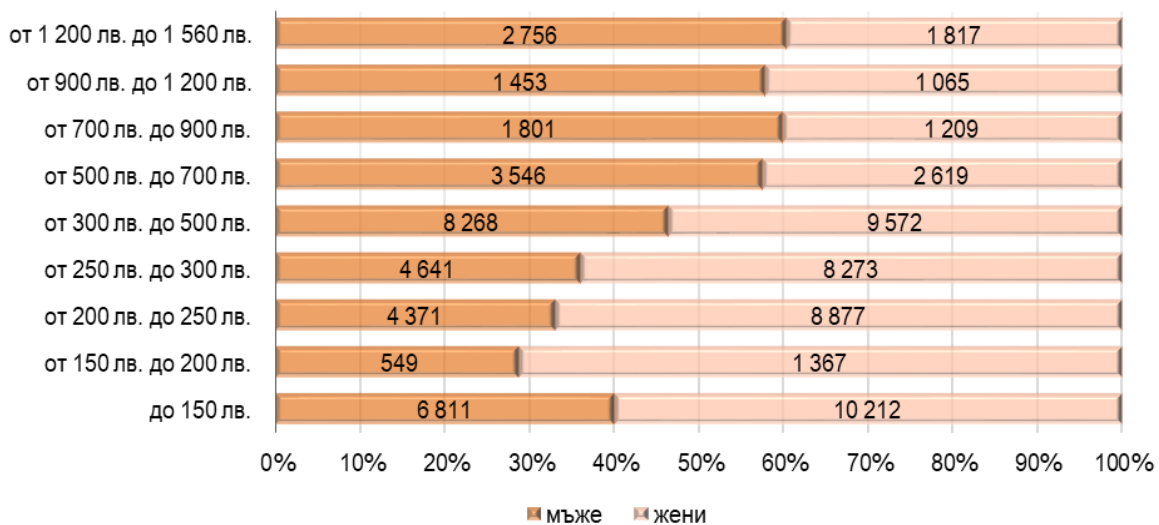
Данните за разпределението по пол показват запазване на тенденцията по отношение на наличие на значителна разлика в средния размер на обезщетението. *Мъжете* получават средно по 453,57 лв., а *жените* 351,71 лв. Разликата между тях е 101,86 лв. и продължава да нараства, като е със 17,11 лв. повече спрямо нивото ѝ от 2016 г. (84,75 лв.).

Според разпределението *по области* най-голям размер средномесечно обезщетение са получили безработните лица в *София-град* – 582,00 лв., а най-малък в *област Сливен* – 315,70 лв.

¹⁷ Източник на данните за средните размери на ПОБ е Регистър „ПОПДОО“, НОИ

Традиционно София-град остава областта с най-добри показатели по отношение на разпределението по пол, като средният размер на обезщетението за безработица при мъжете е 661,83 лв., а при жените 552,83 лв. С най-ниски обезщетения са мъжете в област Сливен – 346,21 лв., и жените в област Силистра – 283,03 лв.

Разпределението по групи месечни размери на паричните обезщетения показва, че средно през годината най-много са регистрираните безработни с размер на паричното обезщетение от 300 до 550 лв. Те са 17 840 души, или 22,5% от всички регистрирани с право на обезщетение през 2017 г. От тях делът на жените е 53,7 на сто, а на мъжете – 46,3 на сто. Другите три по-големи групи безработни лица са с размер на обезщетението до 150 лв. (17 023 души, или 21,5%), от 200 до 250 лв. (13 248 души, или 16,7%) и от 250 до 300 лв. (12 914 души, или 16,3%). Значително по-малко са безработните в групите с високи месечни размери на паричното обезщетение в границите от 900 до 1 200 лв. и от 1 200 до 1 560 лв. Те са съответно 2 518 и 4 573 души.

Фигура № 15 : Регистрирани безработни лица с право на обезщетение, разпределени по размер на ПОБ и по пол, през 2017 г.

Условията на пазара на труда през 2017 г. се подобряват, като това е все по-ясно видимо и на регионално ниво. Равнището на безработица по области е в широк диапазон (от 2,2% в София-град, до 17,4% във Видин) и все още има области в страната, които не са достигнали нивото на пазара на труда от преди кризата, а в отделни общини в Северозападна и в Северна централна България нивото на безработица е изключително високо. Разпределението на безработните с право на обезщетение по области през 2017 г. показва, че най-голяма е концентрацията в София-град – 11 063 бр. (14%), Пловдив 6 843 бр. (8,6%) и Бургас 5 567 бр. (7%). Най-малък брой регистрирани с право на ПОБ има в областите Видин с 848 бр., Габрово и Монтана с по 1 286 лица.

През 2017 г. делът на безработните жени с право на ПОБ е по-висок спрямо този на мъжете в 27 области. Единствената област с по-висок дял на мъжете с право на обезщетение за безработица е Силистра (52,6%). Най-висок дял на жените се наблюдава в областите Бургас (65,7%), Варна (62,6%) и Кърджали (59,7%).

От получаващите парични обезщетения според степента на образование най-многобройна е групата на безработните със средно образование. Те наброяват 46 660 души и представляват 58,9% от всички получаващи обезщетение. Следва групата на висшистите с квалификационна степен доктор, магистър, бакалавър и специалист, общо 18 551 души, или 23,4%, следвана от лицата с основно образование – 11 687 бр. (14,7%). От получаващите обезщетение 1 425 лица (1,8%) са с начално образование, а 893 лица (1,1%) са без образование.

В структурата на безработните лица с право на парично обезщетение според образователния ценз, през 2017 г. се отчита намаление при броя на безработните, спрямо 2016 г., във всички групи с изключение на лицата без образование, които са със 111 повече (ръст от 14,2%). Делът на безработните със средно образование (58,9%), които са най-голямата група, намалява с 0,5 п.п. спрямо 2016 г. (59,4%). Намаление е отчетено и при броя на безработните с висше образование, но делът им в структурата на безработните лица с право на парично обезщетение нараства на 23,4% при 22,7% през 2016 г. Според официалната статистиката на АЗ най-високият коефициент на безработица е сред хората без квалификация или с много ниска квалификация. При получаващите ПОБ тенденцията е различна, тъй като лицата с начално и без образование са най-често дълготрайно безработни и те спират да получават обезщетение след определен период.

След извършената промяна в разпределението по *продължителност на осигурителния стаж*, от който зависи срокът за изплащане на паричните обезщетения за безработица, при регистрираните безработни лица с право на ПОБ, през 2017 г. най-голям брой (27 121 лица, или 34,2%) попадат в групата с продължителност *над 12 години* осигурителен стаж. Другата голяма група е тази на лицата с *до 3 години* осигурителен стаж (17 259 бр. или 21,8%), които срещат трудности в намирането на работа поради липсата на достатъчно професионален опит и адекватна на търсенето квалификация.

Средномесечно през 2017 г. *новорегистрираните безработни* с право на обезщетение са 12 324 лица. В сравнение с 2016 г., когато са били 12 985 лица, те са намалели с 5,1 на сто. Средно за годината делът на жените е бил 57,7%, а на мъжете – 42,3%.

Най-много безработни с право на обезщетение са регистрирани през м. октомври (15 892) и през м. януари (15 589), а най-малко през м. април (9 336) и м. май (9 650), което се дължи на сезонната заетост.

Средно за годината са *прекратени обезщетенията* на 14 024 безработни лица, или с 8,1% по-малко отколкото през 2016 г. Най-много прекратени обезщетения има през м. февруари (16 219), а най-малко – през м. декември (12 253).

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2017 г.

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е основен годишен финансов план или финансовата рамка на социалноосигурителната система. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Законът за бюджета на ДОО за 2017 г. съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, бюджетите на фондовете: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. С него се приемат като приложения и годишните бюджети на „Учителския пенсионен фонд“ и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, които не се включват в консолидирания бюджет на ДОО.

Фигура № 16 : Бюджетна структура на ДОО

Основните макроикономически показатели, заложи в средносрочната бюджетна прогноза за периода 2017 – 2019 г., действащата нормативна уредба и реализираните политики през годината, определят рамката на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обуславят неговото изпълнение.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ – да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действителен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2017 г. показва следното:

- ❖ *Планираните приходи* (без трансфери) са 5 651 988,0 хил. лв., а *планираните разходи* (без трансфери) са 10 366 531,0 хил. лв. Съгласно Закона за бюджета на ДОО, бюджетът на държавното обществено осигуряване в края на годината трябва да завърши с нулев остатък, който се формира от приходите, разходите и сумите на трансферите. Изпълнението на бюджета на ДОО за 2017 г. (без трансферите) показва, че са постъпили 6 023 047,0 хил. лв. приходи, или изпълнението на плана е 106,6 на сто, а са изразходвани 10 558 597,9 хил. лв. или 101,9 на сто от плана.
- ❖ В края на годината е реализиран остатък по валутните сметки на НОИ в размер на 543,8 хил. лв.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджета на ДОО за 2017 г. по отделните части на бюджетната структура, са детайлно представени в следващите части на анализа.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2017 г.

В приходната си част консолидираният бюджет на ДОО за 2017 г. се реализира при следните социалноосигурителни политики и параметри:

- Увеличи се размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ с един процентен пункт. За работещите при условията на трета категория труд осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ през 2017 г. е 18,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при

съотношение – 10,46 за сметка на работодателя и 8,34 за сметка на работника и 13,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 7,66/6,14. За работещите при условията на първа и втора категория труд и за лицата по чл. 69а от КСО осигурителната вноска стана 21,8 на сто за лицата родени преди 1 януари 1960 г. (за осигурител и осигурен съответно е 13,46 и 8,34) и 16,8 на сто за родените след 31 декември 1959 г. (за осигурител и осигурен – 10,66 и 6,14).

- Размерът на осигурителната вноска за лицата осигурени във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се увеличи с 20 процентни пункта – от 40,8 на сто на 60,8 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. и от 35,8 на сто на 55,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г.
- Размерите на осигурителните вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“ (3,5%) и фонд „Безработица“ (1%), както и съотношението (60:40) при разпределянето им между осигурител и осигурено лице се запазиха на нивата от предходната година.
- Осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са диференцирани между 0,4 и 1,1 на сто, според степента на риска за икономическата дейност и са изцяло за сметка на работодателя, съгласно приложение № 2 към чл. 15 от ЗБДОО за 2017 г.
- Диференцираният минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, съобразно облагаемия им доход за 2015 г., се повиши и е съответно 460 лв., 500 лв., 550 лв. и 600 лв. по скала, определена в чл. 9 от ЗБДОО за 2017 г. Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2015 г., както и за започналите дейност през 2016 и 2017 г. е 460 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители не е променен спрямо 2016 г. – определен е в размер на 300 лв.
- Максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица също е без промяна от предходната година – 2 600 лв.
- За 2017 г. се определи приход в бюджета на НОИ 1,5 на сто от приходите на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ за дейностите по чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.
- За 2017 г. не се внасят вноски за фонд „ГВРС“ и се запазва максималният размер на гарантираните вземания – 1 200 лв. Отпадна внасянето на осигурителни вноски във фондовете на ДОО върху обезщетенията, изплащани от фонд „ГВРС“, които бяха за сметка на фонда.

Приходите по осигурителните фондове на ДОО се набират основно от осигурителните вноски, плащани от работодатели, работници и служители, и от самоосигуряващите се лица. Сумата на приходите от осигурителни вноски за всеки един от осигурителните фондове се определя въз основа на осигурителния доход, включващ всички доходи и възнаграждения от трудова дейност на осигурените лица. Броят на осигурените лица, средните осигурителни доходи, размерът на осигурителните вноски и процентът на събираемост са основни параметри, определящи приходите на общественото осигуряване. Те от своя страна, са пряко свързани с демографските и икономически условия в страната.

❖ **Общият брой на осигурените лица, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2017 г. е 2 779 820, при планирани 2 767 313 или с 12 507 души повече.**

Работещите по трудов договор общо от I-ва, II-ра и III-та категория труд представляват 84,4% от осигурените в ДОО лица. Техният брой през 2017 г. е с 13 971 души повече от планирания и се дължи основно на по-високия отчетен брой осигурени лица от втора категория

труд. Броят на заетите от втора категория труд е 113 621 души и са с 20 567 повече от планираните, като делът им в общата съвкупност е 4,9%. Работещите при условията на трета категория труд заемат традиционно най-голям дял (94,9%), като наброяват 2 224 431 души и са с 6 421 по-малко спрямо планираните 2 230 852 души. И в броя на заетите от първа категория труд е отчетено намаление (със 175 лица по малко от очакваното), а техният дял е 0,3%.

Държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“ са общо 128 498 души, което е с 2 306 по-малко спрямо плана. Делът им в структурата на осигурените в ДОО лица е 4,6%.

Работещите без трудови правоотношения (осигурени от възложители по граждански договори и членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията) са 54 930 души (с 9 142 души по-малко от предвиденото в плана) и заемат дял от 2,0% в структурата на осигурените лица.

Лицата, включени в *програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта* и осигурени на това основание са 574 души (0,02% от осигурените в ДОО).

Броят на *лицата осигурени за собствена сметка*, за които са постъпили вноски е 251 003 (9,0% от всички осигурени лица), при планирани 232 458, или със 7,9% повече. От тях 60,9% или 152 861 (при план 123 706) са избрали да се осигуряват за всички социални рискове и 39,1% или 108 752 (при план 98 142) се осигуряват само за пенсия.

Таблица № 18 : Структура на осигурените лица

Показатели	2017 г.	2016 г.
Работещи по трудов договор от I, II и III категория труд	84,4%	83,9%
- I категория труд	0,3%	0,3%
- II категория труд	4,8%	4,8%
- III категория труд	94,9%	94,9%
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	4,6%	4,9%
Работещи без трудови правоотношения	1,9%	2,0%
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	0,03%	0,04%
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	0,02%	0,03%
Самоосигуряващи се лица	9,0%	9,0%
- осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	60,9%	60,9%
- осигурени само за пенсия	39,1%	39,1%
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА – ОБЩО	100,0%	100,0%

Сравнителният анализ на отделните категории осигурени лица на база предходната 2016 г. показва следните тенденции:

- Общият брой на *осигурените лица* през 2017 г. нараства с 14 682 лица.
- *Работещите по трудов договор* общо в трите категории труд отбелязват ръст от 1% или с 23 601 души. В процентно изражение най-голямо е увеличението при работещите в условията на втора категория труд – с 1,7% (с 1 901 души), следвано от трета категория с 1% (с 21 809 души). А при работещите в условията на първа категория се наблюдава намаление от 1,6% или със 109 души.
- Намаление с 5,6 на сто се наблюдава в броя на *държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“*.
- *Работещите без трудови правоотношения* (членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения и осигурени от възложители по граждански договори) са с 2 045 души или 8,5 на сто по-малко в сравнение с 2016 г.
- Значително намаление, с 37,5% има при *лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта*.
- Спрямо предходната година е отчетен ръст от 0,4 на сто или с 1 069 души повече в

съвкупността на *самоосигуряващите се*. Увеличението се дължи основно на нарастването на броя на самоосигуряващите се земеделски стопани и тютюнопроизводители с 8 315 души или с 44,5%, докато при останалите самоосигуряващи се лица има намаление със 7 246 или 7,2%.

Таблица № 19 : Осигурени в ДОО лица и средномесечен осигурителен доход на база приходи от осигурителни вноски

Показатели	2017 г.				2016 г.	
	ПЛАН – ЗБДОО		Отчет		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 767 313	766,09	2 779 820	824,36	2 765 138	747,72
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 330 844	781,21	2 344 815	852,41	2 321 214	768,62
- осигурени от първа категория труд	6 938	1 289,73	6 763	1 465,32	6 872	1 274,07
- осигурени от втора категория труд	93 054	961,67	113 621	1 019,48	111 720	947,33
- осигурени от трета категория труд	2 230 852	772,10	2 224 431	842,01	2 202 622	757,98
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	130 804	1 134,92	128 498	1 209,06	136 097	1 146,40
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	976	374,91	938	274,27	987	273,52
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	9 135	442,90	574	410,58	918	289,35
Осигурени от възложител лица (само за пенсия), работещи без трудови правоотношения	63 096	464,80	53 992	323,96	55 988	305,34
Самоосигуряващи се лица	232 458	503,05	251 003	476,02	249 934	439,13
Самоосигурени лица за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	114 015	528,09	130 517	519,75	134 402	467,66
Самоосигурени лица само за пенсия	94 107	525,23	74 470	501,25	77 831	453,14
Самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	9 691	300,00	22 344	312,03	17 807	309,19
Самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	14 645	300,00	23 672	310,31	19 894	307,86

❖ **Осигурителният доход е доходът, върху който се дължат осигурителни вноски, като той включва всички възнаграждения, включително начислените и неизплатени или неначислените, и други доходи от трудова дейност. Регламентира се ежегодно със закона за бюджета на ДОО в диапазон между минимален месечен размер, определен по категории или групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица.**

Осигурителният доход на осигурените от работодател лица представлява полученото, включително начисленото и неизплатено или неначисленото брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя. Включва всички доходи и възнаграждения, включително изплатеното от осигурителя възнаграждение за първите три работни дни от временната неработоспособност и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер. Минималният месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя се определя пропорционално на дните с възнаграждения/доходи, които са елемент на осигурителния доход. Минималният осигурителен доход за работниците и служителите, които работят в специализираните предприятия, трудово-лечебни бази и кооперации на хора с увреждания съгласно Закона за интеграция на хората с увреждания се определя на 50 на сто от минималния осигурителен доход за съответната икономическа дейност и квалификационна група професия.

Осигурителните вноски за държавните служители се дължат върху получените или начислени и неизплатени брутни месечни възнаграждения по служебни правоотношения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход и са за сметка на държавния бюджет. За държавните служители не се определят минимални осигурителни доходи, както при работниците и служителите наети по трудови правоотношения.

Самоосигуряващите се лица текущо през годината внасят авансово осигурителни вноски върху избран месечен осигурителен доход, който е в диапазона между минималния и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година. Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските стопани и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска дейност) се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ). Годишният осигурителен доход на самоосигуряващите се лица се формира като разлика между декларирания или определения с ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на съответната трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Върху годишния осигурителен доход се дължи окончателна осигурителна вноска в размера, определен за фонд „Пенсии“, фонд „Общо заболяване и майчинство“ за самоосигуряващите се лица, които са избрали да се осигуряват в този фонд и за ДЗПО в УПФ за родените след 31.12.1959 г.

Морските лица се осигуряват върху избран месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО за съответната година. Морските лица не са самоосигуряващи се по смисъла на КСО, но осигурителният им доход е обвързан с минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица.

Средният осигурителен доход на база постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2017 г. е 824,36 лв. (при план 766,09 лв.) или със 7,6 на сто по-висок от планирания и с 10,2 на сто по-висок от отчетения през 2016 г. (747,72 лв.).

ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

Общо *постъпилите приходи и трансфери* в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2017 г. са 10 580 846,6 хил. лв., при планирани 10 375 563,8 хил. лв., или *изпълнението на плана е 102 на сто*. В сравнение с предходната 2016 г. приходите са с 388 685,5 хил. лв., или с 3,8 на сто повече.

Постъпилите през годината *осигурителни приходи (без трансфери)* за ДОО са 6 023 047,0 хил. лв., при планирани 5 651 988,0 хил. лв. Общото преизпълнение на плана по приходите е с 371 059,0 хил. лв. (6,6 на сто). Преизпълнението се формира от постъпилите повече приходи от осигурителни вноски, които заемат преобладаващо място в общата структура на приходите (98,2 на сто) и преизпълнение на неданъчните приходи. В сравнение с 2016 г. приходите от осигурителни вноски са с 849 106,7 хил. лв., или с 16,8 на сто повече.

Финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи от 51,4 на сто през 2016 г. се повиши на 56,9 на сто през 2017 г.

Таблица № 20 : Постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2017 г.				2016 г.		% изпълнение през 2017 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2017 г.	Отчет за 2016 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни приходи	5 651 988,0	54,5%	6 023 047,0	56,9%	5 238 070,7	51,4%	106,6%	115,0%
Осигурителни вноски	5 614 738,0	99,3%	5 914 007,3	98,2%	5 064 900,7	96,7%	105,3%	116,8%
- работодатели /възложители	3 472 792,1	61,9%	3 645 715,6	61,6%	3 093 656,6	61,1%	105,0%	117,8%
- лични вноски от работници и служители	1 869 789,5	33,3%	1 992 042,4	33,7%	1 732 552,8	34,2%	106,5%	115,0%
- самоосигуряващи се	254 656,7	4,5%	254 792,3	4,3%	220 851,6	4,4%	100,1%	115,4%
- главница по ревизионни актове за начет от НАП	5 500,0	0,1%	2 351,8	0,04%	4 518,2	0,1%	42,8%	52,1%
- приходи от осигурителни вноски по чл. 4б, чл. 4в, чл. 157, ал. 7 от КСО и §51 от ЗИД на КСО	11 999,7	0,2%	19 105,3	0,3%	13 321,5	0,3%	159,2%	143,4%
Неданъчни приходи	38 315,0	0,7%	110 087,2	1,8%	174 227,0	3,3%	287,3%	63,2%
Приходи и доходи от собственост	6 840,0	17,9%	6 294,6	5,7%	6 296,0	3,6%	92,0%	100,0%
Глоби, санкции и наказателни лихви	5 200,0	13,6%	26 822,2	24,4%	22 801,7	13,1%	515,8%	117,6%
Други приходи	26 275,0	68,6%	76 970,4	69,9%	145 129,2	83,3%	292,9%	53,0%
Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-0,02%	-1 047,5	-0,02%	-1 057,0	-0,02%	98,4%	99,1%
Получени трансфери	4 723 575,8	45,5%	4 557 799,6	43,08%	4 954 090,36	48,6%	96,5%	92,0%
Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	325 085,9	6,9%	367 983,9	8,1%	346 638,70	7,0%	113,2%	106,2%
Допълнителен трансфер от ДБ за покриване на недостига от средства	4 398 489,9	93,1%	4 185 655,9	91,8%	4 603 332,5	92,9%	95,2%	90,9%
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	-	339,7	0,01%	448,3	0,01%	-	75,8%
Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	-	10,6	-	9,9	-	-	107,1%
Трансфер от ЦБ за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	3 809,5	0,1%	3 661,0	0,1%	-	104,1%
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ОБЩО	10 375 563,8	100,0%	10 580 846,6	100,0%	10 192 161,0	100,0%	102,0%	103,8%

Приходи от осигурителни вноски

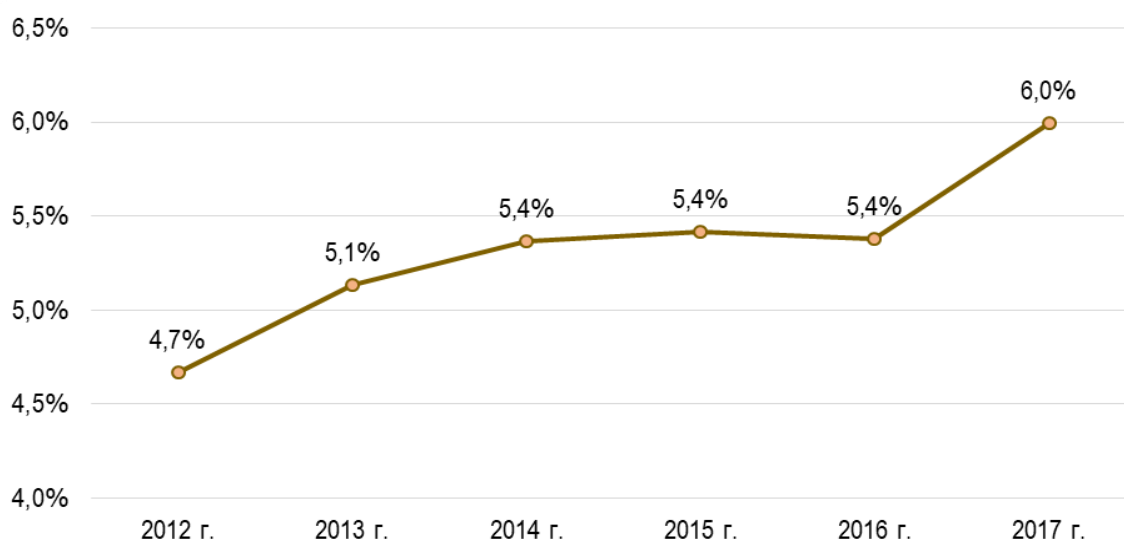
Приходите от осигурителни вноски се формират от вноски на работодатели/ възложители, осигурени лица (лични вноски) и от самоосигуряващи се лица.

Планираните в ЗБДОО за 2017 г. приходи от осигурителни вноски са 5 614 738,0 хил. лв., а са постъпили 5 914 007,3 хил. лв. или изпълнението на плана е 105,3 на сто. Преизпълнението с 299 269,3 хил. лв. се дължи от една страна на по-високия отчетен брой на осигурените лица (с 12 507 повече от плана или 0,5 на сто) и по-високия осигурителен доход (с 58,27 лв., или 7,6 на сто), а от друга – на постъпилите повече приходи от:

- осигурителни вноски за работници и служители от работодатели/ възложители – със 172 923,5 хил. лв. (5,0 на сто), като в т.ч. осигурителните вноски за трудова злополука и професионална болест са с 56 496,8 хил. лв. повече от планираните (35,4 на сто);
- лични вноски от работници и служители – със 122 252,9 хил. лв. (6,5 на сто);
- осигурителни вноски по чл. 4б, чл. 4в и чл. 157, ал. 7 от КСО и § 51 от ЗИД на КСО в размер на 7 105,6 хил. лв. повече от планираните.

Постъпилите през 2017 г. приходи от осигурителни вноски надвишават с 849 106,7 хил. лв. или с 16,8 на сто същите през 2016 г. (5 064 900,7 хил. лв.). За по-високите приходи от осигурителни вноски в сравнение с предходната година основен принос има повишението на минималната работна заплата от 1 януари 2017 г. с 9,5 на сто. Вследствие на новия размер на минималната работна заплата (460 лв.), минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии нараснаха средно с 2,6% спрямо 2016 г.

Основен измерител на общото осигурително участие е съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт. Показателят продължава възходящата си тенденция от последните години, като през 2017 г. (6,0 на сто) отбелязва увеличение с 0,6 процентни пункта спрямо предходната година.

Фигура № 17 : Приходи от осигурителни вноски към БВП (%)

Елементи на приходите от осигурителни вноски

1. *Вноските от работодатели/ възложители* за наетите от тях лица заемат най-голям дял (61,6%) в структурата на общите приходи от осигурителни вноски. През 2017 г. те възлизат на 3 645 715,6 *хил. лв.*, при план 3 472 792,1 *хил. лв.* или изпълнението на плана е *105,0 на сто*. В сравнение с 2016 г. постъпилите приходи са с 552 058,9 *хил. лв.* или със *17,8 на сто повече*. В приходите от осигурителни вноски от работодатели са включени преведените суми за работещите по трудов договор от първа, втора и трета категория труд, държавните служители и наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, работещите без трудово правоотношение и други.

▪ В структурата на приходите от осигурителни вноски от работодатели/ възложители, най-съществен дял (72,2%) имат постъпленията за *работещите по трудов договор* от I-ва, II-ра и III-та категория труд. През 2017 г. тези приходи са в размер на 2 631 746,5 *хил. лева*. От тях 2 423 925,2 *хил. лв.* са вноските за работещите при условията на трета категория труд (107,5 на сто изпълнение на плана) и 207 821,3 *хил. лв.* за лицата, работещи при условията на първа и втора категория труд (125,6 на сто изпълнение). Общо *изпълнението на плана е 108,7 на сто*, като преизпълнението се дължи на постъпилите със *169 096,9 хил. лв. повече* за осигурените от трета категория труд и с *42 418,4 хил. лв. повече* за осигурените от първа и втора категория труд. Отчетеният *средномесечен осигурителен доход* за осигурените от най-масовата трета категория труд е *842,01 лв.*, при план 772,10 *лв.* Нарастването спрямо плана е с *9,1 на сто*, а спрямо предходната 2016 г. – с *11,1 на сто*. Ръст на средномесечния осигурителен доход спрямо планирания се отчита и при другите две категории осигурени лица. За работещите при условията на *първа категория труд*, отчетеният средномесечен осигурителен доход е *1 465,32 лв.* (при план 1 289,73 *лв.*) и нараства с *15,0 на сто* спрямо 2016 г., а за работещите при *втора категория* – *1 019,48 лв.* (при план 961,67 *лв.*) или повишението е със *7,6 на сто*.

▪ Приходите от осигурителни вноски за *държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“*, са в размер на 778 381,9 *хил. лв.*, при планирани 801 876,0 *хил. лв.* или *97,1 на сто* изпълнение. Делът им в структурата на вноските от работодатели/ възложители е *21,4%*. В сравнение с 2016 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (т. е. за сметка

на ДБ), постъпленията са със *198 806,0 хил. лв.* (с 34,3 на сто) повече. Една от основните причини за нарастването е повишението на осигурителната вноска за лицата, осигурени във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, с 20 процентни пункта от началото на 2017 г.

- Постъпленията от осигурителни вноски за работещите *без трудови правоотношения* са в размер *16 931,4 хил. лв.*, при планирани – 28 956,4 хил. лв. Отчетените приходи от осигурителни вноски за тази категория осигурени лица са с 1 434,1 хил. лв. или 9,3 на сто повече от същите през 2016 г. Приходите от осигурителни вноски за *членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията* през 2017 г. са 313,6 хил. лв. и са със 131,6 хил. лв. по-малко от планираните и с 1,3 хил. лв. повече от отчетените през 2016 г.

- Приходите от осигурителните вноски за фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, дължими за лица, които не са работили поради предвидени в КСО обективни причини (незаконно недопускане или отстраняване от работа или оставане без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи, непредоставена от осигурителя подходяща работа на трудоустроени лица и пр.) възлизат на *1 290,1 хил. лв.*, като изпълнението на плана е *37,9 на сто.*, а в сравнение с 2016 г. са с 1,3 хил. лв. по-малко. За тези лица осигурителната вноска е изцяло за сметка на работодателя и е в размера за фонд „Пенсии“ и съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

- Постъпленията от осигурителни вноски за лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, са в размер на *290,0 хил. лв.*, което е едва 5,8 на сто от планираните 5 035,8 хил. лв. и с 18,7 хил. лв. по-малко от отчетеното през 2016 г. (308,7 хил. лв.).

- Планираните приходи от осигурителни вноски върху средствата за социални разходи са *49 495,2 хил. лв.* С промените в КСО, направени със Закона за бюджета на ДОО за 2017 г. върху средствата за социални разходи се внасят осигурителни вноски за всички фондове на ДОО, в зависимост от категорията труд на лицата и вида на осигуряването им, а не само за фонд „Пенсии“, фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ и за ДЗПО. Поради тази причина те са отчетени при общите приходи от осигурителни вноски, в зависимост от вида на осигурените лица.

- Осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за лицата, осигурени за инвалидност, старост, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност са *215 903,3 хил. лв.*, което е с 35,4 на сто над планираните 159 406,5 хил. лв. и с 10,1 на сто повече спрямо отчетените през 2016 г.

2. Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения заемат второ място в структурата на приходите от осигурителни вноски (33,7%). През 2017 г. са постъпили *1 992 042,4 хил. лв.* вноски от работници и служители, като изпълнението спрямо плана е 106,5 на сто. В сравнение с предходната година постъпленията от личните вноски на работници и служители са нараснали с *259 489,6 хил. лв.* или с 15,0 на сто.

Таблица № 21 : Приходи от осигурителни вноски

Показатели	2017 г.				2016 г.		% изпълнение през 2017 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2017 г.	Отчет за 2016 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни вноски от работодатели / възложители	3 472 792,1	61,9%	3 645 715,6	61,6%	3 093 656,6	61,1%	105,0%	117,8%
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	2 420 231,2	69,7%	2 631 746,5	72,2%	2 240 202,0	72,4%	108,7%	117,5%
- III-та категория труд	2 254 828,3	93,2%	2 423 925,2	92,1%	2 057 890,6	91,9%	107,5%	117,8%
- I-ва и II-ра категория труд	165 402,9	6,8%	207 821,3	7,9%	182 311,4	8,1%	125,6%	114,0%
2. Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	801 876,0	23,1%	778 381,9	21,4%	579 575,9	18,7%	97,1%	134,3%
3. Осигурителни вноски за работещите без трудови правоотношения	28 956,4	0,8%	16 931,4	0,5%	15 497,3	0,5%	58,5%	109,3%
4. Осигурителни вноски за членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията	445,2	0,01%	313,6	0,01%	312,2	0,0%	70,4%	100,4%
5. Осигурителни вноски за Ф „ТЗПБ“ за лицата, осигурени за трудова злополука и проф. болест от работодатели - от 0,4 до 1,1%	159 406,5	4,6%	215 903,3	5,9%	196 111,4	6,3%	135,4%	110,1%
6. Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образование и ЗДСл.	3 588,9	0,1%	858,8	0,0%	925,7	0,0%	23,9%	92,8%
7. Осигурителни вноски за ф „Пенсии“ и ф „Пенсии за лицата по чл. 69“, поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	3 400,8	0,1%	1 290,1	0,0%	1 291,3	0,0%	37,9%	99,9%
8. Осигурителни вноски за включените в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	5 035,8	0,1%	290,0	0,0%	308,7	0,0%	5,8%	93,9%
9. Осигурителни вноски, дължими за периоди преди 1.01.2005 г.	200,0	0,01%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0%	-
10. Осигурителни вноски върху средствата за социални разходи	49 495,2	1,4%	0,0	0,0%	59 263,1	1,9%	0,0%	0,0%
11. Осигурителни вноски върху изплатени гарантирани вземания от фонд “ГВРС”	156,2	0,004%	0,0	0,0%	168,9	0,01%	0,0%	0,0%
Лични осигурителни вноски	1 869 789,5	33,3%	1 992 042,4	33,7%	1 732 552,8	34,2%	106,5%	115,0%
Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица	254 656,7	4,5%	254 792,3	4,3%	220 851,6	4,4%	100,1%	115,4%
1. Осигурени само за пенсия	87 772,4	34,5%	64 846,4	25,5%	57 317,6	26,0%	73,9%	113,1%
2. Осигурени само за пенсия земеделски стопани и тютюнопроизводители	7 808,2	3,1%	12 760,9	5,0%	9 953,4	4,5%	163,4%	128,2%
3. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица)	132 146,6	51,9%	146 605,2	57,5%	128 853,1	58,3%	110,9%	113,8%
4. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица) земеделски стопани и тютюнопроизводители	6 412,1	2,5%	15 067,6	5,9%	11 286,9	5,1%	235,0%	133,5%
5. Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица при год. изравняване / облагане на доходите за предходната година	3 000,0	1,2%	2 022,6	0,8%	1 753,2	0,8%	67,4%	115,4%
6. Осигурителни вноски за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО	17 517,4	6,9%	13 489,6	5,3%	11 687,4	5,3%	77,0%	115,4%
Главница по ревизионни актове за начет от НАП	5 500,0	0,1%	2 351,8	0,04%	4 518,2	0,1%	42,8%	52,1%
Осигурителни вноски по чл. 4б, чл. 4в, чл. 157, ал. 7 от КСО и §51 от ЗИД на КСО	11 999,7	0,2%	19 105,3	0,3%	13 321,5	0,3%	159,2%	143,4%
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	5 614 738,0	100,0%	5 914 007,3	100,0%	5 064 900,7	100,0%	105,3%	116,8%

3. Отчетените приходи от осигурителни вноски общо от *самоосигуряващи се лица* за 2017 г. са в размер *254 792,3 хил. лв.*, при планирани – *254 656,7 хил. лв.* В тях са включени и постъпилите осигурителни вноски през годината за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование и за недостигащия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на

самоосигуряващите се лица. В сравнение с 2016 г. при приходите от осигурителни вноски от лицата осигурени за собствена сметка е отчетен ръст от 15,4 на сто или с 33 940,7 хил. лв. повече. Тези приходи заемат дял от 4,3% в общите приходи от осигурителни вноски през 2017 г. Увеличените приходи от вноски са в следствие на по-високия брой на *самоосигуряващите се лица* през 2017 г. (с 1 069 или 0,4 на сто повече спрямо предходната година) и нарастването на *средния осигурителен доход* – 476,02 лв., който е с 8,4% на сто по-висок от отчетения през 2016 г. (439,13 лв.). Ръстът на средния осигурителен доход спрямо предходната година се дължи на нормативно определения по-висок минимален осигурителен доход за тази група лица (с изключение на земеделските стопани и тютюнопроизводители, за които минималния осигурителен доход се запази на нивото на предходната година).

▪ В приходите от осигурителни вноски на *самоосигуряващите се лица* най-висок относителен дял (57,7%) заемат приходите за лицата, *осигуряващи се за всички осигурени социални рискове*, без ТЗПБ и безработица. Вноските от тази категория лица са 146 605,2 хил. лв. и са със 17 752,1 хил. лв. или 13,8% повече от отчетените през предходната година. *Броят на лицата*, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове за своя сметка през 2017 г. е 130 517 души, което е с 3 885 осигурени лица по-малко в сравнение с 2016 г. *Средният осигурителен доход* върху който са постъпвали осигурителни вноски (519,75 лв.), е с 11,1 на сто по-висок от този през 2016 г. (467,66 лв.).

▪ Приходите от осигурителни вноски за *регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители*, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица, са 15 067,6 хил. лв. (с 3 780,7 хил. лв. или 33,5 на сто повече от същите за 2016 г.). Регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, които са се осигурявали във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“, са 22 344 души и са с 4 537 души или 25,5 на сто повече от броя им през предходната година. Те са внасяли осигуровки върху *среден доход* в размер на 312,03 лв., който е с 2,84 лв. по-висок от този през 2016 г.

▪ Постъпленията от осигурителни вноски за *самоосигуряващите се лица, осигурени само за пенсия* възлизат на 64 846,4 хил. лв. и са със 7 528,8 хил. лв. повече от отчетените приходи за тази категория лица през 2016 г. Броят на лицата *осигурени за собствена сметка само за пенсия* през 2017 г. е 74 470 и спрямо 2016 г. е намалял с 3 361 души или с 4,3 на сто. *Средният осигурителен доход* на избралите да се осигуряват *само за пенсия* е 501,25 лв. или с 48,11 лв. повече от предходната година.

▪ Осигурителните приходи от *земеделските стопани и тютюнопроизводители*, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии“ през 2017 г. са 12 760,9 хил. лв. Те са с 4 952,7 хил. лв. (63,4%) повече от планираните и с 2 807,5 хил. лв. (28,2%) повече от 2016 г. Броят на осигурените *земеделски стопани и тютюнопроизводители* е 23 672 и е с 3 778 души повече от 2016 г. *Средният осигурителен доход* на тази категория лица през 2017 г. е 310,31 лв. и е с 2,45 лв. по-висок от този през 2016 г.

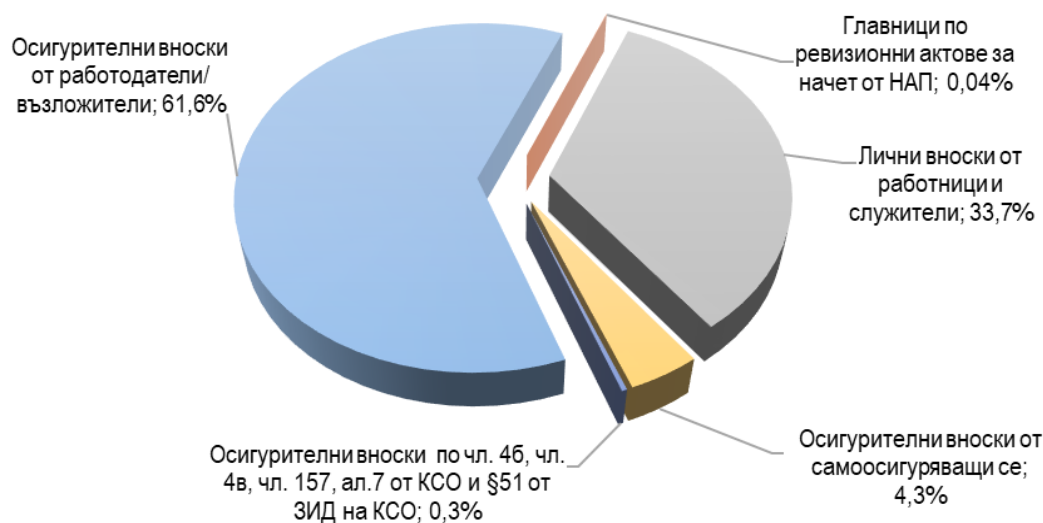
▪ След *годишното изравняване на осигурителния доход* за предходни години от *самоосигуряващите се лица*, през 2017 г. са постъпили 2 022,6 хил. лв., при планирани 3 000,0 хил. лв. или изпълнението на плана е 67,4 на сто. Приходите от осигурителни вноски във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“ от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довели дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 269,4 хил. лв. повече в сравнение с 2016 г.

▪ Приходите във фонд „Пенсии“ от лицата, завършили висше или полувисше образование, внесли *осигурителни вноски за откупуване на осигурителен стаж за времето на обучение и за лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ* по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО (на основание чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО) през 2017 г. са 13 489,6 хил. лв., което представлява 77,0 на сто от планираните и е с 15,4 на сто повече спрямо отчетените през 2016 г. Осигурителните вноски се изчисляват с процента, определен за фонд „Пенсии“ за родените преди 01.01.1960 г. (за 2017 г. 18,8%) върху минималния осигурителен доход за *самоосигуряващите се лица*, определен със ЗБДОО към

датата на внасянето на вноските (за 2017 г. – 460 лв.). Сумата на осигурителните вноски за един месец „закупен“ осигурителен стаж през 2017 г. е 86,48 лв. Възможността да заплатят осигурителни вноски за период до 5 години, може да се ползва от лицата, навършили изискуемата възраст за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, която през 2017 г. за мъжете е 64 години, а за жените 61 години. През 2017 г. общо 5 589 лица са закупили осигурителен стаж до 5 години и/или внесли за своя сметка осигурителни вноски за времето на обучението си. Броят им спрямо 2016 г. се е увеличил с 551 души. Средният брой недостигащ осигурителен стаж на едно пенсионирано лице през 2017 г. е 21,7 месеца, докато през 2016 г. е 22,3 месеца.

4. Постъпленията от главници по ревизионни актове за начет от НАП заемат дял от 0,04 на сто в структурата на общите приходи от осигурителни вноски през 2017 г. Събраните от контролните органи на Националната агенция за приходите суми възлизат на 2 351,8 хил. лв., като изпълнението на плана е 42,8 на сто. Спрямо предходната година тези приходи са с 2 166,4 хил. лв. по-малко.

5. Приходите от осигурителни вноски на основание чл. 4б от КСО (за лица, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии“, съответно фонд „Пенсии по за лицата по чл. 69“), 4в от КСО (лица, избрали да не се осигуряват в професионален пенсионен фонд, а само в ДОО), чл. 157, ал. 7 от КСО (осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване в професионален пенсионен фонд за лицата, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст) и на основание §51 от ЗИД на КСО/ 2015 г. през 2017 г. са 19 105,3 хил. лв. Делът им в структурата на приходите от осигурителни вноски е 0,3% и в сравнение с плана са постъпили със 7 105,6 хил. лв. повече. През 2016 г. постъпленията на това основание са 13 321,5 хил. лв., което е с 5 783,8 хил. лв. по-малко.

Фигура № 18 : Структура на приходите от осигурителни вноски през 2017 г.

НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ

Планираните в бюджета на ДОО за 2017 г. *неданъчни приходи* са 38 315,0 хил. лв., а са постъпили 110 087,2 хил. лв. или със 71 772,2 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други приходи. Постъпленията от неданъчни приходи са с 64 139,8 хил. лв. по-малко в сравнение с отчетените за предходната година.

- *Приходите и доходите от собственост* (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са в размер на 6 294,6 хил. лв. Спрямо предходната година са постъпили с 1,5 хил. лв. по-малко.

- *Събраните суми от глоби, санкции и наказателни лихви* възлизат на 26 822,2 хил. лв.,

при план 5 200,0 хил. лв. (преизпълнение с 21 622,2 хил. лв.) и са с 4 020,4 хил. лв. повече от тези през 2016 г. Преизпълнението е в следствие на преведените от НАП 19 227,7 хил. лв. от наказателни лихви по просрочени осигурителни вноски. От лихви по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП са постъпили 5 149,5 хил. лв. (преизпълнение със 149,5 хил. лв.) и 2 444,9 хил. лв. са събраните от НОИ суми от глоби, санкции, неустойки и обезщетения по наказателни постановления (преизпълнение с 2 244,9 хил. лв.).

Основно преизпълнението на плана на *неданъчните приходи* в бюджета на ДОО през 2017 г. е от *постъпилите* 76 970,4 хил. лв. други приходи, които по план са 26 275,0 хил. лв. Дължи се на счетоводното отчитане на *акумулирани осигурителни вноски*, постъпили по § 51 от ЗИД на КСО, § 46 от ПЗР на КСО, чл. 46, чл. 4в от КСО в размер на 75 840,6 хил. лв., които по план са 26 000,0 хил. лв.

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ В БЮДЖЕТА НА ДОО

Участието на държавата във финансирането на част от осигурителните разходи, които са за сметка на държавния бюджет, през 2017 г. се осъществи *чрез трансфер по план* в размер на 4 723 575,8 хил. лв. Средствата са за изплащане на:

- *Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване*, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и вдовишките добавки по чл. 84 от КСО, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски. Трансферираната сума е 310 653,4 хил. лв.;
- *Добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война*, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война – 3 654,8 хил. лв.;
- *Добавки към пенсиите на репресирани лица по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица* – 9 722,6 хил. лв.;
- *Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани* – 5,0 хил. лв.;
- *Осигурителни вноски за фонд „Пенсии“ за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО*, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансфер в размер на 650,1 хил. лв.;
- *Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ*, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – 400,0 хил. лв.;
- *Трансфер по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните на РБ и чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите/ПМСН№68/2014 г.* в размер на 243,7 хил. лв.;
- *Допълнителен трансфер за покриване на недостига от средства* в размер на 4 084 612,2 хил. лв.

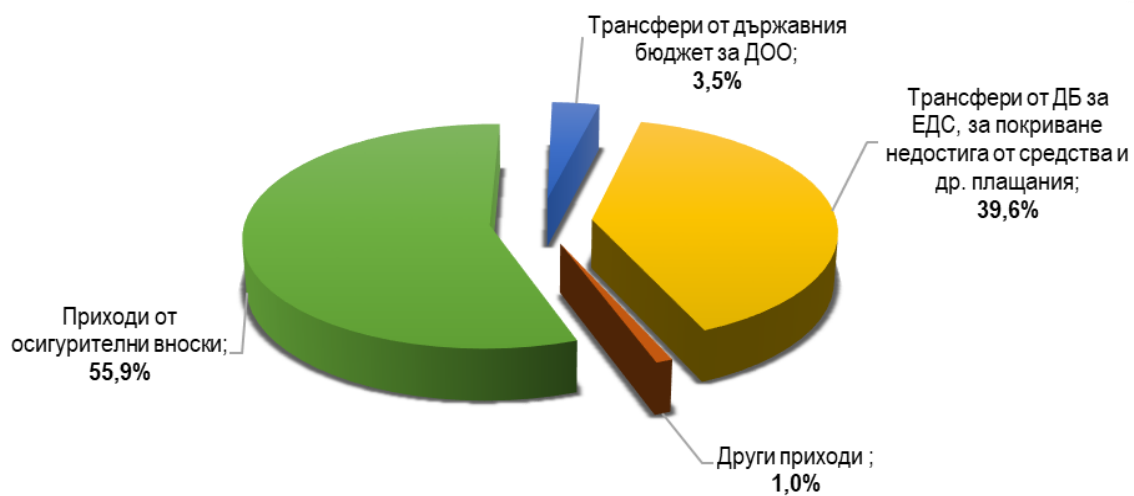
За 2017 г. бюджетът на ДОО е получил *трансфер от държавния бюджет* в размер на 4 557 799,6 хил. лв., който се различава от планирания със следните средства:

- *Допълнителен трансфер по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите и чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните* в размер 243,7 хил. лв.;
- *Намаление на трансфера за покриване на недостига от средства с 313 877,7 хил. лв.* (със 7,1 на сто) поради постъпили допълнителни приходи от осигурителни вноски;
- *Получен е допълнителен трансфер от държавния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица* в размер на 3 809,5 хил. лв. (Съгласно прилагането от 01.10.2013 г. на схема за централизирано разплащане на данъци върху доходите на физическите лица от бюджетните предприятия, чл. 161 от Закона за публичните

финанси и указание на МФ ДДС № 16/2012 г.);

- *Допълнителен трансфер за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. април 2017 г., утвърден с ПМС № 47/08.03.2017 г. (ДВ, бр. 22 от 14.03.2017 г.) в размер на 51 500,0 хил. лв.;*
- *Допълнителен трансфер за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2017 г., утвърден с ПМС № 253/16.11.2017 г., (ДВ, бр. 93 от 21.11.2017 г.) в размер на 49 300,0 хил. лв.*
- Получен трансфер от ДБ от Сребърния фонд за фонд „Пенсии“ в размер на 10 390,3 хил. лв.
- Получен трансфер от ДБ от Сребърния фонд за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ в размер на 32 507,7 хил. лв.

В групата на трансферите през 2017 г. се включват и постъпилите суми от МТСП по програми за насърчаване на заетостта в размер на 339,7 хил. лв. и за фонд „Условия на труд“ – 10,6 хил. лв.

Фигура № 19 : Структура на приходите и получените трансфери в консолидирания бюджет на ДОО през 2017 г.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2017 г.

В консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (КБДОО) разходите се разпределят за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи, и за издръжка на службите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт.

Разходите за държавното обществено осигуряване отразяват резултатите от провежданата социалноосигурителна политика и мястото ѝ в социалната защита на населението. Разходната част на КБДОО за 2017 г. беше реализирана при следните социалноосигурителни параметри и политики:

1. В областта на пенсиите:

През 2017 г. продължи повишаването на изискуемите възраст и осигурителен стаж при пенсиониране за всички категории труд.

1.1. С два месеца спрямо предходната година се повиши *изискуемата възраст* за придобиване право на:

- пенсия по чл. 68, ал. 1-2 от КСО – 64 години за мъжете и 61 години за жените;
- пенсия по чл. 68, ал. 3 – 66 години за двата пола;
- пенсия по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 – 53 години;
- пенсия по чл. 69, ал. 4 и 7 – 43 години;
- пенсия по чл. 69а – 43 години;
- пенсия по чл. 69б (с изключение на изискуемата възраст по чл. 69б, ал. 1 и 2 за жените, която се повиши с четири месеца).

1.2. С два месеца се повиши и *изискуемият осигурителен стаж* за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 от КСО – 38 години и 4 месеца за мъжете и 35 години и 4 месеца за жените.

1.3. От 1 януари 2017 г. за новоотпуснатите пенсии процентът за всяка година осигурителен стаж в пенсионната формула се увеличи от 1,1 на 1,126 с процент, определен по правилото на чл. 100 от КСО (2,36 на сто).

1.4. От 1 юли 2017 г.:

- минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО се увеличи от 161,38 лв. на 180 лв.;
- пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември на предходната година, бяха преизчислени с новия процент за всяка година осигурителен стаж – 1,126;
- размерът на социалната пенсия за старост се увеличи от 118,14 лв. на 120,98 лв.

1.5. От 1 октомври 2017 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО се увеличи от 180 лв. на 200 лв.;

1.6. Максималният месечен размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се запази на нивото от 1 юли 2015 г. – 910,00 лв.

1.7. Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) се определя в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В тази връзка със Заповед № 1016-40-108/06.02.2017 г., Управителят на НОИ определи средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2016 г. в размер на 361,96 лв. Той е нараснал с 13,54 лв. спрямо средния размер на пенсията за ОСВ за 2015 г.

1.8. Пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2017 г. бе в размер до 314,00 лв. включително, получиха еднократна допълнителна сума към пенсиите си в размер на 40 лв. Броят на пенсионерите, получили „великденска“ добавка е 1 262 000.

1.9. На всички пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2017 г. бе в размер до 321,00 лв. включително, се изплати еднократна допълнителна сума в размер на 40 лв. Броят на пенсионерите, получили „коледна“ добавка е 1 207 782.

2. В областта на паричните обезщетения и помощи:

2.1. Запазиха се нормативите на краткосрочните обезщетения за временна неработоспособност и на обезщетенията за бременност и раждане на нивата от предходната година, както и продължителността на осигурителните периоди, от които се изчисляват размерите им – съответно 18 месеца и 24 месеца.

2.2. Остана непроменен режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност – първите три дни се изплащат за сметка на осигурителя, а от 4-тия ден на настъпване на неработоспособността – от държавното обществено осигуряване.

2.3. Запази се размерът на обезщетението за безработица и начинът на изчисляването му – 60 на сто от осигурителния доход на лицето преди загубата на работа, при минимален дневен размер от 7,20 лв., като се запази и продължителността на периода, от който се изчислява размерът на самото обезщетение – 24 месеца.

2.4. Размерът на месечното обезщетение за отглеждане на малко дете остана непроменен – 340 лв.

2.5. Еднократната помощ при смърт на осигурено лице и за 2017 г. се определи в размер 540 лв.

През 2017 г. планираните *разходи на консолидирания бюджет на ДОО (без предоставените трансфери)* са 10 366 531,0 хил. лв., а по отчет възлизат на 10 558 597,9 хил. лв. и се разпределят както следва:

- *Разходи за пенсии – 9 008 228,1 хил. лв.* (включително 102 638,6 хил. лв. за изплащане на непланирани еднократни допълнителни суми към пенсиите, 1 039,8 хил. лв. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) или 85,3% от общите разходи;
- *Разходи за социални помощи и обезщетения – 1 473 903,3 хил. лв.* или 14,0% от общите разходи;
- *Разходи за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагането и заетостта – 76 459,4 хил. лв.* или 0,7% от общите разходи;
- *За отбрана и сигурност са изразходвани средства в размер на 7,1 хил. лв.*

Изпълнението на плана по разходите е 101,9%, което е преразход със 192 066,9 хил. лв. и се дължи на по-високите отчетени разходи за пенсии и за социални помощи и обезщетения спрямо планираните за годината. Ако еднократните допълнителни суми се извадят от общите разходи, преразходът спрямо плана е 89 428,3 хил. лв. или 0,9%.

Таблица № 22 : Разпределение на разходите в Консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2017 г.		2016 г.	% изпълнение през 2017 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2017 г.	Отчет за 2016 г.
ПЕНСИИ:	8 936 300,0	9 008 228,1	8 736 973,4	100,8	103,1
Пенсии за сметка на ДОО	8 610 964,2	8 715 420,8	8 402 629,0	101,2	103,7
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 300,0	1 039,8	1 219,3	80,0	85,3
Пенсии, финансирани от Държавния бюджет	324 035,8	291 767,5	303 790,1	90,0	96,0
Издръжка (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	0,0	0,0	29 335,0	0,0	0,0
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 348 367,2	1 473 903,3	1 381 315,0	109,3	106,7
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТ	81 795,8	76 459,4	69 702,0	93,5	109,7
ОТБРАНА И СИГУРНОСТ	68,0	7,1	10,4	10,5	68,7
ОБЩО:	10 366 531,0	10 558 597,9	10 188 000,8	101,9	103,6

В сравнение с 2016 г., когато отчетените разходи са в размер на 10 188 000,8 хил. лв., нарастването в номинално изражение е с 370 597,1 хил. лв., а в процентно – с 3,6%. При разходите за пенсии повишението спрямо предходната година е с 271 254,7 хил. лв., а при сумите, изплатени за парични обезщетения и помощи – с 92 588,3 хил. лв. При разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост е отчетен ръст в размер на 6 757,4 хил. лв.

Структурата на основните разходи по отчета на консолидирания бюджет на ДОО за периода 2014 – 2017 г. е представена на фигура № 20.

Фигура № 20 : Структура на основните разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2014 – 2017 г.

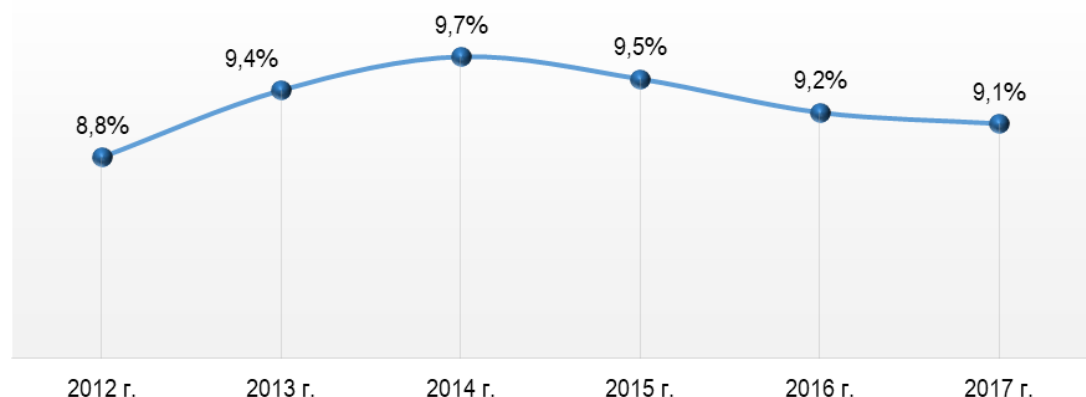
I. РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на общите разходи най-голям дял заемат разходите за пенсии. Отчетените за 2017 г. *общии разходи за пенсии* (вкл. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ и еднократни допълнителни суми към пенсиите) възлизат на 9 008 228,1 хил. лв., при планирани 8 936 300,0 хил. лв. Отчетени са със 71 928,1 хил. лв. по-високи разходи от планираните. В сравнение с 2016 г., когато са били 8 736 973,4 хил. лв., разходите за пенсии са с 3,1% повече (с 271 254,7 хил. лв.).

„*Чистият разход за пенсии*“ (без капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) е в размер на 9 007 188,3 хил. лв. В тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, както и еднократно изплатените суми към пенсиите. Отчетените разходи са със 72 188,3 хил. лв. (с 0,8%) повече от планираните и с 300 769,1 хил. лв. (с 3,5%) повече от отчетените за 2016 г.

През последните пет години *делът на „чистия разход за пенсии“ от brutния вътрешен продукт* надхвърля 9,0 на сто. През 2017 г. показателят е 9,1 на сто, като има намаление спрямо предходната година (9,2 на сто през 2016 г.).

Динамиката на дела на разхода за пенсии от brutния вътрешен продукт за периода 2012 – 2017 г. е представена на следващата фигура.

Фигура № 21 : Дял на разходите за пенсии от БВП за периода 2012 – 2017 г. (%)

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

Таблица № 23 : Средни показатели по пенсиите за 2016 и 2017 г.

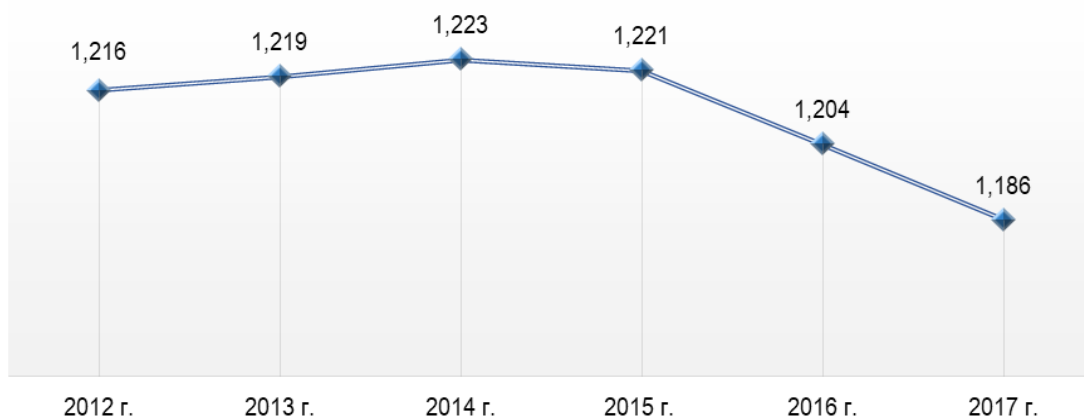
ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери		Среден брой пенсии		Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)	
	2016 г.	2017 г.	2016 г.	2017 г.	2016 г.	2017 г.
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	2 015 704	2 007 288	2 021 728	2 012 650	325,65	338,17
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 560 035	1 549 546	1 563 456	1 552 560	351,19	364,67
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	455 669	457 742	458 272	460 090	238,18	248,48
II. ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	97 609	97 628	97 624	97 643	582,74	607,36
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО	97 530	97 555	97 545	97 570	582,95	607,57
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО	79	73	79	73	315,49	324,12
III. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	9 091	8 440	20 651	19 328	276,94	288,43
1. Пенсии за трудова дейност	9 077	8 427	20 620	19 301	276,89	288,40
2. Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО	14	13	31	27	307,45	308,44
IV. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	58 486	59 397	485 149	447 602	166,37	169,36
1. Пенсии за военна инвалидност	2 697	2 586	5 419	5 135	181,72	186,98
2. Пенсии за гражданска инвалидност	156	148	290	273	191,94	195,38
3. Социални пенсии за инвалидност	49 357	50 234	473 162	435 764	170,09	173,26
4. Персонални пенсии	2 946	3 037	2 947	3 038	116,99	118,83
5. Социални пенсии за старост	3 154	3 247	3 154	3 247	135,47	136,85
6. Други пенсии	176	145	177	145	247,91	262,69
ОБЩО:	2 180 890	2 172 753	2 625 152	2 577 223	332,68	345,46

Средногодишният брой на пенсионерите през 2017 г. е 2 172 753 души, при 2 180 890 души през 2016 г. или броят им е намалял с 8 137 пенсионери спрямо предходната година,

което се дължи на спада (с 10 489 лица) на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ (в т. ч. пенсионери с пенсии, отпуснати при условията на чл. 68, 68а, 69а и 69б от КСО и с пенсии за ОСВ по отменени закони), компенсирани от ръста (с 2 073 лица) на броя на пенсионерите с пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (вкл. пенсии за ИОЗ по отменени закони) *от фонд „Пенсии“*. През 2017 г. с *новоотпуснати пенсии* са 97 637 пенсионери, което е с 9 441 (8,8%) по-малко спрямо 2016 г.

Средногодишно през 2017 г. са изплащани 2 577 223 пенсии. Броят на пенсиите през 2017 г. намалява в сравнение с предходната година, когато са били 2 625 152 пенсии. Намалението от 47 929 бр. се дължи основно на спада на пенсиите за ОСВ от фонд „Пенсии“ (с 10 896 бр. по-малко) и на социалните пенсии за инвалидност, които се получават като допълнителна (втора, трета и т.н.) пенсия (с 38 275 бр. по-малко). През 2017 г. общо *новоотпуснатите пенсии* са 99 041. В този брой са включени както първите, така и тези получавани като допълнителна пенсия. Броят на *новоотпуснатите пенсии* през 2017 г. бележи намаление спрямо предходната година с 10 640 или с 9,7%. Спадът се дължи на по-малкия брой *новоотпуснати пенсии за ИОЗ и ОСВ*.

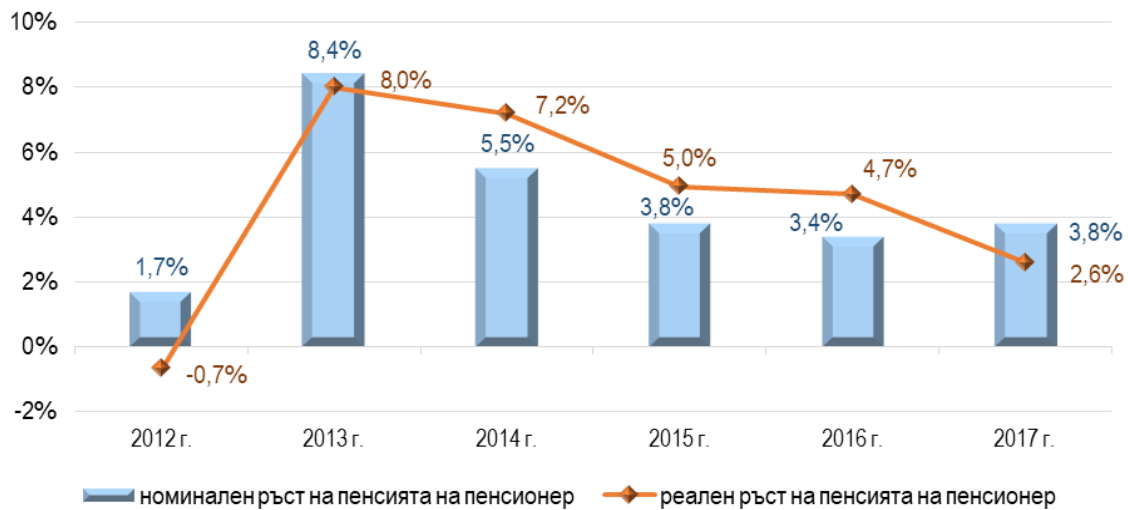
Средният брой пенсии, които се получават *от един пенсионер* през 2017 г. е 1,186 и е намалял спрямо 2016 г. (1,204 бр.), което се дължи на по-големия спад на средногодишния брой на пенсиите в сравнение със спада на средногодишния брой на пенсионерите за годината.

Фигура № 22 : Динамика на средногодишния брой пенсии на един пенсионер за периода 2012 – 2017 г.

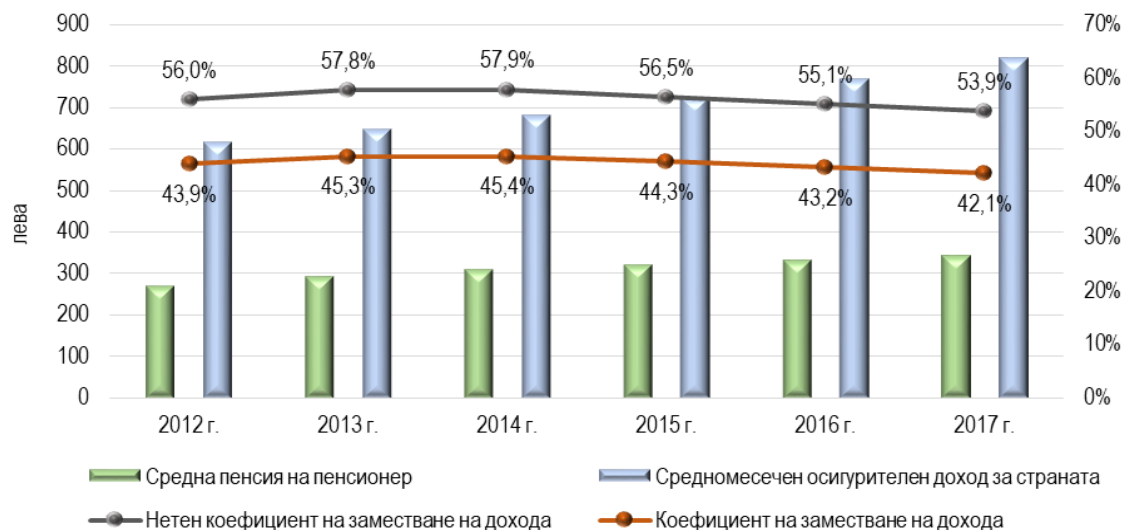
Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2017 г. е 345,46 лв. През 2017 г. номиналното нарастване на средния месечен размер на пенсиите е 3,8 на сто, а реалното нарастване е 2,6 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от 1,2 на сто.

Тъй като през периода от 2014 до 2016 г. се отчиташе дефлация, реалното нарастване на пенсиите бе по-високо от номиналното, за разлика от 2017 г., когато реалният ръст е по-нисък от номиналния (фигура № 23).

Фигура № 23 : Динамика в номиналния и реалния ръст на средния размер пенсия на пенсионер за периода 2012 – 2017 г. (%)

Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер, включително изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите, към средния осигурителен доход за страната. През 2017 г. брутния и нетният коефициент на заместване на дохода са съответно 42,1 на сто и 53,9 на сто. Отчетено е намаление от 1,1 п.п. (1,2 п.п.) в брутния (нетния) коефициент спрямо 2016 г., което се дължи на по-ниския ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2017 г.

Фигура № 24 : Динамика на показателите, характеризиращи размерите на пенсиите и тяхната адекватност за периода 2012 – 2017 г.

Върху нарастването на средния размер пенсия на пенсионер влияние оказват и по-високите основни размери на новоотпуснатите пенсии, в сравнение с размерите на прекратените през годината.

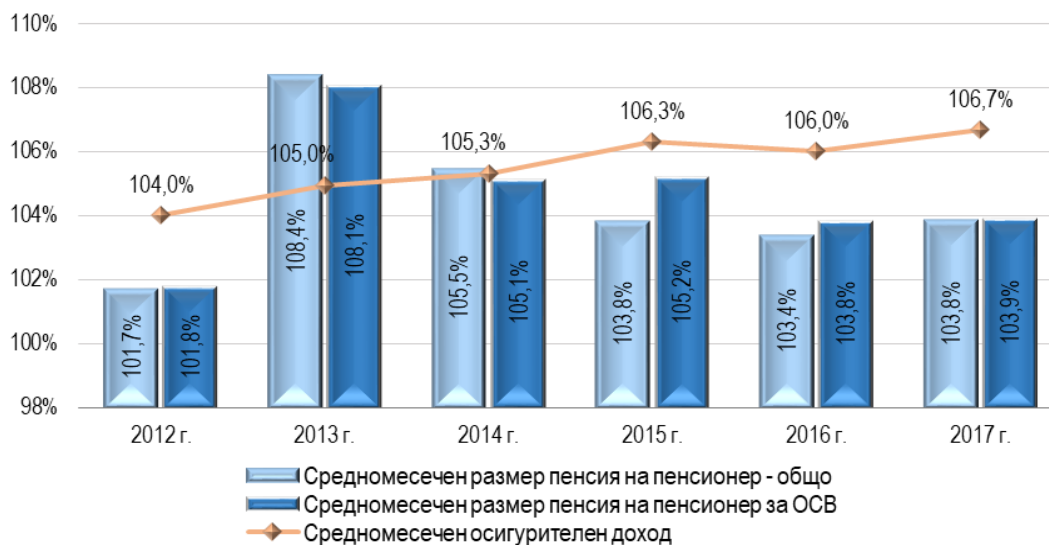
Средният основен размер на прекратените пенсии през 2017 г. е 265,30 лв., а на новоотпуснатите – 318,65 лв. В сравнение с 2016 г., когато средният основен размер на прекратените пенсии е бил 253,22 лв., се наблюдава повишение с 12,08 лв. или с 4,8%.

Нарастването спрямо предходната година при средния основен размер на новоотпуснатите пенсии е с 11,34 лв. или с 3,7%.

С най-висок среден размер са *новоотпуснатите пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“* – 690,18 лв., а останалите лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст са с основен размер от 379,74 лв. С доста под средния размер са *новоотпуснатите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване* – 227,08 лв. и за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* – 219,86 лв.

Броят на прекратените пенсии през 2017 г. е 118 397 (113 808 бр. за 2016 г.).

Друга причина за нарастването на средния размер пенсия на пенсионер е ежегодното преизчисляване на размерите на голяма част от пенсиите с осигурителен стаж и осигурителен доход, придобити след пенсиониране. *Изменените пенсии през 2017 г. са 261 994 бр.* (287 848 бр. за 2016 г.), от които 257 561 лични и 4 433 наследствени. *Новият им среден размер е 399,97 лв. при стар размер – 355,14 лв.*

Фигура № 25 : Верижен индекс, отразяващ промените в средномесечните размери на осигурителния доход и на пенсиите на база предходна година, за периода 2012 – 2017 г.

Пенсионерите, които получават *пенсия в минимален размер* и получават само нея към 31 декември 2017 г. са 797 678 души и представляват 36,8% от общия брой пенсионери към тази дата. В сравнение с броя им към 31 декември 2016 г., когато са били 446 345, те са с 351 333 (със 78,7%) пенсионери повече, а делът им се е увеличил с 16,3 п. п. Това нарастване е в следствие на двукратното увеличение на минималната пенсия за ОСВ през годината – с 11,5 на сто от 1 юли и с 11,1 на сто от 1 октомври, както и на социалната пенсия за старост с 2,4 на сто от 1 юли. Със същите проценти се повишиха минималните размери и на останалите пенсии, които се определят в процент от тях. Пенсионерите, чиито размери на пенсиите бяха под минималния размер на пенсията за съответния вид, бяха приравнени на новия минимален размер.

Към 31 декември 2017 г. *пенсионерите с месечен размер на първата пенсия, приравнен на минималния размер за съответния вид*, са 655 857 лица, а разликата между изплащания и действителния размер е 35 285,6 хил. лв.

Максимален размер от 910 лв. към 31 декември 2017 г. получават 53 756 (45 514 бр. за 2016 г.) *пенсионери с първи пенсии*, чийто действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е 11 582,0 хил. лв. (9 561,0 хил. лв. за 2016 г.). Ако към тях се прибави броят на пенсионерите, които получават повече от една пенсия и сборът им е ограничен на максималния размер, броят им става 54 421 пенсионера,

като разликата между действителния и изплащания размер е 11 734,3 хил. лв. месечно. Те заемат дял от 2,5% (2,2% за 2016 г.) от общия брой пенсионери.

Таблица № 24 : Разходи за пенсии

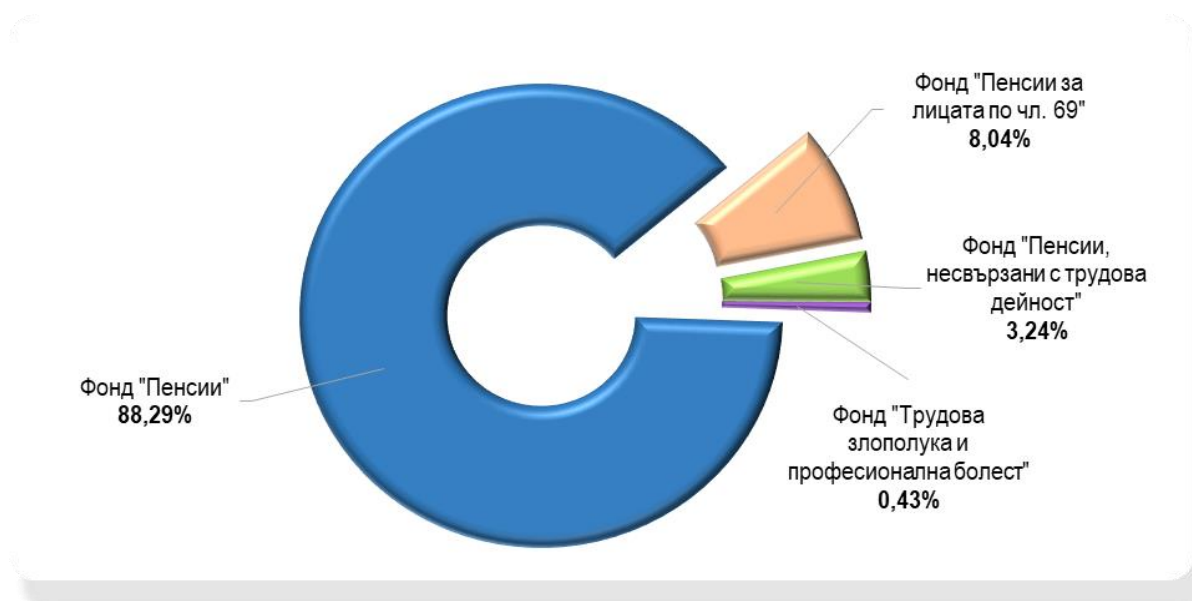
ПОКАЗАТЕЛИ	2017 г.		2016 г.	% изпълнение през 2017 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2017 г.	Отчет за 2016 г.
ПЕНСИИ	8 935 000,0	9 007 188,3	8 706 419,1	100,8	103,5
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т.ч.:	8 610 964,2	8 715 420,8	8 402 629,0	101,2	103,7
Пенсии за трудова дейност и добавките към тях	7 853 949,7	7 888 744,6	7 586 773,4	100,4	104,0
Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях	757 014,5	724 037,6	714 881,5	95,6	101,3
Еднократни допълнителни суми към пенсиите – общо за периода 2013 – 2016 г.	–	1 975,4	2 083,5	–	94,8
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. IV.2017 г.	–	52 028,2	51 142,3	–	101,7
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XII.2017 г.	–	48 634,9	47 748,3	–	101,9
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т.ч.:	324 035,8	291 767,5	303 790,1	90,0	96,0
Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	310 653,4	279 997,1	290 784,5	90,1	96,3
Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	3 654,8	2 894,0	4 062,6	79,2	71,2
Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 722,6	8 872,3	8 938,9	91,3	99,3
Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	5,0	4,1	4,2	80,8	96,9
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 030,0	1 039,8	1 219,3	80,0	85,3
Разходи по изплащане (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	–	–	29 335,0	–	–
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ:	8 936 300,0	9 008 228,1	8 736 973,4	100,8	103,1

Без еднократните непланирани допълнителни суми към пенсиите за м. април и м. декември 2017 г., изразходваните средства за пенсии са с 28 474,9 хил. лв. или с 0,3 на сто по-малко от планираните. По-ниският разход се дължи на по-ниския отчетен среден брой на пенсионерите спрямо планирания. Въпреки намалението на броя на пенсиите спрямо 2016 г., разходите за изплащането им спрямо предходната година нарастват. По-високите разходи за пенсии са вследствие на реализираните през годината политики в областта на пенсиите, както и на по-високите средни размери на новоотпуснатите пенсии от тези на прекратените и високия брой на изменените пенсии с допълнителен стаж и/или доход след пенсиониране.

- *Разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях, за сметка на ДОО са 8 715 420,8 хил. лв. и представляват 96,7% от всички разходи за пенсии през годината. Спрямо планираните 8 610 964,2 хил. лв. са изразходвани със 104 456,6 хил. лв. (с 1,2%) повече, а в сравнение с 2016 г. – с 312 791,8 хил. лв. (с 3,7%) повече. При пенсиите за трудова дейност и добавките към тях, които възлизат на 7 888 744,6 хил. лв., изпълнението на плана е 100,4% или с 34 794,9 хил. лв. повече, а спрямо предходната година – 104,0% или превишение с 301 971,2 хил. лв. При средствата за пенсиите на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях, изпълнението на плана е 95,6% или с 32 976,9 хил. лв. по-малко, а спрямо предходната година – 101,3% или превишение с 9 156,1 хил. лв. По-ниският отчетен разход спрямо планирания се дължи на по-малкия брой отпуснати пенсии от този вид в сравнение с отпуснатите през 2016 г.*

- За изплащане на пенсии и добавки, за сметка на държавния бюджет, са изразходвани 291 767,5 хил. лв. с дял от 3,2% от всички разходи за пенсии. Те са с 32 268,3 хил. лв. по-малко от предвидените и с 12 022,6 хил. лв. по-малко спрямо 2016 г.
- За изплащане на пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии по отменени закони, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат на правоимащите лица и др., са извършени разходи в размер на 279 997,1 хил. лв. Изпълнението на плана е 90,1%, а в сравнение с предходната година са изразходвани с 3,7% по-малко средства. По-ниският разход спрямо същия за предходната година се дължи на същественото намаление в броя на социалните пенсии за инвалидност, които се получават като допълнителна пенсия.
 - Изплатената сума за добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на техни наследници е 2 894,0 хил. лв. Намалението е със 760,7 хил. лв. спрямо планираната сума и с 1 168,6 хил. лв. по-малко от разхода през 2016 г. Към 31 декември 2017 г. са изплатени 1 756 бр. (2 557 бр. в края на 2016 г.) добавки от този вид.
 - Средствата, изплатени за добавки по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица са в размер на 8 872,3 хил. лв., което е с 850,3 хил. лв. по-малко от планираните и с 66,6 хил. лв. по-малко от отчетените средства за 2016 г. Средният брой на добавките за репресирани лица през 2017 г. е 9 007 (9 379 бр. за 2016 г.), а средният им месечен размер е 82,09 лв. (79,19 лв. за 2016 г.).

В съответствие с Наредбата за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, през 2017 г. има извършени капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права в размер на 1 039,8 хил. лв., съответстващи на средна прехвърлена сума от 28,9 хил. лв. за 36 лица.

Фигура № 26 : Структура на разходите за пенсии по фондове в консолидирания бюджет на ДОО през 2017 г.

II. РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Следващата по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО след разходите за пенсии са тези за изплащане на *социалноосигурителни обезщетения и помощи*. Техният дял е 14,0% от общите разходи по Консолидирания бюджет на ДОО през 2017 г.

Планираните разходи за социални обезщетения и помощи в Закона за бюджета на ДОО за 2017 г. са 1 348 367,2 хил. лв. Отчетени са 1 473 903,3 хил. лв. или изразходваните средства са със 125 536,1 хил. лв. (с 9,3%) повече спрямо плана.

Средствата за социални обезщетения и помощи през 2017 г. са с 92 588,3 хил. лв. (или с 6,7%) повече от тези през 2016 г., когато са били 1 381 315,0 хил. лв.

Разходите за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависят от броя на изплатените обезщетения, размера на среднодневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни.

Таблица № 25 : Разходи за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2017 г.				2016 г.		% изпълнение през 2017 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2017 г.	Отчет за 2016 г.
	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)		
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 327 688,6	98,5	1 453 845,2	98,6	1 363 934,2	98,7	109,5	106,6
- временна неработоспособност и трудоустрояване	459 400,3	34,6	508 867,3	35,0	454 177,8	33,3	110,8	112,0
- временна неработоспособност поради ТЗПБ	8 181,5	0,6	8 567,9	0,6	7 781,2	0,6	104,7	110,1
- бременност, раждане и отглеждане на дете	500 448,0	37,7	542 328,9	37,3	512 003,1	37,5	108,4	105,9
- безработица	359 658,8	27,1	394 081,1	27,1	389 972,0	28,6	109,6	101,1
Помощи общо, в т.ч.:	20 678,6	1,5	20 058,2	1,4	17 380,8	1,3	97,0	115,4
- за профилактика и рехабилитация	18 470,3	89,3	17 911,7	89,3	15 334,1	88,2	97,0	116,8
- еднократни помощи при смърт	2 204,3	10,7	2 144,8	10,7	2 046,7	11,8	97,3	104,8
- за инвалидност поради общо заболяване	4,0	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	40,5	0,0
Парични обезщетения и помощи общо:	1 348 367,2	100,0	1 473 903,3	100,0	1 381 315,0	100,0	109,3	106,7

Разходите за парични обезщетения по КСО включват:

1. *Паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина и трудоустрояване при временно намалена работоспособност* са с най-висок относителен дял в структурата на паричните обезщетения за 2017 г. – 35,0%. Изплатени са 508 867,3 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана с 49 467,0 хил. лв. (с 10,8%). Спрямо 2016 г. е отчетено нарастване с 12,0%, а в абсолютната сума – с 54 689,5 хил. лв. повече.

- За обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, които са най-значимият разход в тази група, са изразходвани 421 365,9 хил. лв. или с 38 172,8 хил. лв. (с 10,0%) повече от планираните. По-висок е разходът за този вид обезщетения не само спрямо плана, но и спрямо предходната година (с 44 510,7 хил. лв. или с 11,8%).
- Превишение спрямо плана и спрямо отчета за 2016 г. отбелязват и разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука, които за 2017 г. са 72 627,9 хил. лв. Увеличението над планираната сума е с 20,8% (с 12 508,5 хил. лв.) и с 14,5% (с 9 180,1 хил. лв.) в сравнение с предходната година.
- По-малко средства от планираните са изразходвани за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина – 14 827,1 хил. лв. (с 1 169,7 хил. лв. или със 7,3% по-малко). Спрямо изразходваната сума за предходната година обаче се отчита превишение от 1 002,9 хил. лв.
- За обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност изплатената сума е 46,5 хил. лв., която е с 49,0% или с 44,6 хил. лв. под планираната. Намаление се отчита и в сравнение с предходната година – с 8,3% (с 4,2 хил. лв.).

След въведените антикризисни мерки от 1 юли 2010 г. и действащи като норма от началото на 2013 г. (първите три дни от болничния са за сметка на осигурителя, а от 4-тия ден обезщетението се поема от НОИ), които се отразиха в намаляване на разходите за изплащане паричните обезщетения за временна неработоспособност, през последните пет години наблюдаваме увеличение при броя на краткосрочните обезщетенията за общо заболяване и респективно на разходите за тях (фигура № 27).

Фигура № 27 : Динамика на разходите и на броя на паричните обезщетения за временна неработоспособност за периода 2012 – 2017 г.

2. Изплатените средства за парични обезщетения за *временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест* са 8 567,9 хил. лв. Изпълнението на плана е 104,7% или с 386,4 хил. лв. над планираното. Нарастване на разходите за този вид обезщетения се отчита и спрямо 2016 г. (със 786,7 хил. лв.).

3. Разходите за *бременност и раждане, отглеждане на малко дете и осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст* през 2017 г. са в размер на 542 328,9 хил. лв., като са по-високи в сравнение с плана за годината с 41 880,9 хил. лв. (с 8,4%) и с 30 325,8 хил. лв. (с 5,9%) от отчетените през 2016 г.

- За парични обезщетения за *бременност и раждане* са изразходвани 385 566,8 хил. лв. и е налице преразход спрямо плана в размер на 30 272,3 хил. лв. (с 8,5%). През 2017 г. броят на родените деца е 64 359, при 65 446 бр. през 2016 г. Въпреки по-малкия брой на родените деца спрямо предходната година, се отчита нарастване на разходите за този вид обезщетения спрямо 2016 г. – с 8,6%.
- За обезщетения за *отглеждане на малко дете* са изплатени 156 318,8 хил. лв. или спрямо плана е налице преразход в размер на 11 547,8 хил. лв. (8,0%). Спрямо предходната година е налице спад на разходите с 0,1%.
- През 2017 г. са изплатени 697 бр. парични обезщетения за *осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст*, а разходите за тях възлизат на 443,3 хил. лв. Изпълнението на плана е 117,1%. В сравнение с предходната година, когато са били изплатени 647 бр. обезщетения в размер на 458,1 хил. лв. се наблюдава нарастване на техния брой и намаляване на изразходваните средства.
- В тази група се включват и разходите за парични обезщетения за *трудоустройство поради бременност и кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*. От предвидените за 2017 г. 4,0 хил. лв., не са изразходвани никакви средства.

4. Отчетените разходи за *обезщетения и помощи за безработни* за годината са 394 081,1 хил. лв. и представляват 27,1% от разходите за обезщетения. Спрямо плана се отчита преразход с 34 422,3 хил. лв. (9,6%), който се дължи на изместване на броя на лицата с право на парично обезщетение за безработица от по-ниско доходните групи към лица с по-високи доходи, в резултат на увеличение броя на лицата с изплатени обезщетения по Европейски регламенти. От общите разходи за този вид обезщетения – 392 675,3 хил. лв. са за *обезщетения за безработни по КСО*, 94,6 хил. лв. са за *обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ* и 1 311,2 хил. лв. за *еднократни парични суми на безработни лица*,

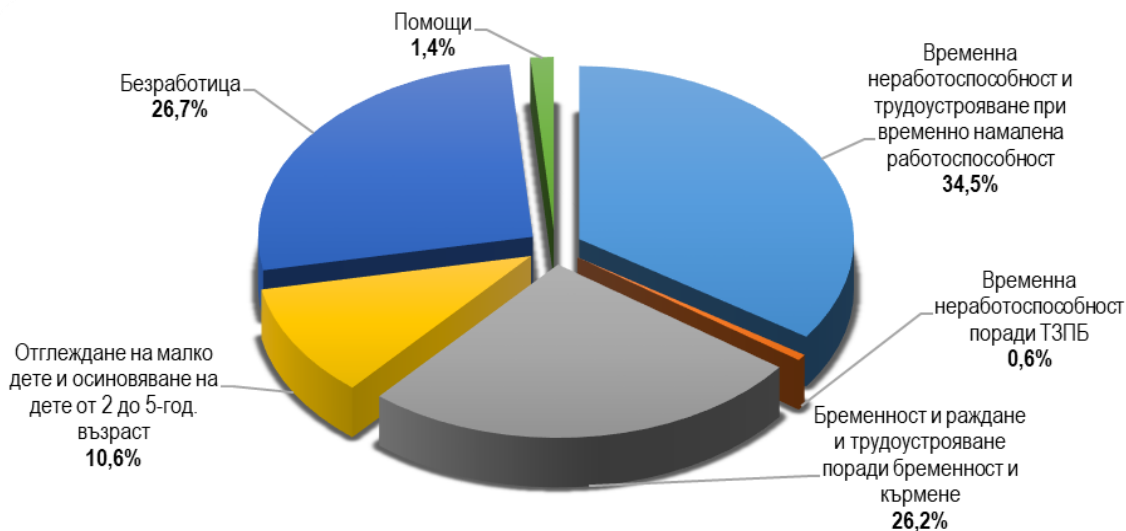
които желаят да започнат стопанска дейност на основание чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта. В сравнение с предходната година разходите за изплащане на обезщетения на безработни лица са с 4 109,1 хил. лв. (1,1%) повече.

Разходите за парични помощи по КСО са:

1. За дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица са изразходвани 17 911,7 хил. лв., при планирани 18 470,3 хил. лв. Отчетените средства са с 558,6 хил. лв. (с 3,0%) по-малко от планираните и с 2 577,6 хил. лв. (с 16,8%) повече от изплатените през предходната година.

2. За еднократни помощи при смърт са изразходвани 2 144,8 хил. лв. и е реализирана икономия спрямо плана в размер на 59,5 хил. лв. (с 2,7%). Спрямо предходната година е налице нарастване на разходите с 98,1 хил. лв. (с 4,8%).

3. През 2017 г. са изплатени парични помощи за инвалидност, когато няма основание за отпускане на пенсия, на стойност 1,6 хил. лв.

Фигура № 28 : Структура на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО през 2017 г.

III. РАЗХОДИ ЗА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТ

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост за 2017 г. са в размер на 76 459,4 хил. лв. и представляват 0,7% от общите разходи на консолидирания бюджет на ДОО. Спрямо плана са усвоени 93,5% и е реализирана икономия от 5 336,4 хил. лв.

В тях са включени и изплатените, но непланирани 594,1 хил. лв. за дейности за предотвратяване на ТЗ и ПБ (10,7 хил. лв.), програми за временна заетост (339,7 хил. лв.) и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост (243,7 хил. лв.).

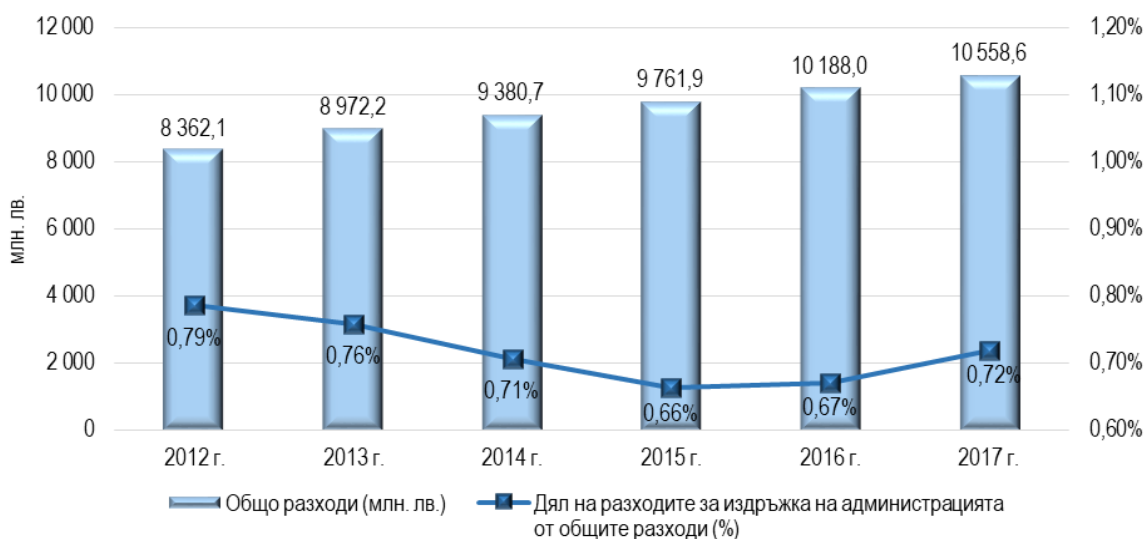
За службите по социално осигуряване са изразходвани 75 865,4 хил. лв., като спрямо плана е реализирана икономия от 5 930,4 хил. лв. (7,3%), по-конкретно в:

- Заплати и други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях – икономия от 632,0 хил. лв. (1,1%) спрямо плана. През 2017 г. Националният осигурителен институт е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с планова щатна численост от 3 467 служители, от които 938 наети по трудови правоотношения и 2 529 – по служебни правоотношения.

Средносписъчният брой на заетите служители по основен щат в администрацията на НОИ към 31 декември 2017 г. е 3 387 служители, от които 949 служители наети по трудови правоотношения и 2 438 по служебни правоотношения. Реално заетите служители по ПМС № 66/1996 г. към 31 декември 2017 г. са 165 служители;

- Издръжка – икономия от 1 675,9 хил. лв. (9,2%) спрямо плана. По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при разходите за вода, горива и енергия – с 453,8 хил. лв. по-малко (със 17,5%); материали – с 420,3 хил. лв. по-малко (с 16,1%) и външните услуги с 333,1 хил. лв. по-малко (с 2,9%).
- Капиталови разходи – икономия от 3 400,7 хил. лв. (55,9%) спрямо плана:
 - По „Основен ремонт на дълготрайни материални активи“ реализираната икономия е 724,3 хил. лв.;
 - По „Придобиване на дълготрайни материални активи“ реализираната икономия е 2 027,4 хил. лв.;
 - По „Придобиване на нематериални дълготрайни активи“ реализираната икономия е 649,0 хил. лв.
- При изразходваните суми за платени данъци, такси и административни санкции и разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности реализираната икономия е в общ размер от 221,8 хил. лв.

Както се вижда от следващата фигура, разходите за издръжка на службите по социално осигуряване, като дял от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2012 – 2017 г. са под един процент.

Фигура № 29 : Динамика на дела на разходите за издръжка на администрацията на НОИ от разходите в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2012 – 2017 г.

В общите разходи са включени и разходите за отбрана и сигурност, като през годината са изплатени 7,1 хил. лв., което е едва 10,5% от планираните средства.

Предоставени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове през 2017 г. от средствата на Държавното обществено осигуряване бяха предоставени следните трансфери:

- На Агенцията за социално подпомагане за помощно-технически средства, свързани с увреждания на осигурени лица – 3 149,2 хил. лв. (99,9% от планираните). Предоставеният трансфер от НОИ за АСП е изразходван за:

- помощно-технически средства, свързани с увреждането, на основание чл. 24, т. 5 от КСО – 348,0 хил. лв.;
- осигуряване с помощно-технически средства по чл. 26, т. 4 от КСО – 2 801,2 хил. лв.
- На фонд „Условия на труд“ – 2 809,5 хил. лв. (70,2% от плана) за мероприятия, свързани с превенция на трудови злополуки и професионални болести. Изразходването на средствата, на база получената информация от фонда за целевото използване на предоставените трансфери, е както следва:
 - 2 233,9 хил. лв., за извършване на мероприятия, свързани с предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести, съгласно чл. 24, т. 3 от КСО;
 - 575,6 хил. лв. за мероприятия, свързани с диагностика на професионални болести, съгласно чл. 24, т. 4 от КСО.
- На бюджетни организации за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица – 1 632,7 хил. лв.;
- На Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията – 50,4 хил. лв. (20,2 % от планираните) за извършен одит от „Делойт одит“ ООД за действително направени нетни разходи от извършване на обществена услуга по изплащане на пенсиите от „Български пощи“ ЕАД.

ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК

Дефицитът по фондовете на ДОО се финансира с трансфер от държавния бюджет, който се отчита по бюджета на НОИ.

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2017 г. се отчете следното¹⁸:

- Фонд „Пенсии“ – при планиран дефицит от 4 077 999,7 хил. лв. е отчетен дефицит от 3 979 081,4 хил. лв. или с 98 918,3 хил. лв. по-нисък от предвидения;
- Фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – при планиран дефицит от 130 665,0 хил. лв. е отчетен дефицит от 116 735,4 хил. лв. или по-нисък с 13 929,6 хил. лв.;
- Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, който по план е с дефицит от 12,1 хил. лв., завърши с остатък от 32 255,5 хил. лв.;
- Фонд „Трудова злополука и професионална болест“ при планиран излишък от 106 161,3 хил. лв. е отчетен 165 134,1 хил. лв. или по-голям с 58 972,8 хил. лв.;
- Фонд „Общо заболяване и майчинство“ при планиран недостиг от 128 186,6 хил. лв. е отчетен недостиг от 139 538,5 хил. лв. или с 11 351,9 хил. лв. над планирания;
- Фонд „Безработица“ – при планиран дефицит от 122 924,0 хил. лв., е отчетен дефицит от 135 527,5 хил. лв.;
- По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) при планиран излишък в края на периода от 4 353 626,1 хил. лв. е отчетен излишък от 4 174 037,0 хил. лв. или със 179 589,1 хил. лв. под планирания.

Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (543,8 хил. лв. – остатък по валутните сметки на НОИ).

¹⁸ По-пълна информация за крайния резултат по всеки от осигурителните фондове се съдържа в частта „Бюджет на фондовете на ДОО“.

Таблица № 26 : Изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2017 г.		2016 г.	% изпълнение през 2017 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2017 г.	Отчет за 2016 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	10 375 563,8	10 580 846,6	10 192 161,0	102,0	103,8
1. Осигурителни вноски	5 614 738,0	5 914 007,3	5 064 900,7	105,3	116,8
Вноски за работници и служители от работодатели	3 472 792,1	3 645 715,6	3 093 656,6	105,0	117,8
Вноски от работници и служители (лична вноски)	1 869 789,5	1 992 042,4	1 732 552,8	106,5	115,0
Вноски от самонаети лица (самоосигуряващи се лица)	254 656,7	254 792,3	220 851,6	100,1	115,4
Осигурителни вноски по чл.46, чл.4в, чл.157, ал.7 от КСО и §51 от ЗИДКСО	11 999,7	19 105,3	13 321,5	159,2	143,4
Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	5 500,0	2 351,8	4 518,2	42,8	52,1
2. Неданъчни приходи	38 315,0	110 087,2	174 227,0	287,3	63,2
Приходи и доходи от собственост	6 840,0	6 294,6	6 296,1	92,0	100,0
Глоби, санкции и наказателни лихви	5 200,0	26 822,2	22 801,7	515,8	117,6
Други приходи	26 275,0	76 970,4	145 129,2	292,9	53,0
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-1 047,5	-1 057,0	98,4	99,1
4. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	325 085,9	367 983,9	346 638,7	113,2	106,2
5. Получени допълнителни трансфери от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	4 398 489,9	4 185 655,9	4 603 332,4	95,2	90,9
6. Трансфери от МТСП по програми за насърчване на заетост	-	339,7	448,3	-	75,8
7. Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	10,6	9,9	-	107,1
8. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 809,5	3 661,0	-	104,1
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	10 375 563,8	10 566 251,3	10 196 372,8	101,8	103,6
1. Разходи	10 366 531,0	10 558 597,9	10 188 000,8	101,9	103,6
1.1. Пенсии	8 936 300,0	9 008 228,1	8 736 973,5	100,8	103,1
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	8 610 964,2	8 715 420,8	8 402 629,0	101,2	103,7
- Пенсии за трудова дейност, наследствени пенсии и добавките към тях	7 853 949,7	7 888 744,6	7 586 773,4	100,4	104,0
- Пенсии на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях	757 014,5	724 037,6	714 881,5	95,6	101,3
- Еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2013 – 2017 г.	-	-	100 974,1	-	101,6
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	324 035,8	291 767,5	303 790,1	90,0	96,0
- Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	310 653,4	279 997,1	290 784,5	90,1	96,3
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отчествената война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отчествената война	3 654,8	2 894,0	4 062,6	79,2	71,2
- Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРП	9 722,6	8 872,3	8 938,9	91,3	99,3
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	5,0	4,1	4,2	80,8	96,9
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 300,0	1 039,8	1 219,3	80,0	85,3
Разходи по изплащане (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги)	-	-	29 335,0	-	-
1.2. Социални помощи и обезщетения	1 348 367,2	1 473 903,3	1 381 315,0	109,3	106,7
Обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина	459 309,2	508 820,8	454 127,2	110,8	112,0
Обезщетения за временна неработоспособност поради ТЗПБ	8 181,5	8 567,9	7 781,2	104,7	110,1
Обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	91,1	46,5	50,7	51,0	91,7
Обезщетения за бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност и кърмене, отглеждане на малко дете и осиновяване на дете от 2 до 5 години	500 448,0	542 328,9	512 003,1	108,4	105,9
Обезщетения и помощи за безработни	359 658,8	394 081,1	389 972,0	109,6	101,1
Еднократна помощ при смърт	2 204,3	2 144,8	2 046,7	97,3	104,8
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	18 470,3	17 911,7	15 334,1	97,0	116,8
Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	1,6	0,0	40,5	0,0
1.3. Програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	81 795,8	76 459,4	69 702,0	93,5	109,7
Разходи за персонал	56 746,4	56 114,4	53 398,7	98,9	105,1
- Заплати и възнаграждения за персонала	40 875,0	40 473,9	38 589,3	99,0	104,9
- Други възнаграждения и плащания за персонала	3 718,9	3 551,3	3 684,1	95,5	96,4
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	12 152,5	12 089,2	11 125,2	99,5	108,7
Издръжка	18 293,7	16 617,8	11 481,4	90,8	144,7
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	118,2	111,1	109,2	94,0	101,8
Капиталови разходи	6 087,5	2 686,8	2 891,7	44,1	92,9
Програми за временна заетост	-	339,7	448,5	-	75,7
Дейности за предотвратяване на ТЗПБ	-	10,6	9,9	-	107,5
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	243,7	941,3	-	25,9
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	335,3	421,3	61,0	79,6
1.4. Отбрана и сигурност	68,0	7,1	7,6	10,5	93,8
1.5. Разходи за лихви	-	-	2,8	-	-
2. Предоставени трансфери	9 032,8	7 653,4	8 372,0	84,7	91,4
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	0,0	14 595,3	-4 211,8	-	-346,5
ФИНАНСИРАНЕ	-	-14 595,3	4 211,8	-	-346,5
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-	-	-2 084,2	-	-
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-8 691,1	6 137,9	-	-141,6
Друго вътрешно финансиране	-	-5 599,8	165,4	-	-3 385,5
Наличност в началото на периода	-	245,0	236,1	-	103,8
Наличност в края на периода	-	543,8	245,0	-	221,9
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	5,6	-1,6	-	-353,1

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е разпределен съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на бюджетната класификация в шест осигурителни фонда: 1) „Пенсии“, 2) „Пенсии за лицата по чл. 69“, 3) „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, 4) „Трудова злополука и професионална болест“, 5) „Общо заболяване и майчинство“, 6) „Безработица“, както и бюджета на НОИ като финансов план за администриране на системата.

ФОНД „ПЕНСИИ“

Бюджетът на фонд „Пенсии“ се формира от приходи, разходи и трансфери от държавния бюджет.

Таблица № 27 : Бюджет на фонд „Пенсии“ за 2017 г.

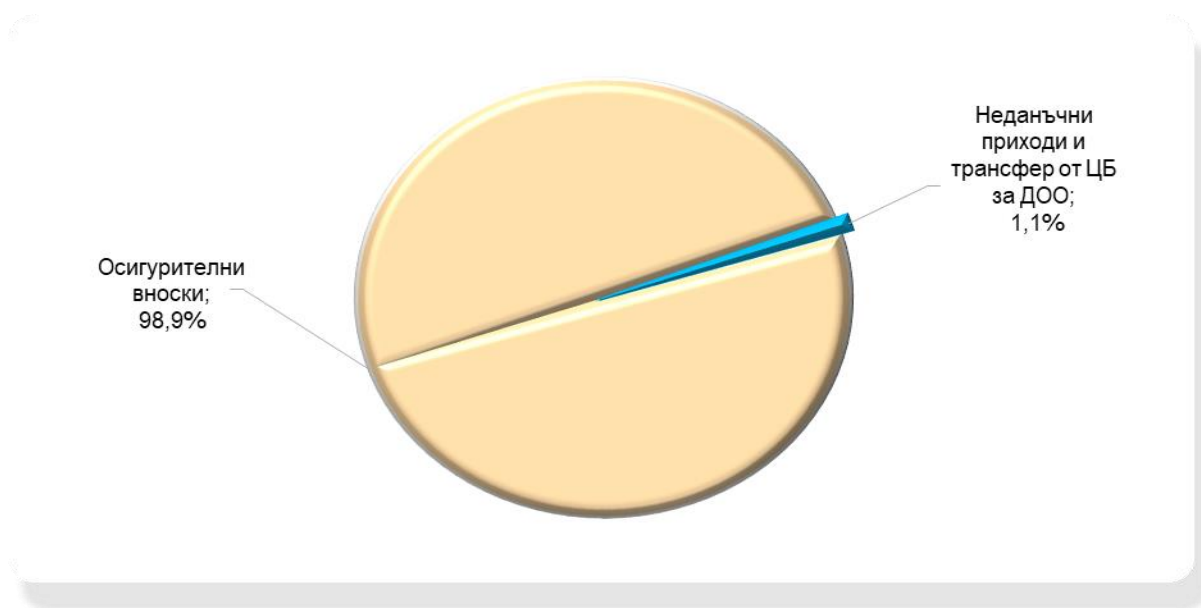
Показатели	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	3 737 277,5	3 974 997,9	106,4
1. Осигурителни приходи	3 736 627,4	3 931 381,9	105,2
2. Неданъчни приходи	-	32 575,6	-
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	650,1	11 040,4	1698,3
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	7 815 277,2	7 954 079,3	101,8
1. Разходи	7 815 277,2	7 954 041,9	101,8
1.1. Пенсии	7 814 670,1	7 953 492,1	101,8
Пенсии за сметка на ДОО	7 813 370,1	7 952 452,3	101,8
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 300,0	1 039,8	80,0
1.2. Социални помощи и обезщетения	607,1	549,8	90,6
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	607,1	549,8	90,6
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	-	37,4	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-4 077 999,7	-3 979 081,4	97,6

1. Приходите в бюджета на фонд „Пенсии“ се набират от:

- Осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица;
- Осигурителни вноски и приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;
- Суми от държавния бюджет за провеждане на осигуряването на:
 - държавните служители по Закона за държавния служител;
 - родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или бащата на лицето с увреждане, които са полагали грижи за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ.
- Суми от бюджета на съдебната власт за провеждане на осигуряването на съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители, както и членовете на ВСС и инспекторите в инспектората към ВСС;
- Суми от държавния бюджет за време, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране в следните случаи:
 - неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст;
 - периоди на наборна или мирновременна алтернативна служба;

- уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа, което впоследствие е установено като неоснователно.
- Трансфери от държавния бюджет, предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година;
- Такси, лихви и дивиденди, дарения и завещания и други източници.

През 2017 г. всички постъпили приходи и трансфери в бюджета на фонд „Пенсии“ са 3 974 997,9 хил. лв., при планирани 3 737 277,5 хил. лв. Изпълнението на приходите възлиза на 106,4% или с 237 720,4 хил. лв. повече от предвидените. Най-значителната част са постъпленията от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, които представляват 98,9 на сто от общите приходи. Останалата част (1,1%) са неданъчни приходи и трансфер от държавния бюджет за ДОО.

Фигура № 30 : Структура на приходите във фонд „Пенсии“ през 2017 г.

В бюджета на фонд „Пенсии“ през 2017 г. са постъпили 3 931 381,9 хил. лв. от осигурителни вноски. Изпълнението спрямо плана е 105,2% или със 194 754,5 хил. лв. повече са постъпленията от осигурителни вноски. Задължително осигурени във фонд „Пенсии“ на ДОО са всички лица, получаващи доходи от трудова дейност (без лицата по чл. 69 от КСО). Осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се разпределя между осигурителя и осигуреното лице, а за държавните служители – осигурителните вноски са изцяло за сметка на държавния бюджет. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ за 2017 г. се увеличи с един процентен пункт и е – 18,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 13,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г. За работещите при условията на I или II категория труд и за лицата по чл. 69а, родени преди 1 януари 1960 г., размерът на осигурителната вноска е 21,8 на сто, а за родените след 31 декември 1959 г. – 16,8 на сто. За лицата по чл. 127, ал. 5 от КСО, осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се увеличава с 5 процентни пункта и е 21,8 на сто (това са родените след 31.12.1959 г. избрали да се осигуряват за пенсия изцяло в ДОО).

Неданъчните приходи включват приходите от универсални и професионални пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО (в сила от 15.08.2015 г.), § 4б от ПЗР на КСО и чл. 4в от КСО. Това са натрупаните средства в индивидуалните партиди на осигурените лица, решили да ги прехвърлят от съответния универсален/ професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО. За 2017 г. постъпилите акумулирани приходи от осигурителни вноски са в размер на 32 575,6 хил. лв.

За зачитане на осигурителен стаж, на основание чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, са предвидени и усвоени 650,1 хил. лв. трансфер от държавния бюджет. Той се отнася за зачитане на стаж за времето, през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ; неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст; времето през което лицата са останали без работа поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, както и периода през който лицето е изпълнявало наборна или мирновременна алтернативна служба.

В получените трансфери от централния бюджет се включват и 10 390,3 хил. лв., от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система или т. нар. „Сребърен фонд“ за осигурителните вноски на лица, избрали да получават пенсията си само от фонд „Пенсии“ на ДОО.

2. Разходите в бюджета на фонд „Пенсии“ са за изплащане на:

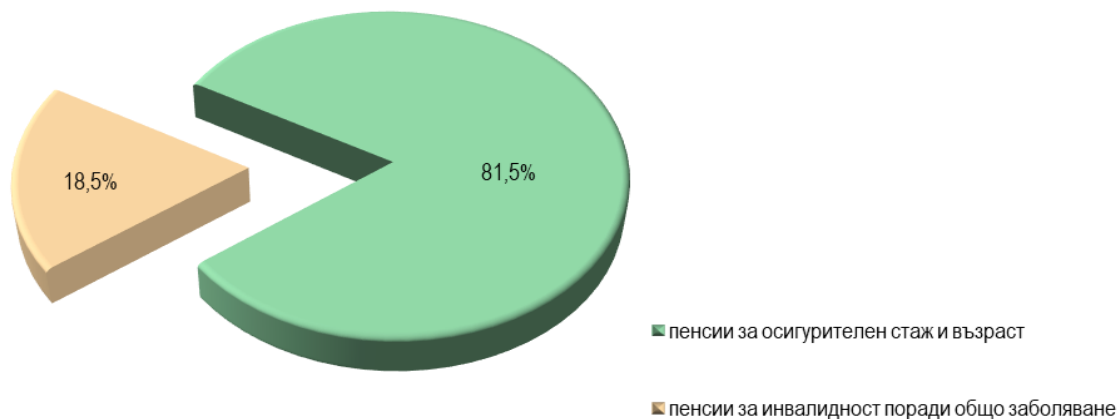
- Пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- Осъвременяване, индексирание и компенсиране на пенсиите и добавките към тях;
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- Други разходи, свързани с пенсионното осигуряване.

Разходите и трансферите по бюджета на фонд „Пенсии“ през 2017 г., са в размер на 7 954 079,3 хил. лв. Изпълнението на плана е 101,8% или има пререзход от 138 802,1 хил. лв.

Общо разходите за пенсии са 7 953 492,1 хил. лв. или със 138 822,0 хил. лв. повече от планираните. В тях се включват разходи за пенсии и капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка. Този разход представлява 99,99 на сто от всички разходи на фонда.

Разходите за изплащане само на пенсии са в размер на 7 952 452,3 хил. лв. и са със 139 082,2 хил. лв. повече от планираните. В тях се включват изплатените суми за пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, добавките към тях и разходът за еднократни допълнителни суми, вкл. и за минали години. Разходите за пенсии, без добавките към тях и без изплатените еднократните допълнителни суми, през 2017 г. са 7 849 813,7 хил. лв. и имат следното разпределение по видове пенсии:

- За пенсии за осигурителен стаж и възраст, включително за пенсии по международни спогодби и пенсии по отменени закони и добавките към тях са изразходвани 6 398 716,6 хил. лв., което представлява 81,5% от разходите за пенсии на фонда;
- За пенсии за инвалидност поради общо заболяване, включително за пенсии по международни спогодби и по отменени закони – 1 451 097,1 хил. лв.

Фигура № 31 : Разпределение на разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ за 2017 г.

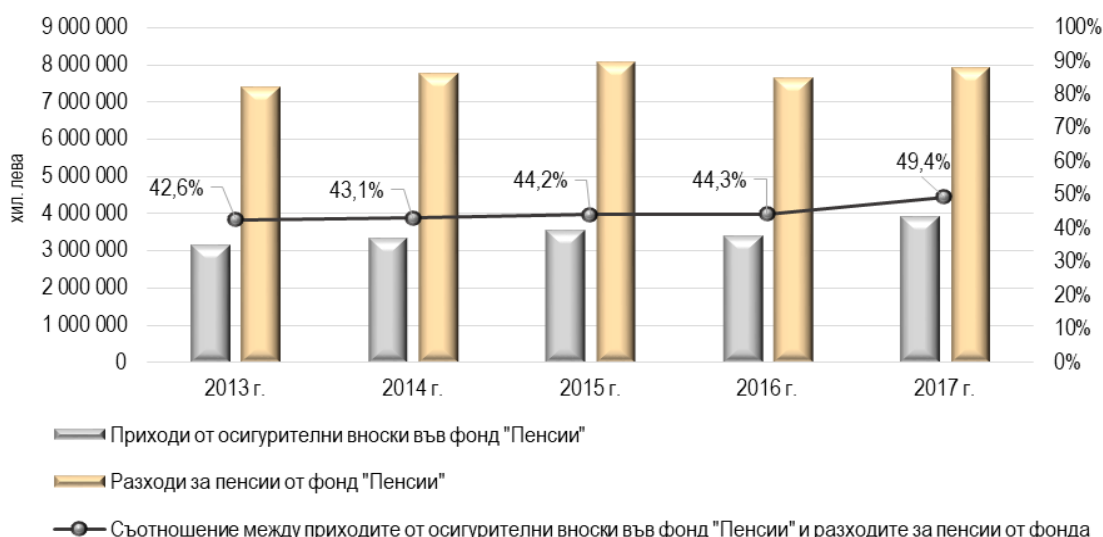
За еднократни допълнителни суми към пенсии за м. април и м. декември 2017 г. и за добавки за минали години са изразходвани 102 638,6 хил. лв.

Извършеният капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка е в размер на 1 039,8 хил. лв.

За сметка на фонд „Пенсии“ са изразходвани 549,8 хил. лв. за профилактика и рехабилитация, което е 0,01% от всички разходи на фонда. При планирани 607,1 хил. лв., са усвоени 90,6%.

Предоставеният трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия е в размер на 37,4 хил. лв.

Планираните през 2017 г. приходи от осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ покриват 47,8% от планираните разходи за пенсии от фонда, включително капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права. Постъпленията от осигурителни вноски по отчет са обезпечили 49,4% от направените разходи за пенсии и добавки към тях. Разликата от 1,6 процентни пункта се дължи на постъпилите приходи от осигурителни вноски над планираните (с 5,2%), които компенсират преразхода от 1,8%. На следващата фигура е показано съотношението на постъпилите приходи от осигурителни вноски и извършените разходи за пенсии от фонда за периода 2013 – 2017 г., от която се вижда че приходите от осигурителни вноски обезпечават все по-голям дял от направените разходи за пенсии.

Фигура № 32 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ на ДОО за периода 2013 – 2017 г.

3. Планираният дефицит на фонд „Пенсии“ е 4 077 999,7 хил. лв., а отчетеният в края на 2017 г. е 3 979 081,4 хил. лв., или с 98 918,3 хил. лв. по-нисък от планирания. По-ниският дефицит е в резултат на постъпилите с 237 720,4 хил. лв. повече приходи и трансфери и на високите със 138 802,1 хил. лв. разходи и трансфери.

ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“

Със Закона за изменение и допълнение на КСО (ДВ бр.61/11.08.2015 г.) се извършиха промени във фондовата организация на социалното осигуряване, като за по-голяма прозрачност по отношение на приходите и разходите в осигурителните фондове от 01.01.2016 г. се създаде отделен фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“. Бюджетът на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се формира от приходи, разходи и трансфери, предвидени в Закона за бюджета на ДОО за съответната година.

Таблица № 28 : Бюджет на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ за 2017 г.

Показатели	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	626 276,6	607 226,8	97,0
1. Осигурителни приходи	626 276,6	573 056,3	91,5
2. Неданъчни приходи	-	1 662,8	-
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	-	32 507,7	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	756 941,6	723 962,2	95,6
1. Разходи	756 941,6	723 962,2	95,6
1.1. Пенсии	756 939,6	723 961,0	95,6
Пенсии за сметка на ДОО	756 939,6	723 961,0	95,6
1.2. Социални помощи и обезщетения	2,0	1,2	60,0
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	2,0	1,2	60,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-130 665,0	-116 735,4	89,3

1. *Приходите* в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се набират от:

- Осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО, а именно:
 - военнослужещите по ЗОВСРБ и резервисти на активна служба по ЗРВСРВ;
 - държавните служители по Закона за МВР, по Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража;
 - държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги;
 - държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт;
 - държавните служители от Държавна агенция „Национална сигурност“;
 - държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“;
 - офицерите и сержантите от Националната служба за охрана;
 - служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от Закона за МВР;
 - служителите на длъжност „водолаз“ в ГД „ПБЗН“ на МВР.
- Трансфери, предвидени в ЗБДОО за съответната година;
- Лихви и дивиденди.

Задължително осигурените във фонда са лицата работещи в специалните ведомства, които се пенсионира по чл. 69 от КСО. Размерът на осигурителната вноска през 2017 г. за тях се повиши с 20 процентни пункта и е – 60,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 55,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г. Осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са изцяло за сметка на държавния бюджет.

Осигурените лица в универсален пенсионен фонд имат право на свободен избор за промяна на осигуряване от допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, с увеличена осигурителна вноска в размера на осигурителната вноска за универсален пенсионен фонд (5 на сто) не по-късно от 5 години преди възрастта по чл. 68, ал. 1 и ако не им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст. На тези лица е предоставена възможност да възобновят осигуряването си от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ в универсален пенсионен фонд при спазването на определени условия.

През 2017 г. *постъпилите приходи и трансфери* в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са 607 226,8 хил. лв., при планирани 626 276,6 хил. лв. или изпълнението е 97,0%. От тях 94,4% са приходите от осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО и 5,6% са постъпилите приходи от универсалните пенсионни фондове на основание § 51 от ЗИД на КСО и приходите от Сребърния фонд за лицата избрали да се пенсионира с пенсия само от ДОО.

Приходите *от осигурителни вноски* през 2017 г. са в размер на 573 056,3 хил. лв., което е с 53 220,3 хил. лв. по-малко спрямо планираните за годината.

Неданъчните приходи включват *приходите от универсалните пенсионни фондове* на основание § 51 от ЗИД на КСО/2015 г. за лицата по чл. 69. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица решили да ги прехвърлят от съответния универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. Постъпилите приходи от УПФ са в размер на 1 662,8 хил. лв.

В получените трансфери от централния бюджет е *трансферът от „Сребърния фонд“* в размер на 32 507,7 хил. лв., който е от осигурителните вноски на лица, избрали да получават пенсията си само от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

2. *Разходите* в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са за изплащане на:

- Пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и добавките към тях на лицата от специалните ведомства, пенсионирали се при условията на чл. 69 от КСО;
- Осъвременяване на пенсиите на пенсионирали се при условията на чл. 69 от КСО;
- Помощи за профилактика и рехабилитация за тези лица.

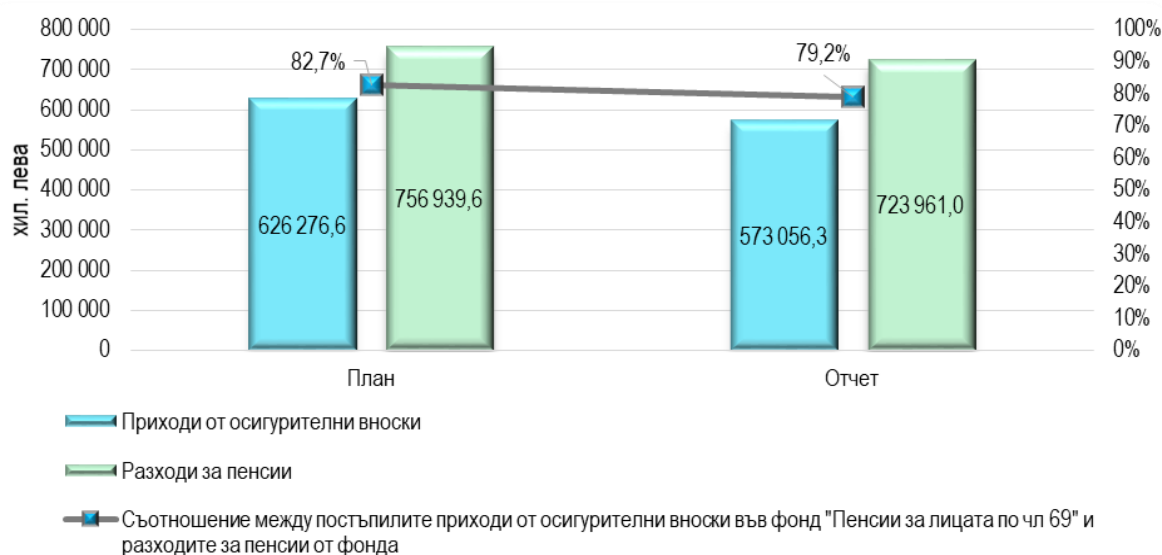
Разходите и трансферите по бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са в размер на 723 962,2 хил. лв. Изпълнението на плана е 95,6%, като е реализирана икономия от 32 979,4 хил. лв.

Разходите за пенсии възлизат на 723 961,0 хил. лв. и са с 32 978,6 хил. лв. по-малко от планираните. Те са за изплащане на пенсии за осигурителен стаж и възраст и за пенсии за инвалидност поради общо заболяване на лицата по чл. 69 от КСО и са както следва:

- *Пенсии за осигурителен стаж и възраст* на лицата, пенсионирали се при условията на чл. 69 от КСО. Разходът за тях е в размер на 723 686,7 хил. лв., (99,96% от разходите за пенсии);
- *Пенсии за инвалидност поради общо заболяване* на лицата по чл. 69 от КСО. За тях са изплатени 274,3 хил. лв. с дял 0,04% от разхода за пенсии.

За финансиране на дейността за *профилактика и рехабилитация* от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ през 2017 г. са изразходвани 1,2 хил. лв. за парични помощи, при планирани 2,0 хил. лв.

Планираните през 2017 г. приходи от осигурителни вноски във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ покриват 82,7% от планираните разходи за пенсии от фонда. *Постъпленията от осигурителни вноски по отчет са обезпечили 79,2% от направените разходи за пенсии и добавки към тях.*

Фигура № 33 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО през 2017 г.

3. Планираният *дефицит* на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е 130 665,0 хил. лв., а *отчетеният* в края на 2017 г. е 116 735,4 хил. лв. Отчетът показва, че дефицитът е с 13 929,6 хил. лв. по-нисък от планирания. Дължи се на икономията в разходите и трансферите с 32 979,4 хил. лв.

ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж, които имат социален характер. Те са вид социално подпомагане, което се определя като пенсия, поради месечната периодичност на изплащането и начина на обслужване – от осигурителната администрация. Фондът се финансира чрез трансфери от държавния бюджет.

1. *Приходите* в бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ са изцяло от получени трансфери от държавния бюджет, които през 2017 г. са в размер на 324 035,8 хил. лв.

Таблица № 29 : Бюджет на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2017 г.

Показатели	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	324 035,8	324 035,8	100,0
1. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	324 035,8	324 035,8	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	324 047,9	291 780,3	90,0
1. Разходи	324 047,9	291 780,3	90,0
1.1. Пенсии	324 035,8	291 767,5	90,0
Пенсии за сметка на държавния бюджет:	324 035,8	291 767,5	90,0
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	310 653,4	279 997,1	90,1
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	3 654,8	2 894,0	79,2
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 722,6	8 872,3	91,3
- добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	5,0	4,1	80,8
1.2. Социални помощи и обезщетения	12,1	12,8	105,8
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	12,1	12,8	105,8
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-12,1	32 255,5	-266 994%

2. *Разходите* на фонда възлизат на 291 780,3 хил. лв. и са с 32 267,6 хил. лв. по-малко от планираните. Икономията се дължи на изплатените с 10% по-малко от планираните суми за пенсии. *За пенсии, несвързани с трудова дейност са изразходвани 291 767,5 хил. лв.,* разпределени както следва:

- *За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, както и за пенсии по отменени закони са изразходвани 279 997,1 хил. лв. или 90,1 на сто от планираните средства. Разходът за тези пенсии е с 30 656,3 хил. лв. по-малко от плана.*
- *За добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война, са изразходвани 2 894,0 хил. лв., като изпълнението на плана е 79,2 на сто. За добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ са извършени разходи в размер на 8 872,3 хил. лв. и 4,1 хил. лв. за добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани.*

Фигура № 34 : Разпределение на разходите за пенсии и добавки от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2017 г.

Разходите за изплащане на *парични помощи за профилактика и рехабилитация* от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ възлизат на *12,8 хил. лв.*, а изпълнението на плана е *105,8* на сто.

3. *Бюджетът на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“* по план е с дефицит от *12,1 хил. лв.*, но в края на 2017 г. фондът завърши с *положителен финансов резултат от 32 255,5 хил. лв.* Причините за отчетения излишък са преведените средства за пенсии от държавния бюджет точно по план и отчетените по-малко разходи за пенсии с *32 268,3 хил. лв.*

ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“

Във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ постъпват приходите от задължителни осигурителни вноски от работодателите за наетите от тях лица. Размерът на осигурителната вноска е диференцирана в зависимост от честота и тежестта на трудовите злополуки по групи основни икономически дейности в диапазона от *0,4% до 1,1%*. Конкретният размер по групи основни икономически дейности за 2017 г., определен съгласно Приложение № 2 към чл. 15 от Закона за бюджета на ДОО, като за определени икономически дейности осигурителната вноска е увеличена спрямо 2016 г., а за други е намалена. В кръга на осигурените за трудова злополука и професионална болест са и лицата, сключили трудов договор на основание *114а, ал. 1* от КТ (работещите по трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа, сключен с регистриран земеделски стопанин за работа за един ден), както и морските лица, като последните задължително се осигуряват за своя сметка.

Средствата на фонда се разходват за изплащане на пенсии, парични обезщетения, помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; за мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести; за помощно-технически средства, свързани с увреждането и други разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

Таблица № 30 : Бюджет на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2017 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	159 406,5	215 903,3	135,4
1. Осигурителни приходи	159 406,5	215 903,3	135,4
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	53 245,2	50 769,2	95,3
1. Разходи	48 895,2	47 611,7	97,4
1.1. Пенсии	40 654,5	39 007,5	95,9
Пенсии за сметка на ДОО	40 654,5	39 007,5	95,9
1.2. Социални помощи и обезщетения	8 240,7	8 604,2	104,4
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	8 181,5	8 567,9	104,7
Еднократна помощ при смърт поради трудова злополука и професионална болест	44,1	31,4	71,1
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	6,0	4,7	77,6
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест	9,1	0,3	2,9
2. Трансфери	4 350,0	3 157,5	72,6
2.1. Предоставени трансфери	4 350,0	3 157,5	72,6
На МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	348,0	99,4
На МТСП за фонд "Условия на труд"	4 000,0	2 809,5	70,2
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	106 161,3	165 134,1	155,6

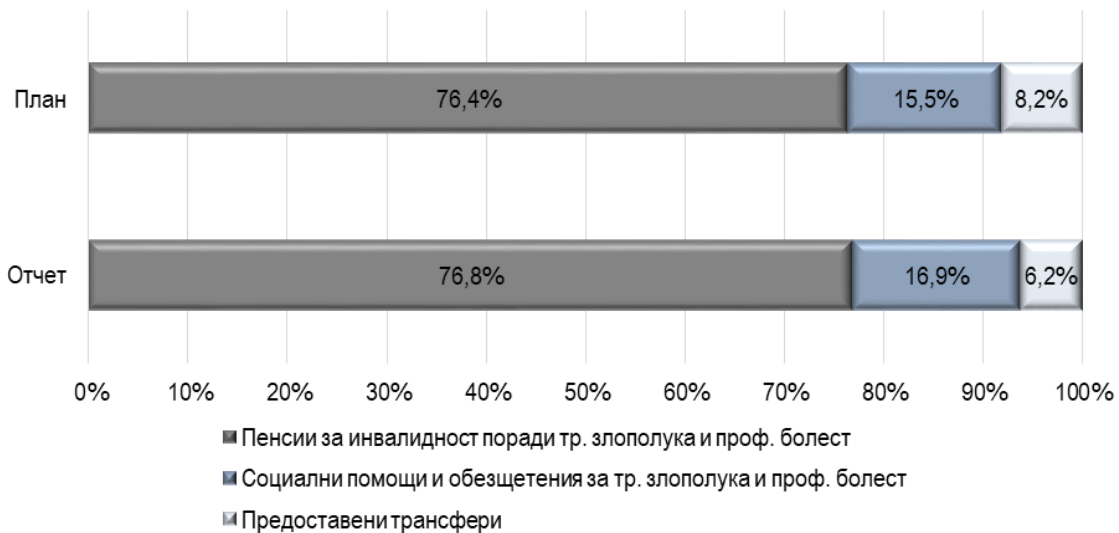
1. *Приходите* от осигурителни вноски, постъпили във фонд „Трудова злополука и професионална болест“, през 2017 г. са 215 903,3 хил. лв. Те надвишават планираната сума с 56 496,8 хил. лв. или с 35,4%.

2. *Общо разходите и трансферите* на фонда, са в размер на 50 769,2 хил. лв. *Разходите за пенсии и обезщетения* (без трансферите) възлизат на 47 611,7 хил. лв., което представлява 97,4% изпълнение на плана.

С най-голям дял от общите разходи на фонд „ТЗПБ“ са тези за изплащане на *пенсии* – 39 007,5 хил. лв. и представляват 81,9% от разходите на фонда за 2017 г. Спрямо планираните суми за пенсии (40 654,5 хил. лв.) се отчита икономия в размер на 1 647,0 хил. лв.

Следващата група разходи е за изплащане на *социални помощи и обезщетения за трудова злополука и професионална болест*. През 2017 г. за тях са изразходвани 8 604,2 хил. лв. (18,1% от разходите на фонда), като е налице преразход спрямо плана в размер на 363,5 хил. лв. или 4,4 на сто, разпределени както следва:

- За парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест – 8 567,9 хил. лв. Изразходвани са с 386,4 хил. лв. (с 4,7 на сто) повече спрямо планираните.
- На наследниците на починалите, вследствие настъпила трудова злополука или професионална болест осигурени лица във фонда се изплаща *еднократна парична помощ при смърт*. През 2017 г. изразходваните за тази помощ суми са в размер на 31,4 хил. лв.
- Разходите за *профилактика и рехабилитация* от фонда са 4,7 хил. лв. и за *парични обезщетения при трудоустрояване* – 0,3 хил. лв.

Фигура № 35 : Структура на разходите и трансферите във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2017 г.

От средствата на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са *предоставени трансфери* на обща стойност 3 157,5 хил. лв., като от тях:

- На *Агенцията за социално подпомагане* за помощно технически средства, свързани с увреждане, причинено от трудова злополука и/или професионална болест – 348,0 хил. лв. (при планирани 350,0 хил. лв.).
- На фонд „Условия на труд“ за подобряване условията на труд и провеждане на мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са преведени 2 809,5 хил. лв., при планирани 4 000,0 хил. лв.

3. По бюджета на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ през 2017 г. е отчетен *излишък* в размер на 165 134,1 хил. лв., при планиран 106 161,3 хил. лв. По-големият с 58 972,8 хил. лв. излишък е в резултат от постъпилите с 56 496,8 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски и отчетените по-малко разходи и трансфери от планираните с 2 476,0 хил. лв.

ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“

От фонд „Общо заболяване и майчинство“ се обезпечават осигурените социални рискове „общо заболяване“ и „майчинство“ и съответстващите осигурителни случаи. Задължително осигурени във фонда са всички лица, които упражняват трудова дейност. Размерът на осигурителната вноска е 3,5 на сто, разпределена между осигурител и осигурено лице в съотношение 60:40 или 2,1 на сто за сметка на осигурителя и 1,4 на сто за сметка на осигуреното лице. Морските лица също имат задължение да се осигуряват за „общо заболяване и майчинство“, като внасят пълния размер на вноската за своя сметка. Самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват за този риск по свое желание и за своя сметка, като текущо през годината внасят авансово осигурителни вноски върху избран месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на дохода, определен със ЗБДОО за съответната година. Окончателната осигурителна вноска за избраните да се осигуряват за общо заболяване и майчинство, се дължи върху годишния осигурителен доход и в размера за фонд „Общо заболяване и майчинство“.

В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ се включват приходите от осигурителни вноски за осигурените лица за общо заболяване и майчинство и разходите за парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, трудоустрояване поради бременност или кърмене, бременност и раждане, отглеждане на

малко дете, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и трансфер към МТСП за Агенцията за социално подпомагане.

1. *Постъпленията* във фонда през 2017 г. са изцяло от *осигурителни вноски* в размер на 935 512,2 хил. лв. Преизпълнението на приходите е със 79 419,5 хил. лв. (9,3 на сто), спрямо предвидените в ЗБДОО за годината.

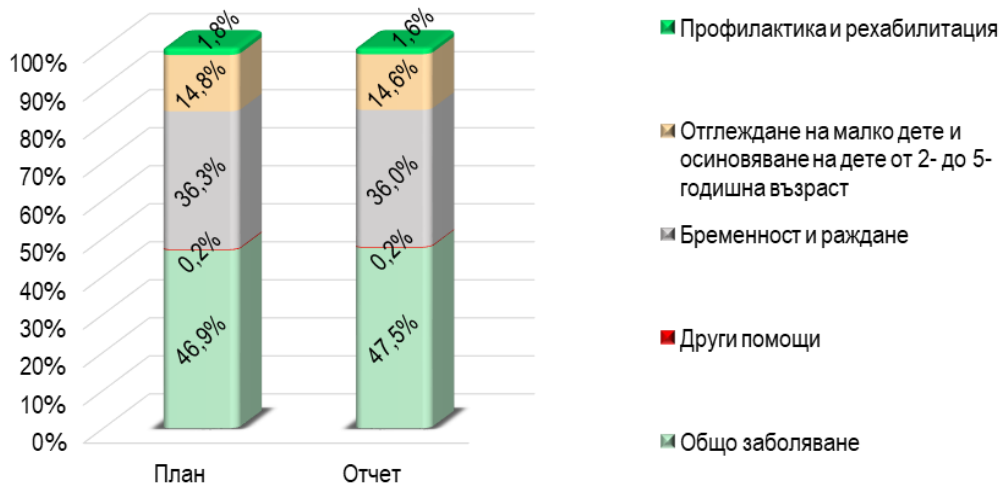
Таблица № 31 : Бюджет на фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2017 г.

Показатели	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	856 092,7	935 512,2	109,3
1. Осигурителни приходи	856 092,7	935 512,2	109,3
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	982 683,9	1 075 050,7	109,4
1. Разходи	979 883,9	1 070 654,2	109,3
1.1. Социални помощи и обезщетения	979 883,9	1 070 654,2	109,3
– обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване	383 193,1	421 365,9	110,0
– обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина	15 996,8	14 827,1	92,7
– обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука	60 119,4	72 627,9	120,8
– обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	82,0	46,2	56,3
– обезщетения при бременност и раждане	355 294,5	385 566,8	108,5
– обезщетения за трудоустрояване поради бременност и кърмене	4,0		0,0
– обезщетения за отглеждане на малко дете	144 771,0	156 318,8	108,0
– обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст	378,5	443,3	117,1
– еднократна помощ при смърт	2 160,2	2 113,4	97,8
– парични помощи за профилактика и рехабилитация	17 880,4	17 343,2	97,0
– парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	1,6	40,5
2. Предоставени трансфери	2 800,0	4 396,5	157,0
– на МТСП за Агенцията за социално подпомагане съгласно чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	2 801,2	100,0
– трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	-	1 595,3	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-126 591,2	-139 538,5	110,2

2. Извършените *разходи и трансфери* от фонда са 1 075 050,7 хил. лв., при планирани 982 683,9 хил. лв. Налице е преразход в размер на 92 366,8 хил. лв., или превишение на плана с 9,4 на сто.

Разходите за *социални помощи и обезщетения по КСО* през 2017 г. възлизат на 1 070 654,2 хил. лв. и са с 9,3 на сто повече от планираните. Те представляват 99,6% от всички разходи и трансфери.

Според отчетните данни с най-голям дял са разходите за изплащане на парични обезщетения за временна работоспособност поради общо заболяване (47,5%), следвани от паричните обезщетения при бременност и раждане (36,0%) и обезщетенията за отглеждане на малко дете и осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст (14,6%).

Фигура № 36 : Структура на средствата за обезщетения и помощи от фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2017 г.

- *Паричните обезщетения за временна неработоспособност* включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията поради нетрудови злополуки и за парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност. Разходът за тях възлиза на 508 867,0 хил. лв., при планирани 459 391,2 хил. лв. Преразходът за тези обезщетения е 49 475,8 хил. лв., или с 10,8% повече спрямо заложеното в плана.

- Основният разход в тази група е за *парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване*. За тях през 2017 г. са изплатени 421 365,9 хил. лв., и е налице преразход в размер на 38 172,8 хил. лв. Дължи се основно на по-високия брой общо изплатени работни дни спрямо планираните.
- Преразход се отчита и при *обезщетенията поради нетрудови злополуки*. Изплатени са 72 627,9 хил. лв., или с 20,8% повече, вследствие основно на по-големия брой изплатени работни дни спрямо планираните.
- При обезщетенията за *гледане на болен член от семейството и карантина и при паричните обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност* се отчита икономия. За обезщетения за гледане на болен член от семейството и карантина през 2017 г. са изплатени 14 827,1 хил. лв. (92,7 на сто от планираните), а за трудоустрояване при временно намалена работоспособност – 46,2 хил. лв. (56,3 на сто).

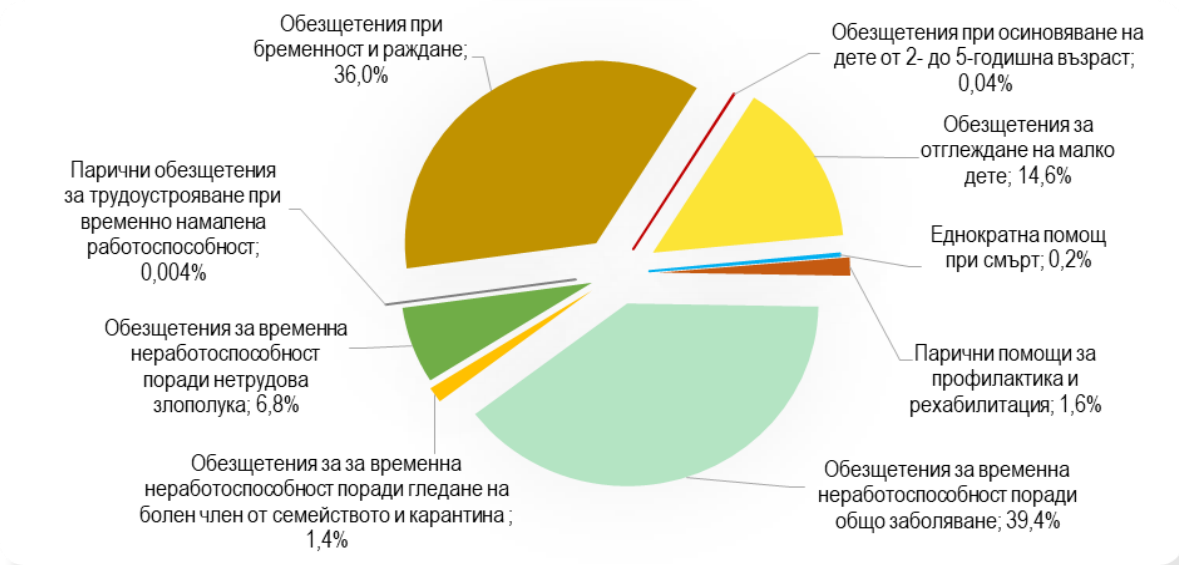
- За *обезщетения поради бременност и раждане* са извършени разходи в размер на 385 566,8 хил. лв., като сумата превишава планираната с 8,5 на сто. Преразходът от 30 272,3 хил. лв. се дължи основно на по-големия брой на изплатените работни дни спрямо планираните за годината. Отчетеният среднодневен размер на паричното обезщетение е по-нисък от планирания.

- За доплащане разликата при трудоустрояване поради *бременност и кърмене и за трудоустрояване поради напреднал етап на лечение ин-витро* в плана са заложили 4,0 хил. лв., но през 2017 г. не е извършен разход.

- Разходите за обезщетения за отглеждане на малко дете са 156 318,8 хил. лв. и превишават планираните с 11 547,8 хил. лв. (8,0%). И за този вид обезщетения по-високите разходи също се дължат на изплатените повече работни дни.

- Изразходваните средства за *обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст* са 443,3 хил. лв. и са с 64,8 хил. лв. (17,1%) над предвидените.

- През 2017 г. от фонда са изплатени 17 343,2 хил. лв. за парични помощи за профилактика и рехабилитация, като изпълненото на плана е 97,0% (реализирана е икономия от 537,2 хил. лв.).
- За еднократна помощ при смърт са изплатени 2 113,4 хил. лв., а за парични помощи при инвалидност, когато няма основание за отпускане на пенсия – 1,6 хил. лв.
- От бюджета на фонда са предоставени следните трансфери:
 - на МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгласно чл. 26, т. 4 от КСО, за осигуряване на помощно-технически средства – трансфер в размер на 2 801,2 хил. лв.;
 - за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия – трансфер в размер на 1 595,3 хил. лв.

Фигура № 37 : Структура на разходите за социални помощи и обезщетения от фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2017 г.

3. Фонд „Общо заболяване и майчинство“ при планиран дефицит от 126 591,2 хил. лв., е отчетен недостиг от 139 538,5 хил. лв., или с 12 947,3 хил. лв. над планирания. По-високият дефицит е резултат от отчетените повече приходи от осигурителни вноски със 79 419,5 хил. лв., по-високи разходи за обезщетения с 90 770,3 хил. лв. и предоставените с 1,1 хил. лв. повече трансфери в сравнение с планираните.

ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“

В обхвата на задължителното обществено осигуряване се включва и рискът „безработица“, като средствата от осигурителни вноски постъпват във фонд „Безработица“. Осигурени в този фонд са всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноска е 1 на сто и се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 60:40.

Не се осигуряват за безработица лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, тъй като в съответните програми това не е предвидено. Без вноска за този осигурителен фонд са и членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, включително и тези, които са избрани в органите на управление на кооперацията и с тях не са сключени трудови правоотношения. Друга категория лица, които не се осигуряват за безработица са работещите без трудово правоотношение по договор с възложител, както и самоосигуряващите се лица.

Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителна вноска за своя сметка.

Приходите на фонд „Безработица“ се набират от осигурителни вноски, трансфери от държавния бюджет и други източници. От фонда се изплащат обезщетения за безработица на лица, останали без работа и отговарящи на условията за получаването им по КСО и на основание чл. 230 и 231 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ).

Таблица № 32 : Бюджет на фонд „Безработица“ за 2017 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	236 734,8	258 553,6	109,2
1. Осигурителни приходи	236 334,8	258 153,6	109,2
2. Получени трансфери от ДБ	400,0	400,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	359 658,8	394 081,1	109,6
1. Разходи	359 658,8	394 081,1	109,6
1.1. Социални помощи и обезщетения	359 658,8	394 081,1	109,6
Обезщетения за безработица	359 258,8	392 675,3	109,3
Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ	400,0	94,6	23,6
Еднократно изплатени обезщетения за безработица – чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта	-	1 311,2	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-122 924,0	-135 527,5	110,3

1. Общо постъпилите през годината *приходи и трансфери* в бюджета на фонда са 258 553,6 хил. лв., от които 258 153,6 хил. лв. са приходите от осигурителни вноски и 400 хил. лв. са трансфер от държавния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ. По план приходите и трансферите са 236 734,8 хил. лв. Преизпълнението е с 9,2%, което се дължи на по-високите с 21 818,8 хил. лв. приходи от осигурителни вноски спрямо планираните.

2. *Разходите за изплащане на обезщетения и помощи за безработни* са в размер на 394 081,1 хил. лв. Спрямо плана е налице преразход от 34 422,3 хил. лв. (с 9,6 на сто).

За парични обезщетения за безработица по КСО през годината са изразходвани 392 675,3 хил. лв. или с 33 416,5 хил. лв. повече от планираните. Сумата за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ е в размер на 94,6 хил. лв., което е едва 23,6 на сто изпълнение на плана и е реализирана икономия от 305,4 хил. лв.

Разходът за *еднократно изплатени обезщетения за безработица* на лица, които искат да започнат самостоятелен бизнес (по условията на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта) е 1 311,2 хил. лв.

3. По бюджета на фонд „Безработица“ при планиран дефицит от 122 924,0 хил. лв., е отчетен дефицит в размер на 135 527,5 хил. лв. По-високият дефицит се дължи на по-високите разходи за обезщетения за безработица с 34 422,3 хил. лв. над планираните, въпреки постъпилите с 21 818,8 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране на централно ниво и на територията на страната. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация и включва неданъчни приходи, разходи за административната издръжка на института, трансфери между бюджета на НОИ и други бюджети и външно финансиране.

1. Общо *приходите и трансферите* в бюджета на НОИ са 4 264 617,0 хил. лв., което е със 171 122,9 хил. лв. по-малко от планираните в Закона за бюджета на ДОО за 2017 г.

Таблица № 33 : Бюджет на Националния осигурителен институт за 2017 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	4 435 739,9	4 264 617,0	96,1
1. Неданъчни приходи	38 315,0	75 848,8	198,0
1.1. Приходи и доходи от собственост	6 840,0	6 294,6	92,0
Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	5 615,0	5 319,0	94,7
Приходи от наеми на имущество	180,0	44,9	25,0
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	5,0	0,3	6,7
Приходи от други лихви	1 040,0	930,4	89,5
1.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	5 200,0	26 822,2	515,8
1.3. Други неданъчни приходи	26 275,0	42 732,0	162,6
2. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-1 047,5	98,4
3. Получени допълнителни трансфери от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	4 398 489,9	4 185 655,9	95,2
4. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	339,7	-
5. Трансфери от МТСП за фонд "Условия на труд"	-	10,6	-
6. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 809,5	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	82 113,8	76 528,5	93,2
1. Разходи	81 863,8	76 466,5	93,4
1.1. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	81 795,8	76 459,4	93,5
Разходи за персонал	56 746,4	56 114,4	98,9
Заплати и възнаграждения за персонала	40 875,0	40 473,9	99,0
Други възнаграждения и плащания за персонала	3 718,9	3 551,3	95,5
Задължителни осигурителни вноски от работодатели	12 152,5	12 089,2	99,5
Издръжка	18 293,7	16 617,8	90,8
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	335,3	61,0
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	118,2	111,1	94,0
Капиталови разходи	6 087,5	2 686,8	44,1
Програми за временна заетост	-	339,7	-
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	243,7	-
Дейности за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести	-	10,6	-
1.2. Отбрана и сигурност	68,0	7,1	10,5
2. Предоставени трансфери	250,0	62,0	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	4 353 626,1	4 188 088,5	96,2
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-4 353 626,1	-4 188 088,5	96,2
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-8 691,1	-
Друго вътрешно финансиране	-	-5 599,8	-
Наличност в началото на периода	-	245,0	-
Наличност в края на периода	4 353 626,1	4 174 037,0	95,9
В т. ч. преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-5,6	-

1.1. В бюджета на НОИ са постъпили 75 848,8 хил. лв. неданъчни приходи или с 37 533,8 хил. лв. повече спрямо плана.

- Приходите и доходите от собственост по отчет са 6 294,6 хил. лв. и са с 545,4 хил. лв. по-малко от планираните.
- При приходите от глоби, санкции и наказателни лихви има преизпълнение на плана с 21 622,2 хил. лв. При планирани 5 200,0 хил. лв. са събрани 26 822,2 хил. лв.
- Преизпълнението при другите неданъчни приходи е с 16 457,0 хил. лв. и основно се дължи на постъпилите повече от планираните прехвърлени/ възстановени акумулирани средства от осигурителни вноски по чл. 46 от КСО. По план другите неданъчни приходи са 26 275,0 хил. лв., а са отчетени 42 732,0 хил. лв.

1.2. Получените *допълнителни трансфери от централния/ държавния бюджет за покриване на недостига от средства са в размер на 4 185 655,9 хил. лв.* Планираният трансфер в ЗБДОО за 2017 г. е 4 398 489,9 хил. лв. или са преведени с 212 834,0 хил. лв. по-малко. Постъпилите трансфери от други бюджетни организации в бюджета на НОИ през годината са както следва: 339,7 хил. лв. от МТСП по програми за осигуряване на заетост, от МТСП за фонд „Условия на труд“ – 10,6 хил. лв. и 3 809,5 хил. лв. от трансфери за поети осигурителни вноски и данъци.

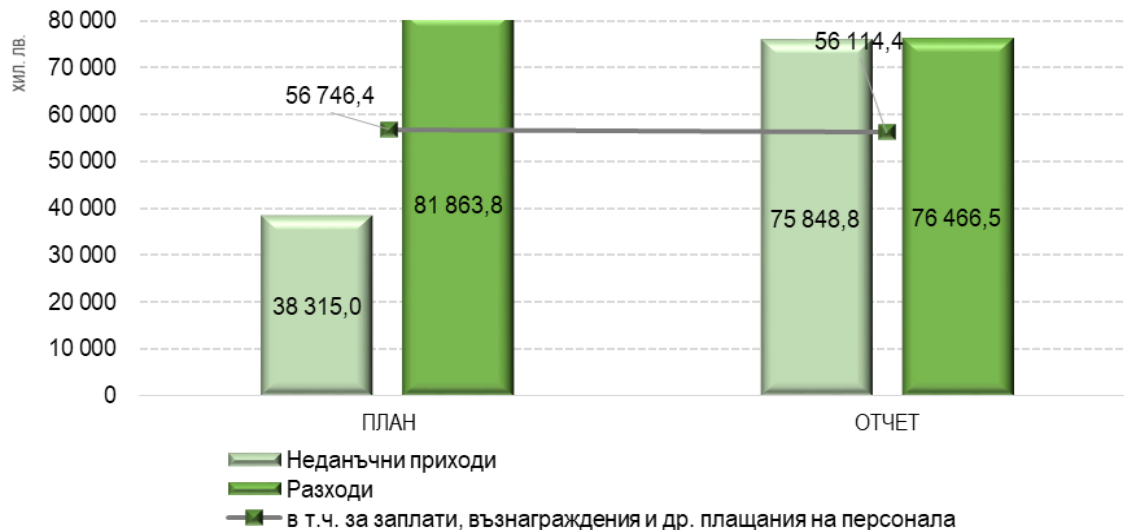
2. Разходите по бюджета на НОИ се утвърждават от Надзорния съвет по предложение на управителя. През 2017 г. *отчетените разходи са 76 466,5 хил. лв.* Спрямо плана са усвоени 93,4% или е реализирана икономия от 5 397,3 хил. лв.

2.1. За *програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост* са изразходвани *76 459,4 хил. лв.* Спрямо плана е реализирана икономия от 5 336,4 хил. лв. (6,5 на сто). *Разходите за издръжка на службите по социално осигуряване през 2017 г. са 75 865,4 хил. лв.* и представляват 0,7 на сто от общите разходи на ДОО. Реализираната икономия спрямо плана е в размер на 5 930,4 хил. лв. (7,3 на сто) и е формирана както следва:

- *Разходите за заплати, възнаграждения, осигурителни вноски и други плащания за персонала, които са с най-голям дял (73,4%) от всички разходи за служби по социално осигуряване, по план са 56 746,4 хил. лв., а са изразходвани 56 114,4 хил. лв.* или е реализирана икономията от 632,0 хил. лв.
- *Издръжка* (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) – при тези разходи е отчетена *икономия* в размер на *1 675,9 хил. лв.* От планираните *18 293,7 хил. лв.* са усвоени 90,8% (*16 617,8 хил. лв.*). По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при разходите за вода, горива и енергия – с 453,8 хил. лв. по-малко (със 17,5 на сто); материали – с 420,3 хил. лв. по-малко (с 16,1 на сто) и външните услуги с 333,1 хил. лв. по-малко (с 2,9 на сто).
- При *капиталовите разходи* през 2017 г. реализираната *икономия* възлиза на *3 400,7 хил. лв.*, а изпълнението на плана е 44,1%.

За програми за временна заетост, други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта и за дейности за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са изразходвани 593,9 хил. лв., което представлява 0,8 на сто от отчетените разходи в бюджета на НОИ.

2.2. Изразходваната сума за *отбрана и сигурност* е *7,1 хил. лв.*, и е значително под планираните 68,0 хил. лв.

Фигура № 38 : Бюджет на НОИ и разходи за възнаграждения на персонала за 2017 г.

3. По бюджета на НОИ (като общ административен фонд), при планиран *излишък* в края на 2017 г. от 4 353 626,1 хил. лв. е отчетен 4 188 088,5 хил. лв. или със 165 537,6 хил. лв. по-малко.

Като се включат операциите по финансирането и бюджетния остатък от 2016 г., *наличността в бюджета на НОИ* в края на годината възлиза на 4 174 037,0 хил. лв. или със 179 589,1 хил. лв. под планираната сума (4 353 626,1 хил. лв.).

Наличните дефицити по фондовете на ДОО се финансират с *излишъка* по бюджета на НОИ ($- 3\,979\,081,4 - 116\,735,4 + 32\,255,5 + 165\,134,1 - 139\,538,5 - 135\,527,5 + 4\,174\,037,0 = 543,8$).

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е първият у нас професионален пенсионен фонд, създаден през м. март 1996 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване“. Годишният бюджет на Учителския пенсионен фонд се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година като приложение към него и не се включва в консолидирания бюджет на ДОО. Администрирането на фонда се извършва от Националния осигурителен институт.

Учителският пенсионен фонд е професионална пенсионна схема за ранно пенсиониране за педагогическия персонал зает в системата на образованието (наричани по-нататък учители). Поради специфичния характер на работата си, учителите придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при по-благоприятни условия – по-ниска възраст и по-кратък осигурителен стаж. Разпоредбата на чл. 69в, ал. 1 на Кодекса за социално осигуряване дава право на т. нар. „пенсия за ранно пенсиониране на учителите“.

Работодателят в лицето на училищата и детските градини (държавни, общински и частни) и обслужващите звена (извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение) осигурява изцяло за своя сметка всички учители и възпитатели, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска се начислява и се внася върху брутните трудови възнаграждения на учителите и е в нормативно определен размер 4,3 на сто за 2017 г. Набраните средства в Учителския пенсионен фонд се разходват за изплащане на пенсиите и добавките по чл. 69в от КСО.

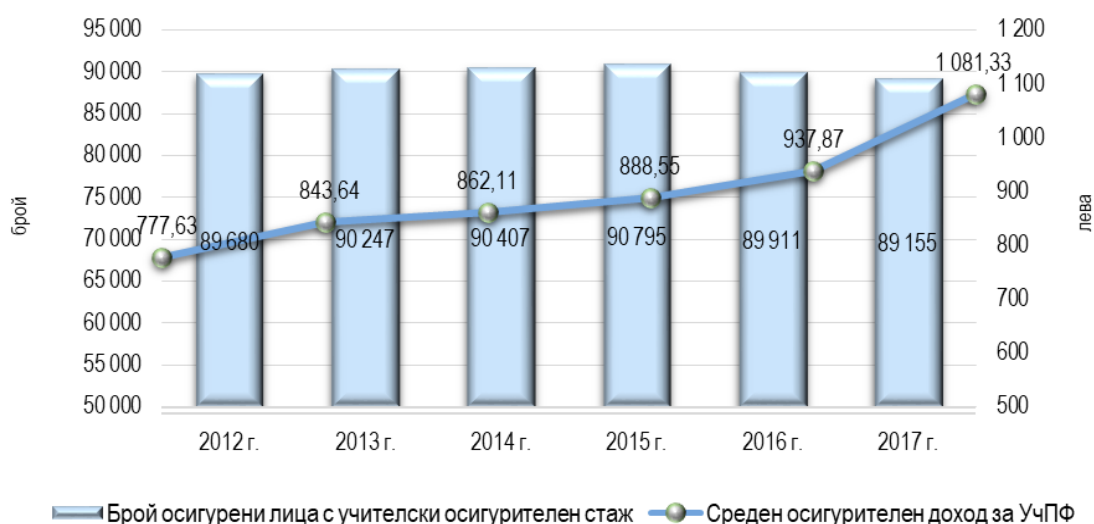
В следващата таблица са представени основните параметри по отчета на бюджета на УчПФ през 2016 и 2017 г. и сравнението между тях.

Таблица № 34 : Натурални показатели на Учителския пенсионен фонд за 2016 и 2017 г.

Показатели	2016 г.	2017 г.	% изпълнение спрямо 2016 г.
Средногодишен брой осигурени лица	89 911	89 155	99,2%
Средногодишен осигурителен доход за учителите (лв.)	937,87	1 081,33	115,3%
Брой на пенсиониралите се по-рано учители, съгласно чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12. на съответната година.	1 951	2 042	104,7%
Среден месечен размер на намалената пенсия, съгласно чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12. на съответната година (лв.).	335,93	372,50	110,9%
Брой на учителите, получаващи добавки, съгласно чл. 69в, ал. 3 от КСО към 31.12. на съответната година.	22 883	25 109	109,7%
Среден размер на добавката на учител към 31.12. на съответната година (лв.).	66,92	70,85	105,9%
Брой на пенсиониралите се учители, съгласно чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12. на съответната година.	158	178	112,7%
Среден месечен размер на получената пенсия, съгласно чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12. на съответната година (лв.).	277,53	303,23	109,3%

Осигурени лица и осигурителен доход

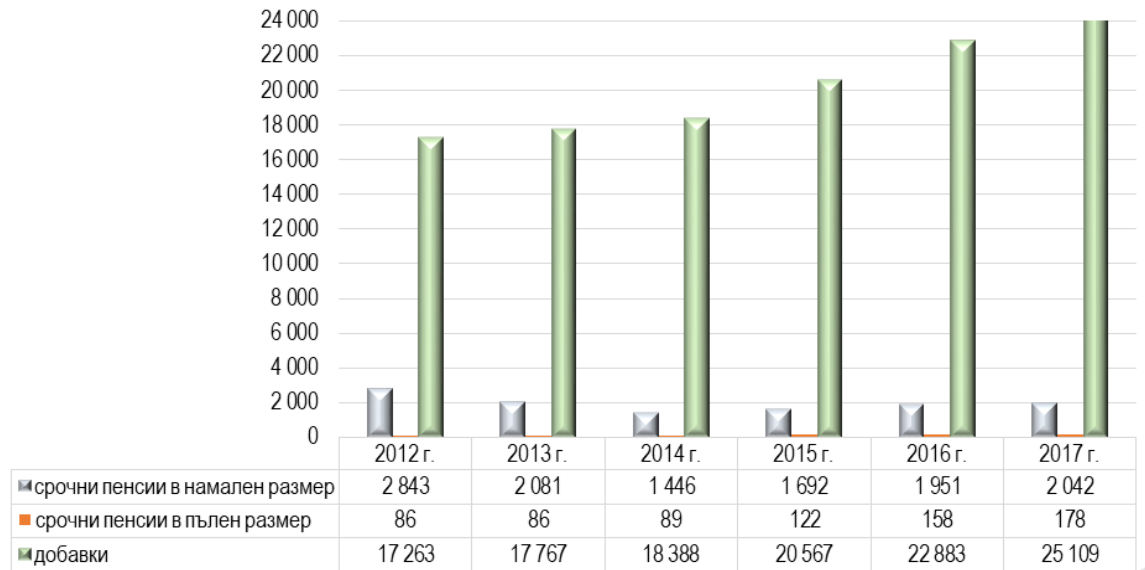
Отчетеният средногодишен брой учители, за които са постъпили осигурителни вноски в УчПФ през 2017 г., е 89 155 лица, което е с 2 595 лица по-малко от планирания брой и със 759 (0,8%) по-малко от броя им през 2016 г.

Фигура № 39 : Брой осигурени лица за УчПФ и среден осигурителен доход, за периода 2012 – 2017 г.

Средногодишният осигурителен доход за учителите за 2017 г. е 1 081,33 лв., като увеличението е със 143,46 лв. (15,3 на сто) спрямо 2016 г. и с 256,97 лв. (31,2 на сто) повече от средния осигурителен доход на осигурените лица в ДОО (824,36 лв.). Изпреварващото нарастване на средния осигурителен доход на учителите е вследствие на двукратното увеличение на учителските заплати през 2017 г. (от 1 януари и от 1 септември).

Осигурените в Учителския пенсионен фонд лица имат право на *срочни пенсии в намален размер, пенсии в пълен размер* или на *добавка* за тези, които не са се възползвали от правото на ранно пенсиониране.

Фигура № 40 : Брой пенсии и добавки, изплащани от УчПФ, за периода 2012 – 2017 г. към 31.12. на съответната година

Срочни пенсии в намален размер

На учителите, пенсионирали се при условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО се изплаща *срочна пенсия за ранно пенсиониране* от Учителския пенсионен фонд. За да възникне правото на ранно пенсиониране са необходими две предпоставки, които трябва да са налице едновременно:

- Навършена възраст през 2017 г. 58 години за жените и 61 години за мъжете;
- Учителски осигурителен стаж от 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете.

Към датата на изпълнение на горните условия лицата трябва да са заемали учителска длъжност, съгласно чл. 19, ал. 1, 2 и 4 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

На пенсионирали се при условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО лица се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но намалена с 0,1 на сто за всеки недостигащ месец до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 на КСО. Броят на пенсионерите, с този вид пенсия към 31.12.2017 г. е 2 042, което е с 91 пенсионери повече отколкото през 2016 г. (ръст от 4,7 на сто). През 2017 г. броят на новоотпуснатите срочни пенсии в намален размер е 820, с 271 (24,8 на сто) по-малко спрямо новоотпуснатите през 2016 г. (1 091).

Фигура № 41 : Брой и среден размер на срочната пенсия в намален размер от УчПФ, за периода 2012 – 2017 г.

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2017 г. е 372,50 лв. Запазва се разликата в размера на пенсиите между двата пола в полза на мъжете. Средният месечен размер на срочните пенсии, изплащани на мъжете, е 425,13 лв. и е с 60,14 лв. (с 16,5 на сто) по-висок от този за жените.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, е 34,5 месеца за 2017 г. (32,7 месеца за 2016 г.).

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски стаж (25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете) и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 на КСО, се изплаща *пенсия в пълен размер от УчПФ* до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО (през 2017 г. тази възраст е 66 години за двата пола). След това пенсията започва да се изплаща от фонд „Пенсии“ (чл. 69в, ал. 4 от КСО).

Броят на изплащаните от УчПФ срочни пенсии в пълен размер към 31.12.2017 г. е 178 и е с 20 бр. (12,7 на сто) повече спрямо края на 2016 г. Техният среден основен месечен размер е 303,23 лв. (към 31.12.2017 г.), който е с 9,3 на сто по-висок от този през предходната година. Средният основен месечен размер на пенсията при жените е 302,86 лв. и е много близо до общия среден размер, тъй като този вид пенсия се получава от един мъж със среден основен месечен размер от 368,73 лв.

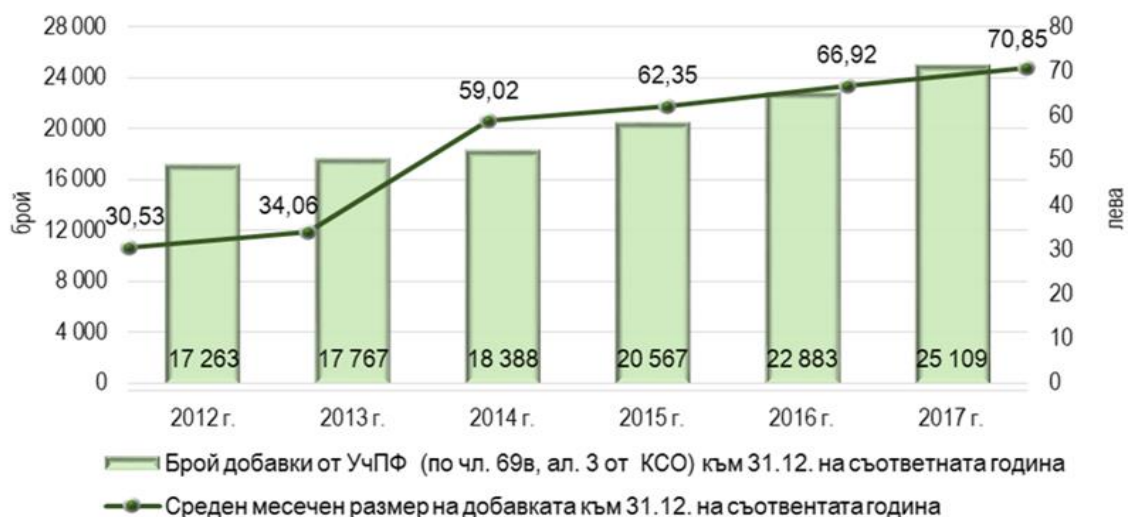
Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 е 65,0 месеца за 2017 г. и е намалал с 0,5 месеца спрямо 2016 г. (65,5 месеца).

Фигура № 42 : Брой на пенсионерите и среден размер на срочната пенсия в пълен размер от УчПФ, за периода 2012 – 2017 г.

Добавки от Учителския пенсионен фонд

На учителите, които са придобили право на пенсия при условията на чл. 69в, ал. 1 от КСО и се пенсионират по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО), се изплаща *добавка от Учителския пенсионен фонд* в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след придобиване право на пенсия за ранно пенсиониране. Добавката е компенсация за учителите, които са придобили право на ранно пенсиониране с изплащане на пенсия от фонда, но не са се възползвали от него.

Фигура № 43 : Брой и среден размер на добавките от УчПФ, за периода 2012 – 2017 г.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ (чл. 69в, ал. 3 от КСО) към 31.12.2017 г. е 25 109, което е с 2 226 повече от 2016 г. (ръст от 9,7 на сто). Запазва се тенденцията на нарастване на учителите, които отлагат пенсионирането си и продължават да

работят след придобиване право на пенсия. Отпуснатите добавки от фонда през 2017 г. са 2 193.

Средният месечен размер на получаваните добавки в края на 2017 г. е 70,85 лв., който е с 8,50 лв. по-висок от размера им в края на 2016 г. (62,35 лв.). Стойностите по пол показват несъществена разлика – 70,84 лв. за жените и 70,89 лв. за мъжете.

Средният брой месеци осигурителен стаж след 01.01.1997 г. в УчПФ, от който се изчисляват добавките, през 2017 г. е 56,1 и е с 0,3 месеца по-малко от този през 2016 г.

Финансово състояние на Учителския пенсионен фонд през 2017 г.

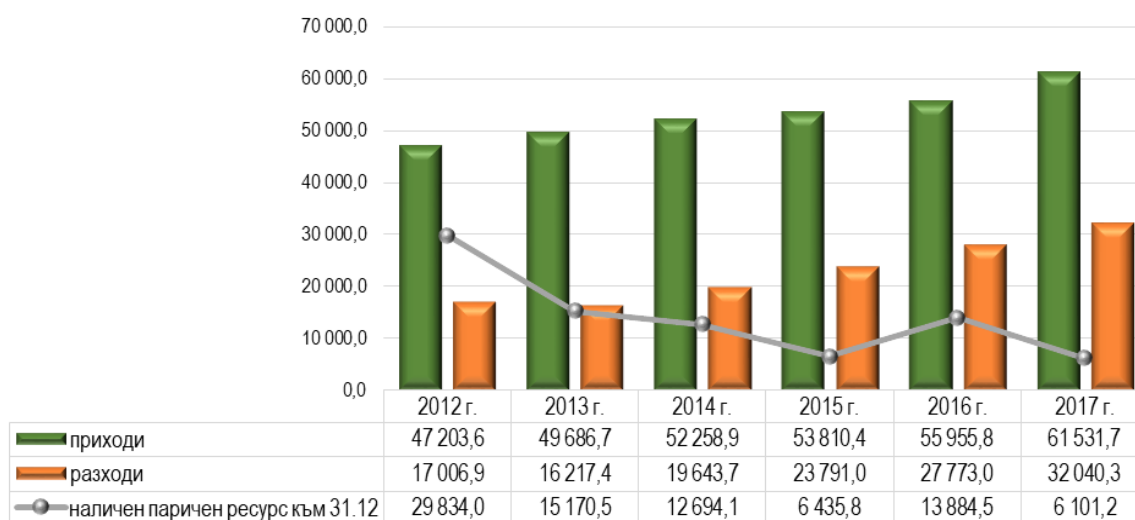
Приходите на УчПФ се формират от осигурителни вноски от работодателите за осигурените лица и от доходите от инвестиране на активите на фонда. През 2017 г. са планирани постъпления в размер 54 082,9 хил. лв., а са отчетени 61 531,7 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 113,8 на сто, или със 7 448,8 хил. лв. повече от предвидените. В сравнение с предходната година нарастването на приходите е с 10 на сто.

- Приходите от осигурителни вноски възлизат на 46 958,8 хил. лв. и са с 6 111,4 хил. лв. (с 15 на сто) повече от планираните. Те представляват 76,3 на сто от общите приходи и за 2017 г. са с 6 712,6 хил. лв. повече (16,7%) спрямо предходната година. Този ръст до голяма степен е в резултат на двукратното увеличение на учителските заплати през 2017 г.
- Постъпленията от лихви и отстъпки от ДЦК през годината са 14 571,6 хил. лв., при планирани 13 229,0 хил. лв. (с 1 342,6 хил. лв. повече).

Разходите за изплащане на пенсии и добавки (включително финансови услуги) от фонда възлизат на 32 040,3 хил. лв. Спрямо плана са отчетени с 1 906,9 хил. лв. повече, а спрямо отчета за 2016 г. разходите са нараснали с 4 267,3 хил. лв. (15,4 на сто). Увеличението на разходите е основно поради по-високите средни размери на отпуснатите през 2017 г. пенсии и добавки, което се дължи на ръста на средния осигурителен доход от който са изчислени. От общите разходи най-голям относителен дял имат разходите за изплащане на добавки – 65,4 на сто, следвани от тези за изплащане на пенсиите – 34,3 на сто.

- За изплащане на добавките на учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионира по-рано, са изразходвани 20 966,7 хил. лв., или с 16,7 на сто повече спрямо предходната година (с 6,8 на сто над планираните).
- За срочни пенсии за ранно пенсиониране и пенсии в пълен размер е извършен разход в размер 11 002,5 хил. лв., който е с 5,2 на сто повече от планирания и с 13 на сто повече от този през предходната година.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски, са 68,1 на сто през 2017 г., при стойност на това съотношение 68,8 на сто през 2016 г.

Фигура № 44 : Финансово състояние на УчПФ за периода 2012 – 2017 г. (в хил. лв.)

Към 31.12.2017 г. финансовите активи на УчПФ възлизат на 481 406,8 хил. лв., от които 475 305,6 хил. лв. в ДЦК и 6 101,2 хил. лв. наличност по сметката на УчПФ.

През 2017 г. стойността на активите на фонда е нараснала с 4,3 на сто спрямо активите на фонда през 2016 г. (461 671,2 хил. лв.).

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

Редът за отпускане и изплащане на гарантираните вземания е регламентиран в Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и в Наредбата за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.

За изплащане на вземанията на работниците и служителите по ЗГВРСНР е създаден специализиран фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ФГВРС). Предназначението на фонда е да осигури защита на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност.

Фондът се управлява от *Надзорен съвет и Директор*.

Надзорният съвет е с три годишен мандат и се състои от осем членове:

- четирима представители на национално представените работодателски организации;
- двама представители на представителните синдикални организации;
- по един представител от МТСП и от Министерство на финансите.

Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство. Назначава се от управителя на НОИ по предложение на Надзорния съвет и има четиригодишен мандат. Директорът на фонда участва в заседанията на надзорния съвет със съвещателен глас.

Годишният бюджет на фонд „ГВРС“ се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година, като приложение към него. Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното му обслужване се извършва от Националния осигурителен институт.

Финансово състояние на фонд „ГВРС“

Бюджетът на фонд „ГВРС“ за 2017 г. е разработен на базата на Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и е приет като приложение № 3 към чл. 16, ал. 4 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2017 г.

Със ЗБДОО за 2017 г. се определи приход в бюджета на НОИ 1,5 на сто от приходите на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ за дейностите по чл. 13 от ЗГВРСНР, съгласно чл. 15, ал. 1, т. 4 от същия закон. За 2017 г. не се правят вноски за ФГВРС, а максималният размер на гарантираните вземания се запазва на нивото от предходната година – 1 200 лв.

Таблица № 35 : Обобщена план сметка на фонд „ГВРС“ за 2017 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
ПРИХОДИ	8 000,0	8 281,3	103,5%
Приходи от вноски	–	61,2	–
Приходи от лихви и инвестиции в ДЦК	8 000,0	8 205,1	102,6%
Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви	–	14,3	–
Други неданъчни приходи	–	0,7	–
РАЗХОДИ	1 833,7	408,0	22,3%
Разходи за гарантирани вземания на работниците и служителите	1 350,0	242,8	18,0%
Разходи за дейността, извършени по чл. 13 от ЗГВРСНР (за административно обслужване на ф. "ГВРС" от НОИ)	120,0	124,7	103,9%
Разходи за заплати и възнаграждения на персонала	30,0	30,4	101,3%
Други възнаграждения и плащания на персонала	36,8	35,3	95,9%
Осигурителни вноски от работодатели	238,7	-87,0	-36,4%
Издръжка	58,2	61,8	106,2%
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	6 166,3	7 873,3	127,7%
ФИНАНСИРАНЕ	-6 166,3	-7 873,3	127,7%

Приходи

Приходите са регламентирани в чл. 14 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и се набират от:

- 1) задължителни месечни вноски за сметка на работодателите;
- 2) приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- 3) възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- 4) доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- 5) дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи;
- 6) лихви, глоби и други източници.

Изпълнението на бюджета на фонд „ГВРС“ за 2017 г. показва, че са постъпили *приходи* в размер на 8 281,3 хил. лв., които са с 3,5 на сто над планираните. Спрямо предходната година когато приходите са били 9 903,8 хил. лв. има намаление от 1 622,5 хил. лв.

С най-голям дял (99,1 на сто) от общите приходи са приходите от лихви и инвестиции от държавни (общински) ценни книжа, които са в размер на 8 205,1 хил. лв., или 102,6 на сто спрямо плана. Следват постъпленията от вноски от работодатели, дължими за предходни години в размер на 61,2 хил. лв. и приходите от глоби, санкции и наказателни лихви – 14,3 хил. лв.

Разходи

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя определя за какво могат да се разходват акумулираните във фонда средства и те са за:

- 1) изплащане на гарантираните вземания;
- 2) осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и здравното осигуряване;

3) издръжка на дейността на фонда в установения от надзорния съвет размер, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;

4) разходи за дейността по чл. 13, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

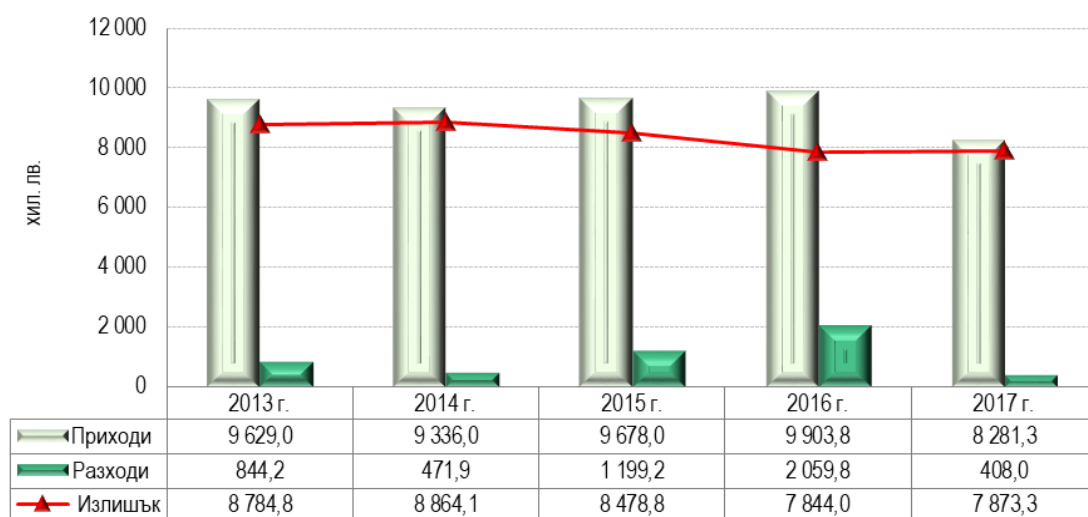
Остатъкът по сметката на фонда преминава като наличност за следващата бюджетна година и се използва по предназначение.

През 2017 г. планираните *разходи* са в размер на 1 833,7 хил. лв., а по отчет възлизат на 408,0 хил. лв. или 1 425,7 хил. лв. по-малко от плана (77,7 на сто). Направените разходи са разпределени както следва:

- Изплатените гарантирани вземания на правоимащите лица са в размер на 242,8 хил. лв. Те са с 1 107,2 хил. лв. (с 82,0 на сто) по-малко от планираните;
- За дейността по административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда – 124,7 хил. лв., с 4,7 хил. лв. (3,9 на сто) повече от планираните;
- За осигурителни вноски от работодатели за ДОО, здравноосигурителни вноски, ДЗПО – 8,6 хил. лв. и възстановени осигурителни вноски – 95,6 хил. лв.;
- За издръжка на фонда – 61,8 хил. лв. или с 3,6 хил. лв. (с 6,2 на сто) повече от планираните;
- За заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения – 30,4 хил. лв. и за други възнаграждения и плащания на персонала по извънтрудови правоотношения – 35,3 хил. лв.

През 2017 г. са изплатени гарантирани вземания на 391 правоимащи лица от 35 фирми. Разходът за изплатените гарантирани вземания е 716,9 хил. лв., с включени осигурителни вноски за сметка на работодателя. Спрямо предходната година са изплатени гарантирани вземания на 53 лица по-малко. Средното обезщетение на лице е в размер на 1 833,61 лв. Направени са откази за изплащане на 88 лица, което е с 24 повече в сравнение с 2016 г.

За периода м. януари – декември 2017 г. фонд „ГВРС“ е участвал в аукциони за закупуване на ДЦК на стойност 85 504,6 хил. лв. За същия период във фонда са постъпили погашения на главници по ДЦК в размер на 70 001,6 хил. лв.

Фигура № 45 : Финансово състояние на фонд „ГВРС“ за 2017 г. за периода 2013 – 2017 г.

Фонд „ГВРС“ приключи 2017 г. с *положителен финансов резултат* и в края на годината фондът има излишък в размер на 7 873,3 хил. лв.

Таблица № 1 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО за периода 2017 – 2037 г. (лица с пълен осигурителен стаж)

Година	Жени		Мъже	
	Възраст	Стаж	Възраст	Стаж
2017	61 г.	35 г. и 4 м.	64 г.	38 г. 4 м.
2018	61 г. 2 м.	35 г. и 6 м.	64 г. 1 м.	38 г. 6 м.
2019	61 г. 4 м.	35 г. и 8 м.	64 г. 2 м.	38 г. 8 м.
2020	61 г. 6 м.	35 г. и 10 м.	64 г. 3 м.	38 г. 10 м.
2021	61 г. 8 м.	36 г.	64 г. 4 м.	39 г.
2022	61 г. 10 м.	36 г. и 2 м.	64 г. 5 м.	39 г. 2 м.
2023	62 г.	36 г. и 4 м.	64 г. 6 м.	39 г. 4 м.
2024	62 г. 2 м.	36 г. и 6 м.	64 г. 7 м.	39 г. 6 м.
2025	62 г. 4 м.	36 г. и 8 м.	64 г. 8 м.	39 г. 8 м.
2026	62 г. 6 м.	36 г. и 10 м.	64 г. 9 м.	39 г. 10 м.
2027	62 г. 8 м.	37 г.	64 г. 10 м.	40 г.
2028	62 г. 10 м.	37 г.	64 г. 11 м.	40 г.
2029	63 г.	37 г.	65 г.	40 г.
2030	63 г. 3 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2031	63 г. 6 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2032	63 г. 9 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2033	64 г.	37 г.	65 г.	40 г.
2034	64 г. 3 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2035	64 г. 6 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2036	64 г. 9 м.	37 г.	65 г.	40 г.
2037	65 г.	37 г.	65 г.	40 г.

Таблица № 2 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 3 от КСО за периода 2017 – 2023 г. (лица с непълен осигурителен стаж)

Година	Възраст	Минимален действителен осигурителен стаж
2017	66 г.	15 г.
2018	66 г. 02 м.	15 г.
2019	66 г. 04 м.	15 г.
2020	66 г. 06 м.	15 г.
2021	66 г. 08 м.	15 г.
2022	66 г. 10 м.	15 г.
2023	67 г.	15 г.

Таблица № 3 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 от КСО за периода 2017 – 2029 г. (полицаи, военни и др.)

Година	Възраст	Минимален осигурителен стаж
2017	53 г.	27 г.
2018	53 г. 2 м.	27 г.
2019	53 г. 4 м.	27 г.
2020	53 г. 6 м.	27 г.
2021	53 г. 8 м.	27 г.
2022	53 г. 10 м.	27 г.
2023	54 г.	27 г.
2024	54 г. 2 м.	27 г.
2025	54 г. 4 м.	27 г.
2026	54 г. 6 м.	27 г.
2027	54 г. 8 м.	27 г.
2028	54 г. 10 м.	27 г.
2029	55 г.	27 г.

Таблица № 4 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО за периода 2017 – 2029 г. (водолази, парашутисти, летци и др., по определени закони и в определени ведомства)

Година	Възраст	Минимален осигурителен стаж
2017	43 г.	15 г.
2018	43 г. 2 м.	15 г.
2019	43 г. 4 м.	15 г.
2020	43 г. 6 м.	15 г.
2021	43 г. 8 м.	15 г.
2022	43 г. 10 м.	15 г.
2023	44 г.	15 г.
2024	44 г. 2 м.	15 г.
2025	44 г. 4 м.	15 г.
2026	44 г. 6 м.	15 г.
2027	44 г. 8 м.	15 г.
2028	44 г. 10 м.	15 г.
2029	45 г.	15 г.

Таблица № 5 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл.69а от КСО за периода 2017 – 2029 г. (балерини, балетисти и танцьори в културни организации)

Година	Възраст	Минимален осигурителен стаж
2017	43 г.	25 г.
2018	43 г. 2 м.	25 г.
2019	43 г. 4 м.	25 г.
2020	43 г. 6 м.	25 г.
2021	43 г. 8 м.	25 г.
2022	43 г. 10 м.	25 г.
2023	44 г.	25 г.
2024	44 г. 2 м.	25 г.
2025	44 г. 4 м.	25 г.
2026	44 г. 6 м.	25 г.
2027	44 г. 8 м.	25 г.
2028	44 г. 10 м.	25 г.
2029	45 г.	25 г.

Таблица № 6 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО за периода 2017– 2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на първа и втора категория труд)

Година	Възраст				Стаж		Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Жени		Мъже		Жени и мъже		Жени	Мъже
	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд	I-ва кат. труд	II-ра кат. труд		
2017	48 г. 4 м.	53 г. 4 м.	53 г.	58 г.	10	15	94	100
2018	48 г. 8 м.	53 г. 8 м.	53 г. 2 м.	58 г. 2 м.	10	15	94	100
2019	49 г.	54 г.	53 г. 4 м.	58 г. 4 м.	10	15	94	100
2020	49 г. 4 м.	54 г. 4 м.	53 г. 6 м.	58 г. 6 м.	10	15	94	100
2021	49 г. 8 м.	54 г. 8 м.	53 г. 8 м.	58 г. 8 м.	10	15	94	100
2022	50 г.	55 г.	53 г. 10 м.	58 г. 10 м.	10	15	94	100
2023	50 г. 4 м.	55 г. 4 м.	54 г.	59 г.	10	15	94	100
2024	50 г. 8 м.	55 г. 8 м.	54 г. 2 м.	59 г. 2 м.	10	15	94	100
2025	51 г.	56 г.	54 г. 4 м.	59 г. 4 м.	10	15	94	100
2026	51 г. 4 м.	56 г. 4 м.	54 г. 6 м.	59 г. 6 м.	10	15	94	100
2027	51 г. 8 м.	56 г. 8 м.	54 г. 8 м.	59 г. 8 м.	10	15	94	100
2028	52 г.	57 г.	54 г. 10 м.	59 г. 10 м.	10	15	94	100
2029	52 г. 4 м.	57 г. 4 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2030	52 г. 8 м.	57 г. 8 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2031	53 г.	58 г.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2032	53 г. 4 м.	58 г. 4 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2033	53 г. 8 м.	58 г. 8 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2034	54 г.	59 г.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2035	54 г. 4 м.	59 г. 4 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2036	54 г. 8 м.	59 г. 8 м.	55 г.	60 г.	10	15	94	100
2037	55 г.	60 г.	55 г.	60 г.	10	15	94	100

Таблица № 7 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 3 от КСО за периода 2017 – 2063 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд)

Година	Възраст		Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
	Жени	Мъже		
2017	47 г. 4 м.	52 г. 4 м.	10	90
2018	47 г. 6 м.	52 г. 6 м.	10	90
2019	47 г. 8 м.	52 г. 8 м.	10	90
2020	47 г. 10 м.	52 г. 10 м.	10	90
2021	48 г.	53 г.	10	90
2022	48 г. 2 м.	53 г. 2 м.	10	90
2023	48 г. 4 м.	53 г. 4 м.	10	90
2024	48 г. 6 м.	53 г. 6 м.	10	90
2025	48 г. 8 м.	53 г. 8 м.	10	90
2026	48 г. 10 м.	53 г. 10 м.	10	90
2027	49 г.	54 г.	10	90
2028	49 г. 2 м.	54 г. 2 м.	10	90
2029	49 г. 4 м.	54 г. 4 м.	10	90
2030	49 г. 6 м.	54 г. 6 м.	10	90
2031	49 г. 8 м.	54 г. 8 м.	10	90
2032	49 г. 10 м.	54 г. 10 м.	10	90
2033	50 г.	55 г.	10	90
2034	50 г. 2 м.	55 г.	10	90
2035	50 г. 4 м.	55 г.	10	90
2036	50 г. 6 м.	55 г.	10	90
2037	50 г. 8 м.	55 г.	10	90
2038	50 г. 10 м.	55 г.	10	90
2039	51 г.	55 г.	10	90
2040	51 г. 2 м.	55 г.	10	90
2041	51 г. 4 м.	55 г.	10	90
2042	51 г. 6 м.	55 г.	10	90
2043	51 г. 8 м.	55 г.	10	90
2044	51 г. 10 м.	55 г.	10	90
2045	52 г.	55 г.	10	90
2046	52 г. 2 м.	55 г.	10	90
2047	52 г. 4 м.	55 г.	10	90
2048	52 г. 6 м.	55 г.	10	90
2049	52 г. 8 м.	55 г.	10	90
2050	52 г. 10 м.	55 г.	10	90
2051	53 г.	55 г.	10	90
2052	53 г. 2 м.	55 г.	10	90
2053	53 г. 4 м.	55 г.	10	90
2054	53 г. 6 м.	55 г.	10	90
2055	53 г. 8 м.	55 г.	10	90
2056	53 г. 10 м.	55 г.	10	90
2057	54 г.	55 г.	10	90
2058	54 г. 2 м.	55 г.	10	90
2059	54 г. 4 м.	55 г.	10	90
2060	54 г. 6 м.	55 г.	10	90
2061	54 г. 8 м.	55 г.	10	90
2062	54 г. 10 м.	55 г.	10	90
2063	55 г.	55 г.	10	90

Таблица № 8 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 4 от КСО за периода 2017 – 2045 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд, освободени от длъжност на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ)

Година	Възраст (жени и мъже)	Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
2017	45 г. 4 м.	10	90
2018	45 г. 6 м.	10	90
2019	45 г. 8 м.	10	90
2020	45 г. 10 м.	10	90
2021	46 г.	10	90
2022	46 г. 2 м.	10	90
2023	46 г. 4 м.	10	90
2024	46 г. 6 м.	10	90
2025	46 г. 8 м.	10	90
2026	46 г. 10 м.	10	90
2027	47 г.	10	90
2028	47 г. 2 м.	10	90
2029	47 г. 4 м.	10	90
2030	47 г. 6 м.	10	90
2031	47 г. 8 м.	10	90
2032	47 г. 10 м.	10	90
2033	48 г.	10	90
2034	48 г. 2 м.	10	90
2035	48 г. 4 м.	10	90
2036	48 г. 6 м.	10	90
2037	48 г. 8 м.	10	90
2038	48 г. 10 м.	10	90
2039	49 г.	10	90
2040	49 г. 2 м.	10	90
2041	49 г. 4 м.	10	90
2042	49 г. 6 м.	10	90
2043	49 г. 8 м.	10	90
2044	49 г. 10 м.	10	90
2045	50 г.	10	90

Таблица № 9 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69в, ал. 1 от КСО за периода 2017 – 2037 г. (учители)

Година	Жени		Мъже	
	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Възраст	Учителски осигурителен стаж
2017	58 г.	25 г. 8 м.	61 г.	30 г. 8 м.
2018	58 г. 2 м.	25 г. 8 м.	61 г. 1 м.	30 г. 8 м.
2019	58 г. 4 м.	25 г. 8 м.	61 г. 2 м.	30 г. 8 м.
2020	58 г. 6 м.	25 г. 8 м.	61 г. 3 м.	30 г. 8 м.
2021	58 г. 8 м.	25 г. 8 м.	61 г. 4 м.	30 г. 8 м.
2022	58 г. 10 м.	25 г. 8 м.	61 г. 5 м.	30 г. 8 м.
2023	59 г.	25 г. 8 м.	61 г. 6 м.	30 г. 8 м.
2024	59 г. 2 м.	25 г. 8 м.	61 г. 7 м.	30 г. 8 м.
2025	59 г. 4 м.	25 г. 8 м.	61 г. 8 м.	30 г. 8 м.
2026	59 г. 6 м.	25 г. 8 м.	61 г. 9 м.	30 г. 8 м.
2027	59 г. 8 м.	25 г. 8 м.	61 г. 10 м.	30 г. 8 м.
2028	59 г. 10 м.	25 г. 8 м.	61 г. 11 м.	30 г. 8 м.
2029	60 г.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2030	60 г. 3 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2031	60 г. 6 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2032	60 г. 9 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2033	61 г.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2034	61 г. 3 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2035	61 г. 6 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2036	61 г. 9 м.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.
2037	62 г.	25 г. 8 м.	62 г.	30 г. 8 м.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Статистически бюлетин „Пенсии“ – тримесечно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
2. Статистически годишник „Пенсии“ – годишно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
3. Статистически бюлетин за регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение през 2017 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
4. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за 2016 г. и 2017 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
5. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2017 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
6. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2017 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
7. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2017 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд „ГВРС“ за 2017 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
9. Държавен вестник.
10. Информация от печатни и медийни издания („пресклипинг“ на НОИ и др.).
11. Информация от сайтове на други институции (НСИ, КФН, АЗ и др.).

* * *

Национален осигурителен институт

София – 1303

бул. „Ал. Стамболийски“ № 62-64

Година на издаване 2018 г.